

การศึกษาพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ กรณีศึกษาหาบเร่-แผงลอย ย่านบางลำพู

โดย
นายพรพล ขจรฤทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ กรณีศึกษาหาวเร่-แพงลอย ย่านบางลำพู

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

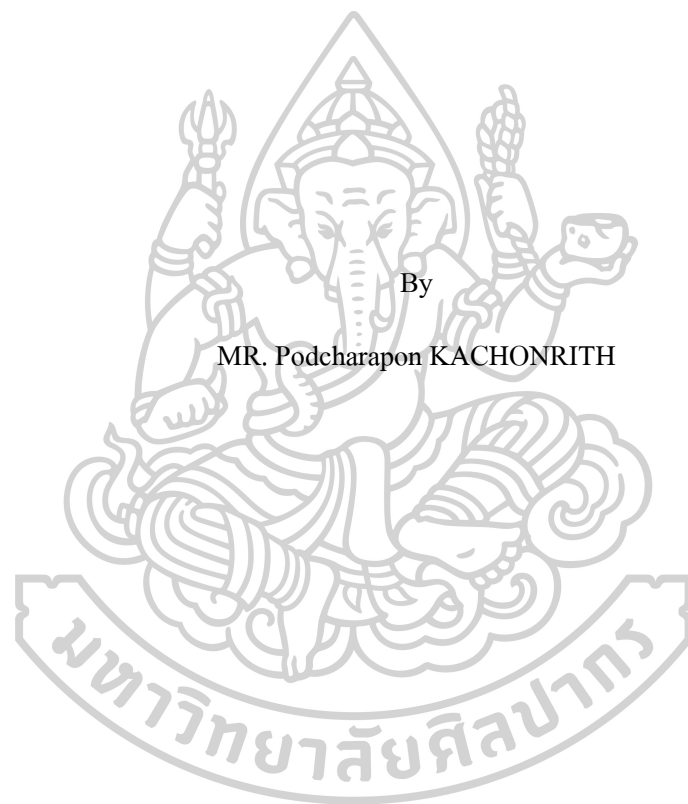
ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

DIMENSIONS OF INFORMAL LIFE: STREET VENDORS IN BANGLAMPHU
DISTRICT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Vernacular Architecture)
Department of Architecture
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2021
Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ การศึกษาพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ กรณีศึกษาหาบเร่-แผงลอย ย่าน
บางลำพู
โดย นายพรพล ขจรฤทธิ์
สาขาวิชา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชชา ไตวิวิษญ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

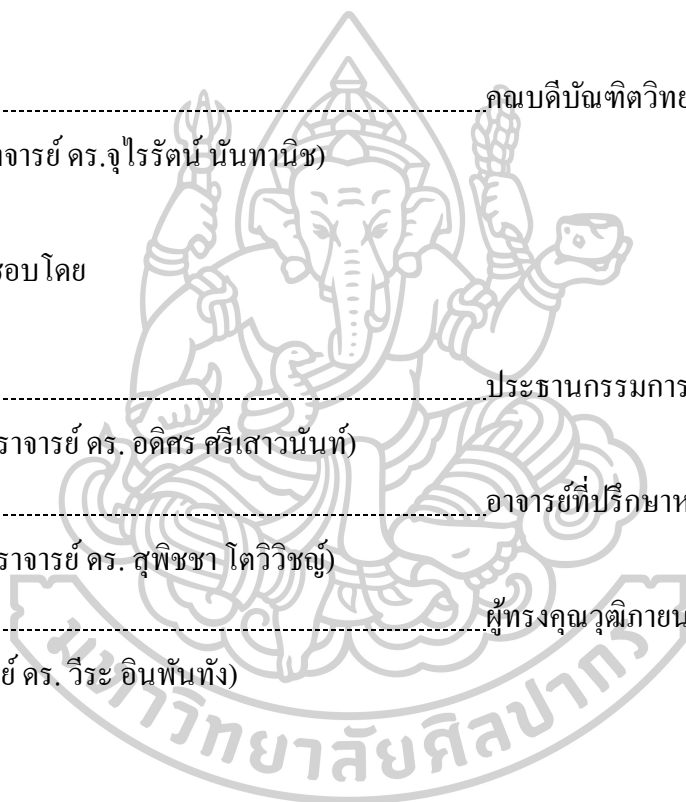
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบ โดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อติสร ศรีเสาวนันท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชชา ไตวิวิษญ์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง)

59057201 : สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : ร้านค้าหรือวัดอุทิมถน, ไม่เป็นทางการ, บางลำพู, พื้นที่สาธารณะ

นาย พชรพล ขจรฤทธิ์: การศึกษาพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ กรณีศึกษาหาบเร่-แผงลอย ย่านบางลำพู อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชชา โทวีวิชัย

จากปัญหาของหาบเร่-แผงลอย การคืนพื้นที่ทางเท้า การจัดการเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของภาครัฐ ที่เข้ามาจำกัดปัญหาการใช้พื้นที่ทางเท้าหรือพื้นที่สาธารณะอันผิดวัตถุประสงค์ ทำให้เกิดการตื่นตัวของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย และผู้ศึกษาวิจัยกลุ่มคนเหล่านี้ โดยผู้วิจัยมองเห็นถึงปัญหาและรูปแบบการใช้พื้นที่ ของผู้ค้าหาบเร่-แผงลอย ที่ซับซ้อนผ่านการใช้พื้นที่อย่างไม่เป็นทางการ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจรูปแบบ ประเภท ลักษณะของร้านค้าหาบเร่-แผงลอยที่ถูกถ่ายทอดออกมาตามบริบทสภาพแวดล้อมในการใช้ชีวิต รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่ที่สอดคล้องกับเวลาและความสัมพันธ์กันของผู้ใช้พื้นที่ เพื่อเข้าใจถึงการใช้ความรู้ภูมิปัญญาการสร้างสถาปัตยกรรมที่ไม่เป็นทางการ หรือที่เรียกว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยงานวิจัยนี้ครอบคลุมพื้นที่ย่านบางลำพู ช่วงถนนสิบสามห้าง ถนนไกรศรี ถนนตานี และถนนจักรพงษ์ เป็นพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจ สังเกตการณ์ บันทึกข้อมูลด้วยการวาดภาพ ถ่ายภาพ สัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสนับสนุน เมื่อผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์ ข้อมูลแล้ว จึงค้นพบความน่าสนใจของการใช้พื้นที่อย่างไม่เป็นทางการที่มีรูปแบบภายใต้การปรับตัวเพื่อให้ถูกกฎหมาย ความยืดหยุ่น การจัดวางที่มีความเชื่อมโยง ซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันเป็นระบบนิเวศ และความรู้ภูมิปัญญาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา ผลการศึกษานี้จะสร้างความเข้าใจที่เป็นจริงถึงประโยชน์และปัญหา เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดแนวทางการจัดการและพัฒนากระบวนการค้าหาบเร่-แผงลอยในอนาคต

59057201 : Major (Vernacular Architecture)

Keyword : Informality, Street vendor, Public space, Banglumphu

MR. PODCHARAPON KACHONRITH : DIMENSIONS OF INFORMAL LIFE:
STREET VENDORS IN BANGLAMPHU DISTRICT THESIS ADVISOR : ผศ ดร SUPITCHA
TOVIVICH

According to the management problem of footpath due to space utilization of street vendors, the government has come to manage and organize the public space to eliminate the problem of misuse of footpaths or public areas. This leads to the legal consciousness of street vendors. Hence, the researcher sees the problems and complex patterns of street vendors in informal space usage.

This research aims to study and understand the forms, types, characteristics of street vendors which are conveyed according to the context of living environment. Including the relationship between the usage of space corresponding to the time as well as the relationship among local people. Besides, the purpose of this study is also, to understand the use of knowledge and wisdom to create informal architecture which also known as vernacular architecture. This research covers the studying area of Bang Lamphu between Thanon Sip Sam Hang, Soi Kraisi, Thanon Tani and Chakrabongse Road by surveying, observation, recording data by drawing, photographing, and interviewing to obtain supporting information.

After analyzing and synthesizing data, it was discovered the attractiveness of informal usage of space with a pattern under legal adjustment, flexibility, a connected ecosystem layout and useful knowledge and wisdom. The results of this study will provide a realistic understanding of the practical benefits and problems for further development of management approach and the future street vendors system.

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือความร่วมมือและกำลังใจจากบุคคลหลายๆ ท่าน ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพิชชา โทวีวิษญ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยผลักดัน และกรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมไปถึงคณาจารย์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทุกท่าน ที่ให้โอกาสทางการศึกษาให้ได้เข้ามาศึกษาในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้อบรมประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาอยู่ ขอขอบคุณในคำแนะนำและความช่วยเหลือต่างๆ จากแม่ค้าพ่อค้าแผงลอยย่านบางลำพูทั้งขาประจำและขาจร พี่ทัต ผู้เชี่ยวชาญในด้านการเงินรถเข็นมานานกว่า 30 ปีในย่านบางลำพู (ที่มีภรรยาสาวที่ทำน้ำเต้าหู้สุดอร่อย) ผู้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ตั้งแต่ยุคสมัยของห้างนิวเวิลด์มาจนถึงปัจจุบัน พี่เป็ดและสามี จากร้านขายเสื้อผ้าถนนไกรสีห์ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผงลอย ร้านข้าวแชนนายโด่งผู้ให้ข้อมูลเรื่องขอบเขตร้านค้าบริเวณหน้าห้างตั้งฮั่วเส็ง ขอขอบคุณก๊วกก๊วกผู้เสียสละเวลามาช่วยเหลือเรื่องจัดเรียงข้อมูลและการพิมพ์ ขอขอบคุณครอบครัวสกุล โชคชัยที่เอื้อเฟื้อสถานที่และเสบียงอาหาร รวมถึงกัลยาณมิตรท่านอื่นๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนามในความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ และสำคัญสุดคนที่ขาดไปไม่ได้คือบุคลากรที่สำคัญ ขอขอบคุณพี่กร ที่คอยจี้ให้จัดทำส่งวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ให้สำเร็จ ขอขอบคุณพี่ไอ้ ที่ทำให้ใช้ itthesis เป็นและทำให้กระบวนการลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยช่วยเหลือ สนับสนุน ห่วงใยและเป็นกำลังใจสำคัญตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จนเป็นผลให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ไปได้ด้วยดี

พชรพล ขจรฤทธิ์

28 มีนาคม 2564

นาย พชรพล ขจรฤทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาความสำคัญของงานวิจัย.....	1
1.2 ประเด็นของการวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์.....	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.5 ขอบเขตของงานวิจัย.....	3
1.6 คำสำคัญ (Keyword) ของงานวิจัย.....	5
1.7 นิยามศัพท์.....	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	7
2.1 ศึกษาานิยามของคำว่าพื้นที่ถิ่นในบริบทของเมือง.....	7
2.2 รูปแบบของหาบเร่-แผงลอย.....	10
2.3 ที่มาของหาบเร่-แผงลอย	11
2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ	13
2.5 ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประกาศกรุงเทพมหานคร หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข ในการค้าขายบนพื้นที่สาธารณะ.....	19

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
การอาศัยอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศและความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต	23
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	28
3.1 รูปแบบการวิจัยและการสำรวจ	29
3.2 การกำหนดตัวอย่างศึกษาและคัดเลือกพื้นที่ศึกษาทางกายภาพ	29
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	53
3.4 สรุปผลการศึกษา	53
บทที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล	54
4.1 ศึกษาแบบการจัดวางผังขนาดพื้นที่สัดส่วนการใช้งานตามลักษณะของร้านค้า	54
4.2 ศึกษาการเชื่อมโยงการใช้งานพื้นที่ในย่านบางลำพู	59
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	61
5.1 ผลการสำรวจหาบริเวณ-แหล่งช้อปปิ้งในย่านบางลำพู	61
5.2 ผลการสำรวจความสอดคล้องการใช้งานของพื้นที่กับเวลา	62
5.3 พื้นที่แหล่งช้อปปิ้งและการใช้งานพื้นที่	68
5.4 ภูมิปัญญาการปรับตัวเอาตัวรอด การสร้างองค์ความรู้	95
5.5 สรุปแนวทางการพัฒนาหาบริเวณ-แหล่งช้อปปิ้งบางลำพู	105
รายการอ้างอิง	2
ประวัติผู้เขียน	4

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 พัฒนาการของนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าหีบเร่-แผงลอย	14
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากร และความหนาแน่น ในเขตกรุงเทพมหานคร 2562.....	16
ตารางที่ 3 สรุปข้อมูลราชกิจจานุเบกษา เปรียบเทียบปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2563.....	19
ตารางที่ 4 แสดงข้อกำหนดที่มีผลควบคุมและจำกัดการตั้งแผงลอย	33
ตารางที่ 5 แสดงประเภทร้านค้าที่มีอาหารร้อน รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า.....	38
ตารางที่ 6 แสดงประเภทร้านค้าที่มีอาหารสำเร็จ รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า	42
ตารางที่ 7 แสดงประเภทร้านค้าเบ็ดเตล็ด รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า.....	46
ตารางที่ 8 แสดงประเภทร้านค้าขายเสื้อผ้า รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า.....	48
ตารางที่ 9 แสดงประเภทร้านค้าวัตถุดิบ อาหาร รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า	49
ตารางที่ 10 แสดงพื้นที่ของร้านค้าในแนวระนาบและการใช้พื้นที่ในแผงร้านค้า กลุ่มถนนจักรพงษ์	54
ตารางที่ 11 แสดงพื้นที่ของร้านค้าในแนวระนาบและการใช้พื้นที่ในแผงร้านค้า กลุ่มถนนไกรสีห์	56
ตารางที่ 12 แสดงร้านค้าและจำนวนผู้ขาย	56
ตารางที่ 13 แสดงร้านค้าและจำนวนผู้ขาย	57
ตารางที่ 14 แสดงร้านค้าและจำนวนรถเข็น	58
ตารางที่ 15 แสดงร้านค้าและจำนวนรถเข็น	59
ตารางที่ 16 แสดงประเภทกิจกรรมการใช้พื้นที่และเวลาที่พบ.....	59

สารบัญภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่การศึกษาหาใบเร่-แพงลอยในย่านบางลำพู (พื้นที่สีดํา)	4
รูปภาพที่ 2 แสดงกรอบความคิดในงานวิจัย	28
รูปภาพที่ 3 แสดงกลุ่มตัวอย่างและตำแหน่งหาใบเร่-แพงลอย A	30
รูปภาพที่ 4 แสดงกลุ่มตัวอย่างและตำแหน่งหาใบเร่-แพงลอย B	30
รูปภาพที่ 5 แสดงกลุ่มตัวอย่างและตำแหน่งหาใบเร่-แพงลอย C	31
รูปภาพที่ 6 แสดงลักษณะการแบ่งสัดส่วนของแพงลอยบริเวณถนนจักรพงษ์	34
รูปภาพที่ 7 แสดงผังตำแหน่งของกลุ่มหาใบเร่-แพงลอย A,B	37
รูปภาพที่ 8 A1. ร้านขายปลาทุ้มต้มเค็มเจ้อฮอย	38
รูปภาพที่ 9 A2. ร้านขายถั่วทอดและขนม	39
รูปภาพที่ 10 A5. ร้านนางเล็ดเลิศรส ข้าวแต่น้ำแดงโม	39
รูปภาพที่ 11 A8. ร้านขายปลาทุ้มเค็ม	40
รูปภาพที่ 12 A9. ร้านน้ำพริกแม่เกา	40
รูปภาพที่ 13 A14. ร้านข้าวแซ่ขาววัง	41
รูปภาพที่ 14 A16. ร้านข้าวแซ่ขาวโด่ง	41
รูปภาพที่ 15 A3. ร้านขายขนมไข่แม่ประไพศรี	42
รูปภาพที่ 16 A4. ร้านกล้วยเชื่อม มันเชื่อม ขนมหวาน	43
รูปภาพที่ 17 A7. ร้านขายขนมไทย	43
รูปภาพที่ 18 A10. ร้านถั่วทอด ขายถั่วและขนมต่างๆ	44
รูปภาพที่ 19 A11. ร้านผลไม้ดอง	44
รูปภาพที่ 20 A12. ร้านข้าวแต่น้ำแดงโม	45
รูปภาพที่ 21 A13. ร้านขายอาหารเพื่อสุขภาพ	45

รูปภาพที่ 22 A6. ร้านจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล.....	46
รูปภาพที่ 23 A15. ร้านขายก๊อฟและสินค้าเบ็ดเตล็ด	47
รูปภาพที่ 24 A18. ร้านขายพรมเช็ดเท้า.....	47
รูปภาพที่ 25 A20. ร้านขายของเบ็ดเตล็ด 2	48
รูปภาพที่ 26 A17. ร้านขายเสื้อผ้าอาแปะ.....	49
รูปภาพที่ 27 A19. ร้านขายเสื้อผ้า	49
รูปภาพที่ 28 B1.ร้านขายผักสด.....	50
รูปภาพที่ 29 B2.ร้านขายผักสด 2.....	50
รูปภาพที่ 30 B4. ร้านขายผลไม้.....	51
รูปภาพที่ 31 B5. ร้านขายหมูสด.....	51
รูปภาพที่ 32 B6. รถขายปอเปี๊ยะสด	52
รูปภาพที่ 33 B7. รถขายผักพุ่มพวง.....	52
รูปภาพที่ 34 สรุปรูปเรขาคณิตสินค้าหาบเร่-แผงลอยที่ศึกษา.....	62
รูปภาพที่ 35 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลา	63
รูปภาพที่ 36 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มหาบเร่-แผงลอย.....	63
รูปภาพที่ 37 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มงานบริการ ผู้เกี่ยวข้องกับการหาบเร่-แผงลอย	63
รูปภาพที่ 38 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มผู้ขนถ่ายผู้โดยสาร.....	64
รูปภาพที่ 39 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มอาคารที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ย่านบางลำพู.....	64
รูปภาพที่ 40 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มอาคารที่เชื่อมโยงความเกี่ยวข้องพื้นที่.....	64
รูปภาพที่ 41 แสดงความสัมพันธ์ในระบบนิเวศของตัวแปรในย่านบางลำพู	65
รูปภาพที่ 42 แสดงการแบ่งส่วนประกอบแผงลอย	68
รูปภาพที่ 43 สรุปรูปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ของร้านค้าขนาด 2tiles x 2tiles.....	69
รูปภาพที่ 44 สรุปรูปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles	70
รูปภาพที่ 45 สรุปรูปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 4 tiles x 2 tiles	70

รูปภาพที่ 46	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 4 tiles x 2 tiles	71
รูปภาพที่ 47	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 6 tiles x 2 tiles	71
รูปภาพที่ 48	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 6 tiles x 2 tiles	72
รูปภาพที่ 49	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 8 tiles x 2 tiles	72
รูปภาพที่ 50	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 8 tiles x 2 tiles	73
รูปภาพที่ 51	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 10 tiles x 2 tiles	73
รูปภาพที่ 52	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 10 tiles x 2 tiles	74
รูปภาพที่ 53	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles	74
รูปภาพที่ 54	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles	75
รูปภาพที่ 55	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่ขนาด 6 tiles x 3 tiles.....	75
รูปภาพที่ 56	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่ขนาด 6 tiles x 3 tiles.....	76
รูปภาพที่ 57	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles	76
รูปภาพที่ 58	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles	77
รูปภาพที่ 59	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 4 tiles x 3 tiles	77
รูปภาพที่ 60	สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยของร้านค้าขนาด 4 tiles x 3 tiles	78
รูปภาพที่ 61	A1.1 ร้านปลาทุ้มเค็มเจ้าเก่า.....	79
รูปภาพที่ 62	A2.1 ร้านขายถั่วทอดและขนม.....	80
รูปภาพที่ 63	A3.2 ร้านขายขนมไข่แม่ประไพศรี.....	80
รูปภาพที่ 64	A4.2 ร้านกล้วยเชื่อม มันเชื่อม ขนมหวาน	81
รูปภาพที่ 65	A5.1 ร้านปลาทุ้มเค็ม	82
รูปภาพที่ 66	A6.1 ร้านน้ำพริกปลาย่าง	82
รูปภาพที่ 67	A7.2 ร้านขายขนมไทย.....	83
รูปภาพที่ 68	A8.3 ร้านขายสลากกินแบ่งรัฐบาล.....	84
รูปภาพที่ 69	A10.2 ร้านถั่วทอด ขายถั่วและขนมต่างๆ	84

รูปภาพที่ 70 A11.2 ข้าวแต่น้ำแดงโม.....	85
รูปภาพที่ 71 A12.2 ร้านขายผลไม้ดอง	86
รูปภาพที่ 72 A13.2 ร้านข้าวแช่ชาววัง	86
รูปภาพที่ 73 A14.1 ร้านขายอาหารเพื่อสุขภาพ	87
รูปภาพที่ 74A15.3 ร้านขายก๊วยและสินค้าเบ็ดเตล็ด	88
รูปภาพที่ 75 A16.1 ร้านข้าวแช่นายโด่ง.....	88
รูปภาพที่ 76 A17.4 ร้านขายเสื้อผ้าอาแปะ.....	89
รูปภาพที่ 77 A18.3 ร้านขายพรมเช็ดเท้า.....	89
รูปภาพที่ 78 A19.4 ร้านขายเสื้อผ้า	90
รูปภาพที่ 79 A20.3 ร้านขายของเบ็ดเตล็ด 2	90
รูปภาพที่ 80 B1.5 ร้านขายผักสด.....	91
รูปภาพที่ 81 B2.5 ร้านขายผักสด 2.....	91
รูปภาพที่ 82 B3.5 ร้านขายหมูสด	92
รูปภาพที่ 83 B4.5 ร้านขายผลไม้	92
รูปภาพที่ 84 B5.5 รถขายปอเปี๊ยะสด	93
รูปภาพที่ 85 B6.1 รถขายผักพุ่มพวง.....	93
รูปภาพที่ 86 แสดงให้เห็นรูปแบบของรถเงิน(ซ้าย)รถเงินร้านเสื้อผ้า (ขวา)รถเงินร้านอาหาร	96
รูปภาพที่ 87 แสดงส่วนประกอบต่างๆ ของรถเงิน.....	97
รูปภาพที่ 88 แสดงส่วนประกอบของแผงลอย.....	99
รูปภาพที่ 89 แสดงลักษณะของข้อต่อแผงลอยทุกชนิด	101
รูปภาพที่ 90 แสดงการต่อแบบเสียบเข้าเบา.....	102
รูปภาพที่ 91 แสดงการต่อแบบเสียบและแบบหมุน	102
รูปภาพที่ 92 แสดงการถอดและประกอบโครงสร้างพื้นฐานของแผงลอย 1.....	103
รูปภาพที่ 93 แสดงการถอดและประกอบโครงสร้างพื้นฐานของแผงลอยแบบประยุกต์วัสดุ.....	103

รูปภาพที่ 94 แสดงการถอดและประกอบโครงสร้างพื้นฐานของแผงลอยที่ปรับรูปทรงตามพื้นที่ 104

รูปภาพที่ 95 แสดงการถอดและประกอบโครงสร้างพื้นฐานของแผงลอยที่ปรับรูปทรงตามพื้นที่ 2

.....104

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาความสำคัญของงานวิจัย

มนุษย์มีการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมโดยการปรับตัวของมนุษย์ถูกกำหนดด้วยบริบท ปัจจัยทางชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 หลังจากประเทศไทยมีแผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกในยุคสมัยการปกครองของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทยได้แบ่งเมืองออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ เมืองศูนย์กลาง เมืองอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยวและเมืองเศรษฐกิจพิเศษ (ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์, 2562) กรุงเทพมหานครเป็นเมืองศูนย์กลางของประเทศไทยมีอัตราการจ้างงานที่สูงเพื่อตอบสนองต่อแผนเศรษฐกิจ สิ่งที่ตามมาคือผู้คนจากชนบทต่างย้ายเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อแสวงหาโอกาส ความรู้ และเพื่อปากท้อง

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศไทยโดยปัจจัยที่ทำให้มีประชากรจำนวนมากคือความต้องการจ้างงานในด้านอุตสาหกรรม การเกษตร และแรงงานก่อสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับการเติบโตของเมือง ทำให้กรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนประชากร 3,626.64 คน/ต.ร.กม. ซึ่งจัดเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดในประเทศไทย (ข้อมูลประชากรจังหวัดกรุงเทพมหานคร, 2562) ประชากรเหล่านี้เข้ามาเพื่อศึกษา หาโอกาส ยกระดับชีวิต ทำให้เมืองเกิดพลวัต เป็นปรากฏการณ์ เป็นมิติของภาคเมือง-ชนบท เพื่อการแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าในเมื่อชนบทไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้ การแสวงหาโอกาสนี้ทำให้เกิดรูปแบบของภาคเศรษฐกิจอย่างไม่เป็นทางการหรือเรียกว่า “ปากกัด ดินถีบ” (ปัทมาวดี โพชนุกูล, 2562) ในบริบทของรูปแบบเมืองการเข้ามาเป็นแรงงาน เป็นลูกจ้าง หรือทำการค้าขาย หาบเร่-แผงลอย การเริ่มต้นคือการใช้พื้นที่ริมทางเท้า พื้นที่สาธารณะที่ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของเป็นวิธีการลงทุนที่น้อยที่สุดสำหรับการเริ่มอาชีพ และมีผลตอบแทนที่สูงเพราะมีทำเลที่ดี (กลุ่มหาบเร่-แผงลอย กทม ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้, 2562) ทำให้เกิดการใช้พื้นที่ การตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อย การเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะนี้คือรูปแบบการใช้ชีวิตแบบไม่เป็นทางการซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาเพื่อความอยู่รอด

บางลำพูเป็นย่านหนึ่งในเขตพระนครมีความสำคัญและมีอดีตยาวนานต่อกรุงเทพมหานคร โดยบางลำพูเป็นย่านชุมชนที่ใกล้วัง มีการค้าขายแลกเปลี่ยนหนาแน่น มีช่างฝีมือและมีเชื้อชาติที่หลากหลายเมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงให้สร้างถนนราชดำเนิน มีถนนตัดผ่านหลายสาย บางลำพู

จึงกลายเป็นศูนย์รวมตลาดต่างๆ การค้าขายแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้นตลอดในย่านนี้ เกิดการพัฒนาเป็นที่มีแม่ค้าหาบเร่-แผงลอยเป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันบางลำพูถูกลดบทบาทลงเพราะปัจจัยหลายด้าน ทำให้ตลาดที่เคยรุ่งเรืองปิดตัวลงจนเหลือเป็นเพียงพื้นที่รู้จักในการเลือกซื้อเสื้อผ้าชุดนักเรียนและชุดข้าราชการในปัจจุบัน (ปิลันธน์ ไทยสรวง, 2562) แต่ก็ยังคงความเป็นย่านของการแลกเปลี่ยนค้าขายเพราะเป็นจุดผ่อนผันให้มีการค้าขายได้ตามเวลา รูปแบบการใช้พื้นที่ของบางลำพูเป็นที่น่าสนใจ เป็นการใช้พื้นที่เดิมแต่สามารถใช้ได้คุ้มค่า เข้ามืด-ช่วงสาย,สาย-บ่ายและเย็น-เช้าตรู่ เป็นผังวงจรชีวิตที่ไม่หยุดพักของย่านบางลำพู

สถาปัตยกรรมที่ไร้สถาปนิกหรือสถาปัตยกรรมที่สร้างโดยผู้ที่ไม่ระบุตัวตน (Bernard Rudofky, 2508) การก่อกำเนิดขึ้นอยู่จากธรรมชาติ บริบท ความเป็นพื้นเมือง หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการก่อเกิดขึ้นของสถาปัตยกรรมในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการจึงเรียกสถาปัตยกรรมเหล่านี้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เมื่อศึกษาการกำเนิดในบริบทที่แตกต่าง การเลือกใช้วัสดุพื้นถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านบุคคล เกิดการสร้างกรอบความคิดขึ้นมาเพื่อพิจารณารูปแบบของความเป็นพื้นถิ่น จนมีผู้ให้นิยามว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองต่อการใช้ชีวิตในบริบทที่แตกต่างกัน (Oliver, 2540) จากนิยามขั้นต้นจึงสามารถสรุปได้ว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นตามบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตและมีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบของการใช้พื้นที่สาธารณะอย่างไม่เป็นทางการศึกษาในพื้นที่จุดผ่อนผันตามกฎหมายของกรุงเทพมหานครในย่านบางลำพู โดยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มหาบเร่-แผงลอยและศึกษารูปแบบของร้านค้า การติดตั้ง การครอบครองการใช้การบริหารทรัพยากรในพื้นที่ที่จำกัด ภูมิปัญญา การใช้วัสดุ การประยุกต์และเทคนิคเชิงช่าง ที่สอดคล้องกับรูปแบบชีวิตที่เกี่ยวข้องกันในบริบทของย่านบางลำพู

1.2 ประเด็นของการวิจัย

- 1.2.1 รูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะอย่างไม่เป็นทางการซึ่งตอบสนองการใช้งานของผู้ค้าขายในพื้นที่จำกัด
- 1.2.2 ภูมิปัญญาที่เกิดจากการปรับตัวของผู้ค้าขาย ระบบโครงสร้าง ส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องและปัจจัยต่างๆ

1.3 วัตถุประสงค์

- 1.3.1 เพื่อเข้าใจรูปแบบการใช้งานของหาบเร่-แผงลอยผ่านการศึกษากรณีศึกษาตัวอย่างในย่านบางลำพู
- 1.3.2 เพื่อจัดแบ่งประเภทของการหาบเร่-แผงลอยตามการใช้งานในพื้นที่ย่านบางลำพู
- 1.3.3 เพื่อเข้าใจลักษณะของหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู
- 1.3.4 เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์กับพื้นที่ของการหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาพื้นที่ชีวิตไม่เป็นทางการ การศึกษาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ภูมิปัญญาและรูปแบบความสัมพันธ์ของการหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู โดยคาดหมายประโยชน์ที่จะได้รับดังนี้

- 1.4.1 เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบพฤติกรรมและการใช้พื้นที่ของหาบเร่-แผงลอย
- 1.4.2 เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของระบบหาบเร่-แผงลอยกับเวลาและสถานที่
- 1.4.3 เกิดองค์ความรู้ใหม่จากภูมิปัญญาที่สามารถนำไปต่อยอดกับการออกแบบที่เหมาะสมของรูปแบบหาบเร่-แผงลอยเพื่อนำไปสู่การพัฒนา

1.5 ขอบเขตของงานวิจัย

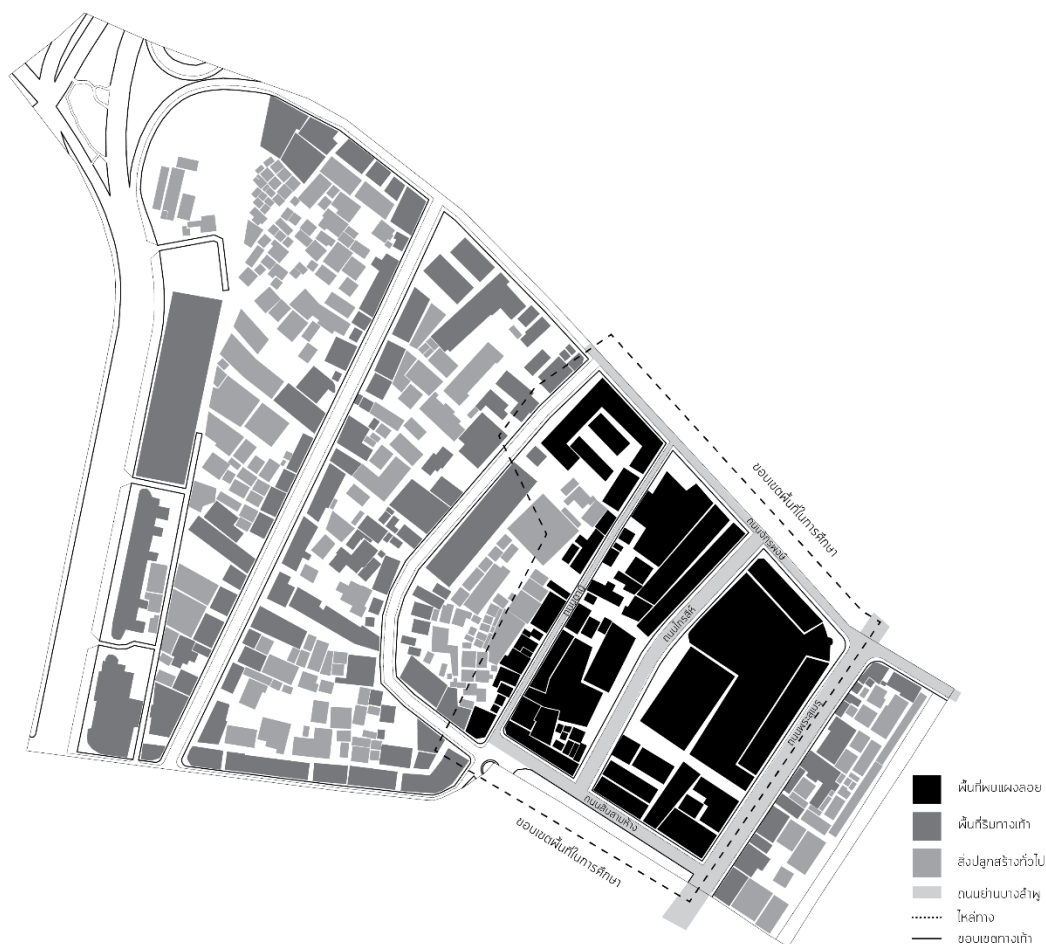
- 1.5.1 ขอบเขตการเลือกตัวอย่างร้านค้าหาบเร่-แผงลอยในการศึกษามีเกณฑ์ดังนี้

1. มีที่ตั้งในย่านบางลำพู
2. มีรูปแบบลักษณะกึ่งถาวร หรือเคลื่อนที่ได้
3. มีส่วนสัมพันธ์กับพื้นที่และเวลาในย่านบางลำพู โดยติดตั้งอยู่บนทางเท้า

จากเกณฑ์การเลือกกรณีศึกษาขั้นต้นสามารถกำหนดร้านค้าหาบเร่-แผงลอยที่ทำการศึกษาได้ 26 ร้าน (ทั้งหมดเป็นร้านค้าที่ได้ทำการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในช่วงปีพ.ศ. 2561-2562 ก่อนการระบาดของเชื้อไวรัส covid-19)

- 1.5.2 ขอบเขตของพื้นที่

ขอบเขตของการกำหนดพื้นที่การศึกษาถูกกำหนดจากขอบเขตที่มีการใช้งานที่สัมพันธ์กับพื้นที่และช่วงของเวลาในพื้นที่บางลำพูได้ดังนี้คือ

รูปภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่การศึกษาหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู (พื้นที่สีดำ)

โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาจากพื้นที่พบเห็นหาบเร่-แผงลอย บนพื้นที่บาทวิถีของถนนจักรพงษ์ ถนนไกรสีห์ และถนนตานี

1.5.3 ขอบเขตด้านการศึกษาเอกสาร

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสำรวจได้แก่ ข้อมูลประวัติศาสตร์ ย่านบางลำพู ความเป็นมาของการใช้ชีวิตที่ไม่เป็นทางการในกรุงเทพมหานครฯ ลักษณะการจิวางติดตั้งร้านค้าหาบเร่-แผงลอย การจำแนกชนิดของหาบเร่-แผงลอยและพฤติกรรมการใช้พื้นที่สาธารณะ

โดยการวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษา รูปแบบของหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู เพื่อเข้าใจ ถึงการใช้ความรู้ภูมิปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พื้นที่สอดคล้องกับเวลาและ ความสัมพันธ์กันของผู้ใช้พื้นที่ โดยวิธีการสำรวจ สังเกตการณ์ บันทึกข้อมูลด้วยการวาด ภาพ ถ่ายภาพ สัมภาษณ์เพื่อข้อมูลสนับสนุน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาจำแนก วิเคราะห์ และ สังเคราะห์

1.6 คำสำคัญ (Keyword) ของงานวิจัย

ความไม่เป็นทางการ Informality

ร้านค้าริมถนน Street vendor

พื้นที่สาธารณะ Public space

บางลำพู Banglumphu

1.7 นิยามศัพท์

“หาบเร่-แผงลอย” หมายถึง ลักษณะของการนำอาหาร หรือน้ำแข็ง มาขายโดยแบ่งเป็น 2 คำได้แก่

“ผู้เร่ขาย” หมายถึง ผู้นำ อาหาร น้ำแข็ง เร่ขายในพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะทางบก หรือทางน้ำ

“แผงลอย” หมายถึง ที่ซึ่งจัดไว้บนถนนสาธารณะหรือที่สาธารณะรวมถึงอาคาร แคร่ แทน โต๊ะ (พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2534)

“จุดผ่อนผัน” หมายถึง จุดที่ผู้ค้าได้ทำการค้าและที่สำนักงานเขตกำหนดให้เป็นจุดผ่อนผัน โดยกองบัญชาการตำรวจนครบาลให้ความเห็นชอบ (พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2534)

“จุดทบทวน” หมายถึง จุดที่ผู้ค้าได้ทำการค้าและที่สำนักงานเขตขอให้เป็นจุดผ่อนผันแต่ กองบัญชาการตำรวจนครบาลไม่ให้ความเห็นชอบ แต่สำนักงานเขตยังมีความต้องการ ขอให้ทบทวนเป็นจุดผ่อนผันใหม่ (พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2534)

“พื้นที่สาธารณะ” หมายถึง สาธารณสมบัติของแผ่นดินนอกจาก ที่รกร้างว่างเปล่า และ
หมายความรวมถึงถนนและทางเท้าด้วย (พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็น
ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535)

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาพื้นที่ชีวิตไม่เป็นทางการในย่านบางลำพูจำเป็นต้องเข้าใจความหมายของความ เป็นพื้นถิ่นในบริบทของเมือง (Urban Vernacular) พฤติกรรม กิจกรรม รูปแบบของพื้นที่ศึกษา กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีและวรรณกรรมซึ่งนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

กรอบการทบทวนวรรณกรรม

- 2.1 ศึกษานิยามของคำว่าพื้นถิ่นในบริบทของเมือง
- 2.2 รูปแบบของหาบเร่-แผงลอย
- 2.3 ที่มาของหาบเร่-แผงลอย
- 2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ
- 2.5 ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประกาศกรุงเทพมหานคร หลักเกณฑ์วิธีการและ เงื่อนไขในการค้าขายบนพื้นที่สาธารณะ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ศึกษานิยามของคำว่าพื้นถิ่นในบริบทของเมือง

ก่อนการเข้าถึงข้อมูลของพื้นที่ศึกษา จำเป็นต้องศึกษา นิยามและความหมายของ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทของเมือง เพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งสำคัญในการศึกษา

มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย Thailand Environment Institute: TEI (2558) ได้สรุป ความหมายของ ความเป็นเมือง หมายถึงการกระจายของผู้คนหรือกิจกรรมในบริเวณเดิมทำให้เกิด ความหนาแน่นขึ้นหรือการขยายตัวออกไปสู่บริเวณ โดยรอบซึ่งกระบวนการเกิดเมืองเกี่ยวข้องกับ ระหว่างผู้คน (People) พฤติกรรมของผู้คน (Human Behavior) และวัฒนธรรม (Culture)

เมื่อกล่าวถึงความ เป็นพื้นถิ่นในบริบทเมือง (Urban Vernacular) จะเห็นได้ถึง ความ เชื่อมโยงระหว่างกายภาพของเมือง แผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติและนโยบายของภาครัฐที่ทำให้ คนในชนบทเห็น โอกาสในชีวิตที่ดีขึ้นเกิดการอพยพถิ่นฐานเข้ามาเกิดการรวมตัวของชาติพันธุ์ ความคิดภูมิปัญญาความแตกต่างของภาษาประเพณีที่รวมกันได้ในพื้นที่เมืองและเกิดการสร้าง อัตลักษณ์รูปแบบที่เฉพาะของกลุ่มคนเหล่านี้ขึ้นมาในบริบทของเมือง

ในด้านของงานวิชาการทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ของประเทศไทยยังคงมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบชีวิตของพื้นที่เมืองที่ยังไม่แพร่หลายและมีขอบเขตที่ชัดเจนนัก บทความเรื่อง “พื้นที่เมือง : จิตวิญญาณใหม่ สถาปัตยกรรมพื้นที่ศึกษา” (อภิรดี เกษมสุข, 2561: 45-46) คือการตั้งคำถามเกี่ยวกับการปรับตัวของสถาปัตยกรรมพื้นที่ที่เกิดขึ้นในบริบทของเมืองสมัยใหม่หากแต่มิได้เกิดในบริบทของ “ชนบท” ในรูปแบบที่ได้เคยศึกษากันมาแต่ก่อน จึงนิยามความเป็นพื้นที่ในรูปแบบหนึ่งได้คือ “พื้นที่เมือง” มิใช่ “พื้นที่ชนบท”

Pual Oliver (2530) ได้กล่าวถึงความเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นในเมืองในหนังสือ *Dwellings: The Vernacular House Worldwide* โดยยกตัวอย่างความเป็นเมืองที่เกิดจากการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว จากการพัฒนาทางสังคมเศรษฐกิจ เกิดการแบ่งชนชั้นทางสังคมส่งผลกระทบต่อการจัดการที่อยู่อาศัยมีประชากรจำนวนมากในสลัมและสภาพเลวร้ายในกรณีศึกษาเมือง กัลกัตตา (Calcutta) ซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่อยู่ในที่อยู่อาศัยที่สร้างขึ้นเอง (Self Building) โดยปราศจากการควบคุมของกฎหมายการก่อสร้าง เกิดการบุกรุกพื้นที่ซึ่งเกิดจากปัญหาการอพยพจากการลี้ภัยสงคราม ซึ่งเป็นปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วเกิดการสร้างบ้านจากไม้และดินโคลนและปกคลุมหลังคาด้วยใบพอกระด้างแข็งทำให้เห็นถึงระบบสังคมเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อที่อยู่อาศัย

จากงานวิจัยเรื่อง “Interiorizing Informality: Resituating Adaptable Mixed-Use Housing Within its Urban Vernacular, Kambi Moto, Nairobi Kenya.” (Kathleen Kwewe Kivutha, 2553) ได้นำเสนอพื้นที่ศึกษาภายในประเด็นของความไม่เป็นทางการ (Informality) ผ่าน Urban Vernacular Architecture ของเมือง Kambi Moto ประเทศเคนยา โดยเสนอถึงรูปแบบการดำรงชีวิตที่ไม่เป็นทางการผ่านการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นที่ในชีวิตประจำวัน (Everyday Living) ซึ่งเกิดจากการตอบสนองข้อจำกัดของการใช้ชีวิตต่างๆ โดยสรุปผลของการศึกษาแสดงให้เห็นถึงลักษณะบ้านที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะตัวของการดำรงชีวิตประจำวันในพื้นที่เกิดในเมือง

Jerry Krase (2553) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “Place, Space, Identity: A Spatial Semiotics of the Urban Vernacular in Global Cities” ภูมิทัศน์พื้นที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นผลจากการกลายเป็นเมืองผู้คนอพยพย้ายถิ่นฐานจากถิ่นฐานของเค้าโดยนำสัญลักษณ์รูปแบบการดำรงชีวิตวัฒนธรรมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เข้ามาปลุกฝังจนเกิดอัตลักษณ์ (Collective Identity) และแสดงให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่เมื่อมารวมกันจึงเกิดการผสมผสานกับตัวในบริบทของเมือง โดยอาจกำหนดจากความเป็นประชากรหลักของเมืองหรือประชากรที่เข้ามาเป็น

ส่วนหนึ่งของเมืองเกิดความเป็นคนแปลกหน้าทางวัฒนธรรมในช่วงแรกและอาจกลายเป็นไม่แปลกหน้าในเวลาต่อมา

คำที่ Paul Oliver (2540) กล่าวว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประกอบด้วยอาคารบ้านเรือนและอาคารอื่นๆ ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับบริบทด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ พวกเขาหรือชุมชนเป็นเจ้าของที่สร้างขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีดั้งเดิม โดยทุกรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่ถูกสร้างขึ้นหรือการตอบสนองความต้องการที่เฉพาะเจาะจงในปัจจุบันทางเศรษฐกิจและวิถีความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมที่ผลิตพวกเขา” สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงเปรียบเสมือนภาพสะท้อนความเป็นมนุษย์กับบริบท แทนออกมาเป็นภาษาทางสถาปัตยกรรมที่แสดงตัวตนของกลุ่มคนเหล่านั้น

ในส่วนของการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในเมืองของสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

วศิน วิเศษศักดิ์ดี (2561) ได้กล่าวไว้ว่าสถาปัตยกรรมพื้นเมืองนั้น ยังคงอยู่ในแนวคิด ปัจจัยและตัวบ่งบอกความเป็นพื้นถิ่นแต่ปรากฏในรูปของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมือง เกิดจากวิถีการดำรงชีวิตที่หลากหลายในเมือง ซึ่งมีลักษณะอัตลักษณ์ที่แสดงถึงความเฉพาะตัวโดยแสดงออกผ่านการดำรงชีวิตประจำวัน (Way of Life) สะท้อนความตรงกันข้ามของความเป็นรูปแบบทางการ (Formal) ผ่านการปรับเปลี่ยนทางอัตลักษณ์ การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดในรูปแบบของชีวิตในเมือง เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในบริบทของเมืองในการศึกษาของสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

สุพิชชา ไทวิวิชญ์ (2545) ได้ศึกษารูปแบบของการปรับตัวเอาตัวรอดของผู้อยู่อาศัย ที่มีรายได้น้อยในเมืองผ่านการออกแบบด้วยตัวเอง (Self Building) ในข้อจำกัดของรายได้ ขนาดที่ดิน การเลือกวัสดุ ค่าใช้จ่ายระยะเวลาในการก่อสร้าง วัสดุที่มีอย่างจำกัดส่งผลต่อการใช้พื้นที่และเลือกวัสดุ และวิธีการก่อสร้างที่เหมาะสมสอดคล้องกับการอยู่อาศัยในอาชีพและเศรษฐกิจผ่านงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้พื้นที่ วัสดุเหลือใช้ และวัสดุก่อสร้างของบ้านพักอาศัยสำหรับคนรายได้น้อย”

จากการศึกษาคิดค้นผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปได้ถึงนิยามของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองได้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในเมืองเป็นรูปแบบหนึ่งของการก่อกำเนิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หากแต่ต่างกับการก่อกำเนิดที่บริบท โดยบริบทของพื้นถิ่นเมืองขึ้นอยู่กับสถานะเศรษฐกิจ ความมั่นคง วิถีความเป็นอยู่ ของกลุ่มคนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเมือง หรือเป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้น

ถิ่นที่ไม่ได้เกิดขึ้นในชนบท และเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ (Informality) เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบที่ไม่เป็นทางการของคนและบริบทเมืองต่อไป

2.2 รูปแบบของหาบเร่-แผงลอย

Urban Informality ในรูปแบบของ Street Vendors เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายเกือบทุกประเทศบนโลกซึ่งเกิดในสภาวะที่กฎหมายมีความยืดหยุ่นในการใช้พื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นสิ่งที่พบได้ในทุกเมือง หากกล่าวถึงรูปแบบที่คล้ายคลึงกับ Street Vendors ในประเทศไทย ประเทศที่มีสภาพอากาศร้อนชื้นส่งผลต่ออุณหภูมิที่สูงและการปรับตัวเคลื่อนที่ค้าขายจึงเกิดขึ้นในร่มเงาเพราะเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลานาน สามารถกล่าวถึงกรณีศึกษาของ Yatmo (2551) ที่คล้ายคลึงกับรูปแบบของ Street Vendors ของไทยได้อย่างใกล้เคียง ในประเทศอินโดนีเซียซึ่งการค้าขายของ Street Vendors เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันที่สามารถพบเห็นได้ในสถานที่ที่มีประชากรหนาแน่น การมีอยู่ของ Street Vendors ในพื้นที่เมืองมักจะก่อให้เกิดปัญหา เช่น การจราจรแออัด ส่งผลกระทบต่อลักษณะของพื้นที่เมือง ซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาสุขภาพและลดความปลอดภัยของผู้ใช้ถนน นอกจากนี้ยังคำนึงถึงภัยคุกคามต่อธุรกิจท้องถิ่นและมักจะก่อให้เกิด ความขัดแย้ง ถึงแม้ว่าจะมีด้านบวกของ Urban Informality ที่มีศักยภาพเสริมสร้างลักษณะของพื้นที่เมือง เพิ่มบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา เพิ่มความเคลื่อนไหวของชีวิตในเมือง แต่โดยทั่วไปแล้ว Urban Informality ถูกตัดสินว่าอยู่ผิดที่ผิดทาง เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม

Street Vendors มีลักษณะที่คล่องตัว และยืดหยุ่นในการเคลื่อนที่ซึ่งลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของกิจกรรมที่ในอินโดนีเซีย ส่วนใหญ่ Street Vendors แบ่งประเภทตามส่วนประกอบคือ ลักษณะมีโครงสร้างถาวร เช่น Warung หรือ Kiosk ลักษณะโครงสร้างที่ไม่ถาวรซึ่งสามารถถอดประกอบได้ง่าย เช่น Gelaran หรือเสื่อ หรือเต็นท์ และลักษณะที่สามารถเคลื่อนที่ได้โดยใช้ รถเข็น, Pikulan, Bakul (Yatmo, 2551) ซึ่งความคล่องตัวและความยืดหยุ่นเป็นกลไกวิธีการเอาตัวรอดที่สำคัญเมื่อพ่อค้าเร่ถูกดำเนินคดีและถูกยึดสินค้า (Dovey, 2559)

ประเภทของ Street Vendors ประเภทที่ถูกกำหนดให้อยู่กับที่ (Fixed) จะมีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับในสถานที่ไม่ค่อยเป็นทางการในเมือง ในขณะที่พ่อค้าหาบเร่จะสามารถแทรกซึมเข้าไปในเมืองที่เป็นทางการได้มากขึ้น โดยที่แผงลอย (The Fixed Kiosk) ยังต้องการความปลอดภัยในระดับสูงในการตั้งแผงเพื่อค้าขาย ในขณะที่พ่อค้าเร่สามารถหลบหนีจากมาตรการต่างๆ และกฎหมายได้ง่ายขึ้น

หลังจากการศึกษาศึกษากรณีศึกษาในต่างประเทศ ภายในประเทศไทยได้มีการศึกษาที่ใกล้เคียงในพื้นที่ค้าขาย หาบเร่-แผงลอย โดย Batreau และ Bonnet (2559) ได้ทำการสำรวจพื้นที่ที่หาบเร่-แผงลอยในพื้นที่ซอยรางน้ำ และได้จำแนกออกได้ 3 รูปแบบดังนี้

1. ผู้ขายที่ลงทะเบียนคงที่ (Fixed, Registered Vendors) ลักษณะไม่มีแผงลอยถาวร แต่จะถูกจัดให้ขายในพื้นที่เดียวกัน หรือ ในจุดผ่อนผัน ที่พื้นที่นั้นกำหนด
2. ผู้ขายเคลื่อนที่ที่ไม่ได้ลงทะเบียน (Mobile, Unregistered Vendors) ลักษณะการขายสินค้าจากรถเข็นหรือรถจักรยานยนต์เป็นการขายแบบย้ายจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง
3. ผู้ขายในตลาด (Market Vendors) ที่เป็นการขายสินค้าในพื้นที่จัดไว้ให้เช่นตลาด ตลาดนัด ห้าง หรือห้องเช่าที่มีลักษณะถาวร

การจำหน่ายสินค้าบนถนนเป็นรูปแบบทั่วไปของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างไม่เป็นทางการจึงมีการปรับตัวเพื่อเหมาะกับพื้นที่ค้าขายในรูปแบบกึ่งเป็นทางการระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน โดยการกำหนดจุดผ่อนผันเพื่อการค้าขายแผงลอย การควบคุมสิทธิจัดทะเบียนผู้ค้าเพื่อควบคุมความหนาแน่นจนเกิดความเดือดร้อนต่อพื้นที่ชุมชน โดยรอบ มีการจัดทำตลาดเพื่อให้ผู้ค้าขายได้อย่างถาวร แต่ก็มีปัจจัยทางด้านพื้นที่และการได้รับสิทธิ์ที่ยังไม่เพียงทำให้เกิดผู้ค้าในรูปแบบเคลื่อนที่ได้และค้าขายแบบไม่ได้ลงทะเบียน

ร้านค้าหาบเร่-แผงลอยเป็นการมุ่งเน้นเอาประโยชน์ใช้สอย (Function) มาเป็นหลักสำคัญก่อนความงามจึงก่อให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมที่คล้ายคลึงกัน (ชาญศิลป์ พิมพ์กำเนิด, 2558)

รูปแบบของการเกิดหาบเร่-แผงลอย จึงเป็นรูปแบบของการปรับตัวอย่างไม่เป็นทางการที่มีพื้นฐานบนความอยู่รอด โดยมุ่งเน้นเอาประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักในการดำรงชีวิต โดยลักษณะการดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ที่ตั้ง กฎหมาย หรือการปรับตัวเพื่อความมั่นคง การค้าขายแบบหาบเร่-แผงลอยจึงเป็นกิจกรรมที่ยืดหยุ่นและตั้งอยู่บนความไม่เป็นทางการบนพื้นที่สาธารณะ

2.3 ที่มาของหาบเร่-แผงลอย

การค้าขายแบบหาบเร่-แผงลอยนั้นมีการพัฒนามาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยบริบทของการค้าสมัยนั้นเป็นแม่น้ำลำคลอง ผู้คนต่างประกอบการค้าขนาดเล็กเป็นของตนเองเป็นรูปแบบตลาดน้ำ ตลาดเรือ คือสามารถค้าขายได้ทั้งแบบที่พายเรือขายและขายอยู่กับที่ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยแบบ “กินง่ายอยู่ง่าย” (เรณู สังข์ทองสืบ, 2534, น.8; ดร. พิจิตตรา รัตนกุล; สัมภาษณ์)

“หาบเร่-แผงลอย” เกิดจากการขยับขยายจากการขายในคลองมาบนบก (เฉลิมศักดิ์ งาม โภมุต, 2537: 49-53) โดยการค้าแบบไม่อยู่กับที่มีปรากฏในรูปแบบของการเร่ขายส่วนการค้าขายอยู่กับที่ปรากฏตาม “ตลาดบก” (ส. พรายน้อย, 2544: 59)

การค้าขายแบบหาบเร่-แผงลอย สินค้าส่วนใหญ่มักจะเป็นอาหารหรือเป็นสินค้าที่ขายแบบวันต่อวัน การหาบเร่-แผงลอยบนบกมีความสำคัญมากขึ้นตามการก่อสร้างถนนและเปลี่ยนจากกรมคมนาคมทางน้ำเปลี่ยนเป็นทางบกเป็นหลัก โดยภาครัฐบาลมีส่วนสนับสนุนการค้าขายที่แผงลอยด้วยการส่งเสริมตลาดนัดการเกษตรเพื่อส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร (สกุณี ฌัฐพลวัฒน์, 2541: 18)

การค้าขายของไทยในยุครัตนโกสินทร์แตกต่างจากชาวจีน ตรงที่ชาวจีนค้าขายเพื่อพัฒนาเป็นนายทุน โดยเริ่มครั้งแรกเป็นแรงงานเพราะเป็นอาชีพที่ได้เงินไวกว่าการเกษตรกรรมเพื่อส่งเงินกลับประเทศตน (Skinner, 2500: 97-98)

จากแรงงานรับจ้างขยับสู่การประกอบอาชีพค้าขายข้างทางและสะสมทุนจนเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ (Skinner, 2500: 94) สำหรับชาวจีนเหล่านี้การค้าขายริมทางเป็นการเชื่อมต่อทางการค้าระหว่างชนชั้นชาวนาลู่ชนชั้นแรงงานและชนชั้นนายทุนในไทยซึ่งในส่วนของชาวไทยเพิ่งจะเข้ามาค้าขายข้างทางในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองมีปัจจัย 3 ประการ

1. ต้องการเลื่อนฐานะ อันเห็นตัวอย่างมาจากการประสบความสำเร็จของชาวจีน เป็นแรงผลักดันที่ต้องการยกฐานะทางสังคม (Skinner, 2500: 305)
2. มีการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้นในสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ช่วงปี พ.ศ. 2481-2482 โดยออกกฎหมายห้ามผู้ค้าชาวจีนค้าขายในเขตกระทรวงธรรมการและโรงเรียนรัฐทุกแห่ง (Skinner, 2500: 262)
3. ภาวะราคาข้าวตกต่ำอันเป็นผลจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ชาวนาในชนเมืองจึงเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในกรุงเทพฯ (นลินี มั่นธุนีศรี, 2542: 291)

อาชีพขายสินค้าริมทาง หาบเร่-แผงลอย มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาต่อเนื่องมาจนถึงรัตนโกสินทร์ โดยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือช่วงรัชกาลที่ 1-3 การค้าขายเป็นไปตามแม่น้ำลำคลองเป็นหลักเนื่องจาก บริบทสังคมไทยยังอาศัยริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลองและไม่ได้มีความประสงค์จะขยายกิจการการค้า (เกียรติ จิระกุลและคณะ, 2525: 306)

ต่อมาเมื่อชาวจีนเข้ามามากขึ้นจึงเกิดระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (Market Economy) อันเป็นผลมาจากสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 และการพยายามพัฒนาประเทศให้ทันสมัย การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาประเทศให้เป็นอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2500 การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจไปเป็นการส่งออก ในปี พ.ศ. 2528 จนเกิดวิกฤติในปี พ.ศ. 2540 ทุกอย่างล้วนส่งผลต่อการประกอบอาชีพค้าขายริมทางในกรุงเทพมหานคร

คำว่า "หาบเร่" หมายถึง กิจกรรมการขายประเภทที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ต่างกับแผงลอยซึ่งอยู่ติดที่ (Fixed) สำหรับตลาดส่วนนอกกิจกรรมการขายทั้งหมดบนทางเท้าเป็นกิจกรรมที่ไม่ถูกกฎหมาย จึงจำเป็นต้องเคลื่อนที่ได้ ดังนั้นกิจกรรมการขายทั้งหมดที่อยู่บนทางเท้าของตลาดส่วนนอกจึงเรียกว่า "หาบเร่" ส่วนแผงลอยจะพบในตลาด ส่วนใน "ผู้มีอาชีพค้าหาบเร่และแผงลอย" เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนผู้ขายสินค้าหรือบริการประเภทใดก็ตาม โดยใช้พื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ขายสินค้าหรือบริการตามทางเท้า หรือถนนสาธารณะ ผู้ค้าหาบเร่และแผงลอยเป็น "ผู้ค้ารายย่อย" (Petty Traders) ที่ทำการค้าในเขตชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีรายได้ไม่มากนักจากการขายสินค้า หรือให้บริการเล็กๆ น้อยๆ หาบเร่ส่วนใหญ่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของคน และคนเดินเท้าสูง เช่น พื้นที่ใกล้ตลาด จุดที่มีการเปลี่ยนและรอรถ ใกล้แหล่งบันเทิงและย่านการค้า เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจกลุ่มหาบเร่เมื่ออยู่ด้วยกันหลายลักษณะมีทั้งหาบเร่แบบถาวรบนทางเท้าตามแนวถนน และหาบเร่ที่มีการเคลื่อนที่ได้

การค้าขายแบบหาบเร่-แผงลอยในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ เป็นเสมือนตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างเศรษฐกิจนอกระบบกับเศรษฐกิจในระบบ เนื่องจากผู้ประกอบการหาบเร่-แผงลอยซึ่งเป็นผู้ค้ารายย่อยในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ได้ซื้อสินค้าจากร้านค้าหรือผู้ค้าส่งสินค้าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาคเศรษฐกิจในระบบ นอกจากนี้องค์ประกอบของอาชีพหาบเร่-แผงลอย ได้แก่ การใช้เงินลงทุนน้อยไม่จำกัดการศึกษา เป็นการค้าขายที่ไม่เป็นทางการ มีรายได้ที่เป็นกำไร ใช้แรงงานคนซึ่งสามารถหาได้จากครอบครัว ทำให้ผู้ที่ขาดคุณสมบัติในการประกอบอาชีพในภาคเศรษฐกิจในระบบมีโอกาสสร้างรายได้ และไม่ตกงานสามารถปรับตัวประกอบอาชีพในภาคเศรษฐกิจนอกระบบได้ (ศรัญญา สิงหาดีปรีชากุล, 2554)

2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

การเกิดการกระจุกตัวของแหล่งงานสามารถสะท้อนได้จากจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่จากการสำรวจประชากรแฝง พ.ศ. 2560 มีการกระจุกตัวตามแหล่งงานในกรุงเทพมหานครและ

ปริมาณมากที่สุด เนื่องจากเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศและมีตำแหน่งงานรองรับจำนวนมาก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

ตารางที่ 1 พัฒนาการของนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าหีบแร่-แผงลอย

ปี	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่	รายละเอียด	มาตรการ	
			มาตรการเชิงบวก	มาตรการเชิงลบ
2515-2519	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3	-สนับสนุนการมีงานทำ	-ผ่อนผันให้ขายในบางพื้นที่	-การใช้มาตรการเด็ดขาด
2520-2524	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4	-สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระ	-มีการดำเนินการจับกุมกลุ่มบุคคลผู้แสวงหาผลประโยชน์จากผู้ค้า	-การใช้มาตรการเด็ดขาด -จัดตั้งเทศกิจ
	แผนพัฒนากรุงเทพ ฉบับที่ 1	-สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระ ขนาดเล็ก	2522-2524 ผ่อนผันมากขึ้น เนื่องจาก วิกฤตการณ์น้ำมัน	
2525-2529	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5	-สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระเพื่อแก้ไขปัญหาค่าความยากจน	2527 กำหนดจุดขายได้ 164 จุด	2525 ยกเลิกสำนักตำรวจเทศกิจ 2524-2527 ดำเนินการอย่างเข้มงวด
	แผนพัฒนากรุงเทพ ฉบับที่ 2	-สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระขนาดเล็ก เพื่อลดปัญหาความยากจน โดยการให้ทุนสงเคราะห์เพื่อประกอบอาชีพ		
2530-2534	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6	-สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระและธุรกิจขนาดเล็ก -การส่งเสริมปรากฏในมาตรการฝึกอบรมอาชีพ	-กำหนดให้มีจุดจัดระเบียบ 500 จุด มีจำนวนผู้ค้า 23,594 ราย -กำหนดจุดผ่อนผันโดยยึดหลัก 3 ประการ สะอาด ปลอดภัย เรียบร้อย	-จัดตั้งเทศกิจ -กวดขันเพื่อความเป็นระเบียบ และมีได้ปล่อยให้มีการขายโดยเสรี -เริ่มจับทั้งผู้ขายและผู้ซื้อที่ซื้อขายนอกช่องทางเท้า
	แผนพัฒนากรุงเทพ ฉบับที่ 3	-สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระ ขนาดเล็ก		

ปี	แผนพัฒนา	รายละเอียด	มาตรการ	
			มาตรการเชิงบวก	มาตรการเชิงลบ
2535-2539	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7	-ผู้ประกอบอาชีพอิสระขนาดเล็กเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส 6 กลุ่มที่รัฐต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ	-กำหนดจุดผ่อนผัน 286 จุด มีผู้ค้า 15,000 ราย -ผู้ค้าต้องทำความสะอาดพื้นที่ขายเมื่อเลิกค้าขาย -จัดทำบัญชี พร้อมทะเบียนประวัติผู้ค้าในจุดผ่อนผัน	-บังคับใช้พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของบ้านเมือง 2535 *** คสช. มีการผลักดัน ***
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4	-ระบุปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง อันเกิดจากการค้าหาบเร่แผงลอยซึ่งวางสิ่งของบนทางเท้าและทางสาธารณะ -ตั้งเป้าหมายจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยเพื่อควบคุมพื้นที่ทำการค้าและลดจำนวน ** คสช. มีการผลักดัน **		-จับทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ ที่ซื้อขายกีดขวางทางเท้า
2540-2544	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8	-ให้ความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว	-จัดทำทะเบียนบัญชีทะเบียนผู้ค้าเพื่อเสนอขอจุดผ่อนผันเพิ่มเติม	ดำเนินการตามกฎหมายก่อนหน้า
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5	-ให้ความสำคัญผู้ค้าในจุดผ่อนผันทั้ง 286 จุด ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดระเบียบ	-ให้หยุดขายทุกวันพุธเพื่อทำความสะอาดพื้นที่	
2545-2549	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9	-สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระและการประกอบการขนาดเล็กโดยฝึกอาชีพและสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน	-ให้มีการตีเส้นกำหนดขอบเขตการค้า -อนุญาตให้ขายวันพุธ	-ดำเนินการตามกฎหมายก่อนหน้า -จัดเก็บค่าบริการรักษาความสะอาด
	แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6	(ไม่ปรากฏมาตรการเกี่ยวกับหาบเร่แผงลอย)		

ปี	แผนพัฒนา	รายละเอียด	มาตรการ	
			มาตรการเชิงบวก	มาตรการเชิงลบ
2550-2554	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10	สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระและการประกอบการขนาดเล็ก โดยฝึกอาชีพและสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน	-จุดผ่อนผันเพิ่มจาก 494 จุดในปี 2547 เป็น 667 จุด ในปี 2551 -เน้นเรื่องความสะอาด	ดำเนินการตามกฎหมายก่อนหน้า
2555-2559	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11	- สนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระและการประกอบการขนาดเล็ก โดยฝึกอาชีพและสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน -สนับสนุนวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน	ยอมรับว่าหาบเร่แผงลอยไม่หมดไปจาก กรุงเทพมหานคร	ดำเนินการตามกฎหมายก่อนหน้า

สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจชาติ ฉบับที่ 1-3 มีความสำคัญต่อการแบ่งประเภทของเมือง การเพิ่มอัตราการจ้างงาน เพิ่ม โอกาส ทำให้เกิดอัตราการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า ทำให้เกิดภาคเศรษฐกิจแบบไม่เป็นทางการ (Informal Sector) หรือที่เรียกว่า “ปากกัด ดินถิบ” (ปัทมาวดี, 2563) ซึ่งหลังจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 เป็นต้นไปจะมีการเพิ่มพื้นที่จุดผ่อนผัน มีการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน จัดตั้งสหกร ตลาด และมีการจัดระเบียบออกกฎข้อบังคับเพื่อสนับสนุนหาบเร่-แผงลอย

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากร และความหนาแน่น ในเขตกรุงเทพมหานคร 2562

จำนวนประชากร และความหนาแน่น ในเขตกรุงเทพมหานคร 2562						
เรียงตามจำนวนประชากรรวม (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562)						
ลำดับ	เขต	ประชากร (คน)			ความหนาแน่น	ความหนาแน่น
		รวม	ชาย	หญิง	ต่อตารางกิโลเมตร	ประชากรต่อบ้าน
1	สายไหม	206,278	96,951	109,327	4,624	2.01
2	คลองสามวา	202,094	95,486	106,608	1,826	2.39
3	บางแค	193,491	90,085	103,406	4,352	2.08

ลำดับ	เขต	ประชากร (คน)			ความหนาแน่น	ความหนาแน่น
		รวม	ชาย	หญิง	ต่อตารางกิโลเมตร	ประชากรต่อบ้าน
4	บางเขน	189,000	89,273	99,727	4,487	1.68
5	บางขุนเทียน	185,824	87,656	98,168	1,540	2.06
6	ประเวศ	180,769	84,916	95,853	3,444	2.02
7	ลาดกระบัง	177,769	84,644	93,125	1,435	1.84
8	หนองจอก	176,022	85,682	90,340	745	2.71
9	ดอนเมือง	170,021	84,738	85,283	4,620	2.20
10	จตุจักร	156,605	72,604	84,001	4,759	1.29
11	หนองแขม	156,354	72,977	83,377	4,364	2.53
12	จอมทอง	150,108	71,278	78,830	5,715	2.07
13	บางกะปิ	146,108	66,559	79,549	5,122	1.39
14	มีนบุรี	142,586	67,340	75,246	2,240	2.34
15	บึงกุ่ม	142,237	64,912	77,325	5,851	1.89
16	บางซื่อ	126,310	59,086	67,224	10,941	1.67
17	ภาษีเจริญ	126,160	59,046	67,114	7,074	2.10
18	สวนหลวง	124,048	56,807	67,241	5,239	1.58
19	ทุ่งครุ	123,048	57,792	65,256	4,003	2.29
20	ดินแดง	119,150	55,081	64,069	14,263	1.95
21	ลาดพร้าว	118,574	53,888	64,686	5,352	2.05
22	วังทองหลาง	109,653	50,150	59,503	5,692	1.79
23	บางกอกน้อย	107,732	51,407	56,325	9,020	2.17
24	ธนบุรี	106,049	49,758	56,291	12,402	1.86
25	บางบอน	105,684	50,628	55,056	3,041	2.09
26	ตลิ่งชัน	104,779	49,052	55,727	3,554	2.46
27	หลักสี่	104,285	49,789	54,496	4,566	1.82
28	คลองเตย	101,244	48,157	53,087	7,792	1.35
29	คันนายาว	97,095	45,351	51,744	3,737	2.17
30	สะพานสูง	96,059	44,083	51,976	3,416	2.37
31	บางพลัด	90,869	41,565	49,304	7,999	1.65
32	บางนา	90,125	42,021	48,104	4,796	1.28
33	คูสิต	89,769	48,615	41,154	8,417	2.81
34	พระโขนง	88,998	40,291	48,707	6,362	1.52
35	วัฒนา	87,225	40,928	46,297	6,942	1.11
36	บางคอแหลม	86,898	41,260	45,638	7,957	2.20
37	ห้วยขวาง	84,340	37,909	46,431	5,610	1.03
38	ราษฎร์บูรณะ	80,509	38,450	42,059	5,101	2.15
39	ทวีวัฒนา	78,548	36,489	42,059	1,564	2.32
40	ยานนาวา	77,814	36,366	41,448	4,670	1.48
41	สาทร	77,773	36,848	40,925	8,339	1.79
42	ราชเทวี	72,568	34,795	37,773	10,184	1.39
43	คลองสาน	71,197	33,071	38,126	11,766	1.81
44	พญาไท	69,382	34,385	34,997	7,227	1.56
45	บางกอกใหญ่	66,152	31,266	34,886	10,704	2.09

ลำดับ	เขต	ประชากร (คน)			ความหนาแน่น	ความหนาแน่น
		รวม	ชาย	หญิง	ต่อตารางกิโลเมตร	ประชากรต่อบ้าน
46	บางรัก	48,227	22,834	25,393	8,712	1.49
47	พระนคร	47,701	23,080	24,621	8,617	2.49
48	ปทุมวัน	47,085	21,754	25,331	5,626	1.42
49	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	43,485	21,236	22,249	22,519	2.22
50	สัมพันธวงศ์	22,463	10,977	11,486	15,864	1.70
รวม		5,666,264	2,669,316	2,996,948	3,612	1.86
แหล่งข้อมูล : 1. สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย						
แหล่งข้อมูล : 2. กองสำรวจและแผนที่ สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร						

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรในเขตต่างๆในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากร 3,612 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนที่ค่อนข้างสูงซึ่งในอัตราที่เกินพื้นที่เฉลี่ยต่อคนนี้มีจำนวนของประชากรแฝงอยู่ในนั้น

ประชากรแฝง คือกลุ่มคนที่ไม่ได้มีภูมิลำเนาในพื้นที่อาศัยปัจจุบัน โดยเกิดขึ้นจากเหตุผลทางด้านการย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงาน การเข้ามาศึกษาและดำเนินการธุรกิจกิจการบางอย่าง เป็นต้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

ประชากรแฝงกลางคืน (Non-registered Population) หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ประจำในจังหวัดหนึ่ง แต่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่อาศัยอยู่นั้น โดยอาจจะมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านจังหวัดอื่น ในต่างประเทศ หรือไม่มีชื่อที่ใดเลย โดยประชากรแฝงกลางคืนมีผลต่อการครอบครองพื้นที่อยู่อาศัยของพื้นที่นั้น สภาพความเป็นอยู่ของประชากรแฝงกลางคืน โดยศึกษาจาก ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัยของประชากรแฝงกลางคืน พบว่า ส่วนใหญ่ เช่าที่อยู่อาศัย 28.7 แสนครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 81.8) รองลงมาเป็น ลักษณะอยู่โดยไม่เสียค่าเช่า เนื่องจากให้อยู่เปล่า 3.56 แสนครัวเรือน (ร้อยละ 10.1) เป็นเจ้าของ 1.48 แสนครัวเรือน (ร้อยละ 4.3) อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของค่าจ้าง 1.26 แสนครัวเรือน (ร้อยละ 3.6) ที่เหลือ เป็นลักษณะเช่าซื้อ (กลุ่มสถิติแรงงาน กองสถิติสังคม, 2563)

ประชากรแฝงกลางวัน (Commuter Population) แบ่งเป็น

- ประชากรแฝงกลางวันที่เข้ามาทำงาน หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่
- ประชากรแฝงกลางวันที่เข้ามาเรียนหนังสือ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่เข้ามาเรียนหนังสือในจังหวัดที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ (กลุ่มสถิติแรงงาน กองสถิติสังคม, 2563)

เปรียบเทียบกับปี 2561 กับปี 2562 กรุงเทพมหานครมีประชากรแฝงโดยเฉพาะกลุ่มประชากรแฝงกลางวันเพิ่มขึ้นมากที่สุด 2.18 แสนคน (จาก 20.53 แสนคน เป็น 22.71 แสนคน)

เมื่อพิจารณาประชากรแฝงกลางวันเป็นรายจังหวัด พบว่า ในปี 2562 กรุงเทพมหานครจึงเป็นจังหวัดที่มีประชากรแฝงกลางวันมากที่สุด 22.71 แสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ 32.8 ของประชากรแฝงกลางวันทั้งหมด (69.1 แสนคน)

2.5 ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประกาศกรุงเทพมหานคร หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการค้าขายบนพื้นที่สาธารณะ

เนื่องจากข้อกำหนดและกฎหมายสำคัญของการตั้งแผงลอยมีข้อกำหนดที่ถูกพัฒนาตามช่วงเวลาโดยเพิ่มเงื่อนไขและข้อจำกัดหาบเร่-แผงลอยในราชกิจจานุเบกษา จากงานวิจัยนี้เกิดขึ้นบนพื้นที่บางลำพูซึ่งอยู่ในช่วงที่ผ่านการควบคุมของราชกิจจานุเบกษาปี 2548 และในขณะที่ทำการวิจัยนี้ได้มีการประกาศราชกิจจานุเบกษาฉบับใหม่ ปี 2563 ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสรุปแบบเปรียบเทียบในส่วนสาระสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อรูปลักษณ์ภายนอกและการจัดการของหาบเร่-แผงลอย

ตารางที่ 3 สรุปข้อมูลราชกิจจานุเบกษา เปรียบเทียบปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2563

ราชกิจจานุเบกษาปี 2548	ราชกิจจานุเบกษาปี 2563
1. ความสูงของแผงลอย 80-90 เซนติเมตร	1. อยู่บนทางเท้าที่มีถนน 4 เลนส์ขึ้นไป
2. กำหนดให้ผ้าใบและหลังคาสีเดียวกัน	2. แผงค้ามีความกว้างไม่เกิน 2 เมตร ลึกไม่เกิน 1 เมตร
3. ห้ามสะสมสินค้าเกินความจำเป็น	3. ค้าขายได้ฝั่งเดียวของถนน ห่างจากผิวจราจร 50 เซนติเมตร
4. ห้ามนั่งรถยนต์ รถขนถ่ายสินค้า หรือ ก่อตั้งสินค้าวางไว้ข้างหลัง	4. เว้นระยะห่าง 5 เมตร ทุกๆ 10 แผง

ราชกิจจานุเบกษาปี 2548	ราชกิจจานุเบกษาปี 2563
<p>5. ห้ามวางสินค้าบนทางเท้าและห้ามติดตั้งแขวนส่วนประกอบของแผงลอยกับป้ายหรือเสาไฟ</p> <p>**** รูปแบบทางกายภาพของแผงลอยยังคงรูปแบบเดิมตามราชกิจจานุเบกษาปี พ.ศ. 2548 และถูกเพิ่มข้อกำหนดเพิ่มเติมในราชกิจจานุเบกษาปี พ.ศ. 2563</p>	<p>5. แบ่งประเภทสินค้าชัดเจน</p> <ul style="list-style-type: none"> - อาหาร - เสื้อผ้า - เบ็ดเตล็ด <p>6. ลักษณะส่วนประกอบของแผง</p> <p>แผงค้า, รั้ว, หลังคา, แผงผ้า, ผ้าใบ ต้องเป็นระเบียบเรียบร้อย</p>

นอกจากราชกิจจานุเบกษาฉบับปรับปรุงขึ้นต้นแล้ว ยังมีพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดที่ส่งผลต่อการค้าขายหาบเร่-แผงลอย และบทคัดย่อของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายริมทางเท้าดังนี้

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาด พศ 2535 มาตรา 20

1. ห้ามมิให้ผู้ใดขายสินค้าหรือปรุงอาหารบนถนนหรือสถานที่สาธารณะ
2. ห้ามมิให้รถยนต์หรือล้อเลื่อนเป็นที่ปรุงอาหารเพื่อขายในพื้นที่สาธารณะ
3. ห้ามมิให้ขายหรือจำหน่ายสินค้าที่บรรทุกบนรถยนต์ เว้นรถจักรยานและล้อเลื่อนในที่สาธารณะ โดยทั้งนี้จากข้อ 1 - 2 ไม่สามารถบังคับใช้ได้ในพื้นที่ส่วนบุคคล ถนนส่วนบุคคลหรือในจุดผ่อนผันที่เจ้าหน้าที่กำหนดเวลาหรือพิจารณาแล้ว

มาตรา 21 ห้ามคนที่อยู่ในรถยนต์ ซ้อนท้ายมอเตอร์ไซค์ ผู้ขับขี่ซื้อสินค้าหรือจำหน่ายในพื้นที่สาธารณะ ยกเว้นถนนส่วนบุคคล ที่ส่วนบุคคล

มาตรา 42 ในเขต กทม. ให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีมหาดไทยในการให้คำแนะนำเพื่อพิจารณาข้อบกพร่อง ความสะอาด หรือความเป็นระเบียบแก่ผู้ว่า กทม.

มาตรา 44 เจ้าหน้าที่มีหน้าที่

1. โฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจในพระราชบัญญัตินี้
2. สอดส่องและกวดขันมิให้มีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ
3. ตักเตือนผู้กระทำความผิด สั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไข เรื่องความสะอาดและความไม่เป็นระเบียบให้หมดไป

4. จับกุมผู้กระทำความผิดที่ไม่ปฏิบัติตาม

มาตรา 45 เมื่อไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องทำความสะอาดเพื่อให้กลับมาอยู่ในระเบียบเอง

สรุปสาระสำคัญ ห้ามจอดรถซื้อของ และค้าขายอาหารบนทางเท้า โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ และต้องไม่เกิดบนพื้นที่ส่วนบุคคล โดยหากพบผู้ฝ่าฝืน เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินคดีได้มีอายุความ 15 วัน หรือปรับเป็นค่าทำความสะอาดโดยค่าปรับส่วนนี้จะถือเป็นรายได้ของส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นบทลงโทษที่เบา และภายหลังรู้จักกันในชื่อ “ค่าทำความสะอาดทางเท้า”

หลักเกณฑ์การพิจารณาพื้นที่ทำการค้า

1. ถนนต้องมีช่องทางจราจรตั้งแต่ 4 ช่องทางจราจรขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นการเดินรถทางเดียวหรือ สองทาง และทางเท้าสาธารณะเมื่อจัดวางแผงค้าแล้วต้องมีที่ว่างให้ประชาชนสัญจรไม่น้อยกว่า 2 เมตร
2. ไม่อยู่ในรัศมี 150 เมตร จากพระบรมมหาราชวัง พระราชวัง วัง พระที่นั่งพระตำหนัก เขตพระราชฐาน พระบรมราชานุเสาวรีย์
3. ไม่เป็นพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อจราจรและกีดขวางการจราจร โดยต้องเสนอและได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากเจ้าพนักงานจราจร ตามอำนาจหน้าที่แห่งกฎหมาย
4. ไม่เป็นพื้นที่ที่มีกรณีพิพาทระหว่างผู้ค้ากับกรุงเทพมหานคร ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล
5. ไม่เป็นพื้นที่หรือบริเวณที่กรุงเทพมหานครประกาศห้ามเป็นพื้นที่ทำการค้า
6. ต้องได้รับความเห็นชอบโดยส่วนใหญ่จากประชาชนในพื้นที่และผู้มีส่วนได้เสียในบริเวณนั้น หรือบริเวณใกล้เคียง โดยกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วย

การจัดผังแผงค้าในพื้นที่ทำการค้า

1. แผงค้ามีขนาดไม่เกิน 2 ตารางเมตร โดยความลึกของคองไม่เกิน 1 เมตร

2. ให้จัดผังแผงค้าได้เพียงฝั่งเดียว โดยให้ชิดกับด้านถนนและพื้นที่ทำการค้าต้องห่างจากผิวการจราจรอย่างน้อย 50 เซนติเมตร เพื่อให้มีระยะปลอดภัยด้านการจราจร
3. ให้เว้นระยะห่าง เมตร ทุกระยะ 1 แผงค้า เพื่อเป็นทางเข้าออกและทางถูกเงิน
4. ให้จัดผังแผงค้าโดยจำแนกประเภท ชนิดของสินค้า เช่น อาหาร เสื้อผ้า เบ็ดเตล็ด เป็นต้น
5. ห้ามจัดผังแผงค้าโดยเด็ดขาดในพื้นที่บริเวณ ดังต่อไปนี้
  - ป้ายและศาลาที่พักผู้โดยสารรถประจำทางสาธารณะ จุดที่หยุดหรือจอดรถโดยสารสาธารณะ และในระยะ 1 เมตร จากจุดดังกล่าว
  - ทางขึ้นลงสะพานลอยคนเดินข้าม บริเวณใต้สะพานลอยคนเดินข้ามทางขึ้นลงสถานีรถไฟฟ้า บริเวณใต้สถานีรถไฟฟ้ารวมถึงช่องทางเข้าลิฟท์สำหรับผู้พิการ และในระยะ 1 เมตร จากจุดดังกล่าว
  - ทางเท้าบริเวณข้ามถนนที่มีทางม้าลาย และในระยะ 3 เมตร จากจุดดังกล่าวทั้ง 2 ด้านในระยะ 1 เมตร จากทางร่วมทางแยก
  - ช่องทางเข้าออกอาคารที่ประชาชนใช้สอย และในระยะ 5 เมตร จากจุดดังกล่าว
  - ห้องสุขาสาธารณะ และในระยะ 3 เมตร จากจุดดังกล่าว
  - จุดจ่ายน้ำดับเพลิง (ประปาหัวแดง) และในระยะ 3 เมตร จากจุดดังกล่าว
  - บริเวณโดยรอบตู้โทรศัพท์ ตู้ไปรษณีย์ และในระยะ 1 เมตร จากจุดดังกล่าว
6. รูปแบบ ลักษณะแผงค้าและสิ่งประกอบแผงค้า เช่น รั้ว หลังคาแผงค้า เป็นต้น ต้องมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมาะสมกับลักษณะพื้นที่นั้น 1

โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจัดระเบียบหาแร่ - แผลลอย
ระดับเขต

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยการสำรวจโดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของหาแร่-แผลลอยในย่านบางลำพู งานวิจัยนี้เกิดจากการตั้งสมมติฐานการเกิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จากแนวคิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คือคนกับสิ่งแวดล้อม(บริบท) เพื่อตอบสนองต่อการใช้ชีวิตในบริบทเหล่านั้น ถ้าหากว่าการเกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเกิดขึ้นในเมืองจะมีรูปแบบอย่างไรและมีรูปแบบความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อให้เห็นภาพรวมของระบบนิเวศของพื้นที่บางลำพู จึงจำเป็นต้องรับรู้ระบบนิเวศพื้นฐาน และการจำแนกประเภทเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการบันทึก วิเคราะห์ แยกแยะของข้อมูล

การอาศัยอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศและความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต

นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกัน ทั้งที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นฝูงและดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวลำพัง ในระบบนิเวศยังมีการปฏิสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องอีกหลากหลายรูปแบบเกิดขึ้น เมื่อมีสิ่งมีชีวิตหลายชนิดอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ซึ่งมีอาณาบริเวณอันจำกัด มีปริมาณอาหาร น้ำดื่มและปัจจัยที่จำเป็นอีกมากมาย ซึ่งไม่สามารถรองรับและตอบสนองต่อความต้องการของทุกชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างชนิด (*Interspecific interactions*) หมายถึง ความเกี่ยวข้องหรือสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการอาศัยอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตต่างชนิดในระบบนิเวศ โดยก่อให้เกิดทั้งภาวะของการพึ่งพาอาศัยกันและกัน การแก่งแย่งแข่งขัน หรือแม้แต่การเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นเพื่อความอยู่รอด

ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้ สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเภท โดยส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น เป็นประโยชน์ต่อกัน (+) เป็นโทษหรือภัยคุกคาม (-) และการไม่ได้รับผลกระทบและผลประโยชน์ใด ๆ (0) ดังนี้

ภาวะพึ่งพาอาศัยกัน (*Mutualism : +/+*) หมายถึง ความสัมพันธ์ระยะยาวของสิ่งมีชีวิต 2 ชนิดที่อาศัยอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศ โดยที่ทั้ง 2 ฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์จาก

ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ทำให้สิ่งมีชีวิตทั้ง 2 ชนิดไม่สามารถแยกตัวออกจากกันได้อีกเลยตลอดช่วงชีวิต เช่น

ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน (Protocooperation : +/+) หมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต 2 ชนิดที่อาศัยอยู่ร่วมกันและได้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ทั้ง 2 ฝ่าย โดยที่สิ่งมีชีวิตทั้ง 2 ชนิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ตามลำพังได้ หากเกิดการแยกตัวออกจากกัน เช่น

ภาวะอิงอาศัยหรือภาวะเกื้อกูลกัน (Commensalism : +/0) หมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต 2 ชนิดที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่ฝ่ายหนึ่งได้รับผลประโยชน์ ขณะที่อีกฝ่ายไม่ได้รับหรือเสียผลประโยชน์ใด ๆ เช่น

ภาวะปรสิต (Parasitism : +/-) หมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต 2 ชนิดที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสูญเสียผลประโยชน์หรือถูกเบียดเบียนจากการเป็นผู้ถูกอาศัยที่เรียกว่า “โฮสต์” (Host) ขณะที่ฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากความสัมพันธ์ลักษณะนี้หรือ “ปรสิต” (Parasite) สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย ได้แก่

ภาวะการล่าเหยื่อ (Predation : +/-) หมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต 2 ชนิด ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับผลประโยชน์โดยตรงหรือที่เรียกกันว่า “ผู้ล่า” (Predator) ขณะที่ฝ่ายซึ่งสูญเสียประโยชน์หรือสูญเสียชีวิต คือ “ผู้ถูกล่า” หรือ “เหยื่อ” (Prey) นั่นเอง เช่น สิ่งมีชีวิตในกลุ่มผู้บริโภ�พืช (Herbivore) ผู้บริโภ�สัตว์ (Carnivore) และผู้บริโภ�ทั้งพืชทั้งสัตว์ (Omnivore) ซึ่งความสัมพันธ์ในภาวะการล่าเหยื่อนี้ ถือเป็นอีกหนึ่งกลไกในธรรมชาติที่มีส่วนช่วยในการสร้างสมดุลให้แก่ระบบนิเวศ โดยการควบคุมจำนวนประชากรของสิ่งมีชีวิตทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งที่ดำรงเป็นผู้ล่าและผู้ถูกล่า

หากระบบนิเวศมีจำนวนผู้ล่ามากเกินไป เมื่อออกค่าจนประชากรของเหยื่อไม่เพียงพอต่อความต้องการของตน ประชากรผู้ล่าจะมีจำนวนลดลงเองตามธรรมชาติ เนื่องจากภาวะการขาดแคลนอาหาร ส่งผลให้ประชากรของเหยื่อที่หลงเหลืออยู่สามารถฟื้นฟูกลับมาและเพิ่มจำนวนประชากรขึ้น ภาวะการล่าเหยื่อนี้ จะเกิดขึ้นเป็นวงจรหรือวัฏจักรตามธรรมชาติ หากไม่เกิดการล่าที่รุนแรงจนส่งผลให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสูญสิ้นเผ่าพันธุ์ไปจากระบบนิเวศ

ภาวะการแข่งขัน (Competition : -/-) หมายถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต 2 ชนิด ซึ่งดำรงอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน และทั้งสองฝ่ายต่างจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรประเภทเดียวกันในการดำรงชีวิต จนก่อให้เกิดภาวะแก่งแย่งแข่งขันที่ส่งผลเสียแก่ทั้งสองฝ่าย โดยความสัมพันธ์ลักษณะนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

- การแก่งแย่งแข่งขันระหว่างสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกัน (Intraspecies Competition)
- การแก่งแย่งแข่งขันระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างชนิด (Interspecific Competition)

(คัดค้นฐ ชื่นวงอรุณ,2563)

ระบบความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันในรูปแบบของระบบนิเวศในย่านบางลำพู

การสรุปความสัมพันธ์และรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้ใช้พื้นที่ในย่านบางลำพูและพื้นที่ย่านบางลำพูเองสามารถนำความรู้พื้นฐานทางด้านชีววิทยา ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตเข้ามาประยุกต์โดยการนำคำอธิบายความสัมพันธ์ความหมาย และนิยามของระบบนิเวศในทางวิทยาศาสตร์มาเปรียบเทียบเพื่อแสดงผลรูปแบบความสัมพันธ์ที่สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อหาผลสรุปโดยแบ่งเป็นกลุ่มความสัมพันธ์ได้ดังนี้

1. กลุ่มหาบเร่-แผงลอย กลุ่มผู้ค้าขายหาบเร่-แผงลอยทุกชนิดในพื้นที่บางลำพู

+, + ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน เกิดจากกลุ่มที่ขายสินค้าที่สามารถใช้ร่วมกันในกิจกรรมเดียวกัน ในเวลาเดียวกัน ตัวอย่างเช่น แผงขายดอกไม้กับแผงขายอาหารใส่บาตร เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทั้งดอกไม้และอาหารใส่บาตรในช่วงเช้าที่พบทั้ง 2 ชนิดแผงลอยพร้อมกัน นอกจากนี้ยังมีการพบกันของชนิดแผงลอยเดียวกันที่จะส่งเสริมในการเลือกซื้อสินค้ากันเอง อย่างเช่นร้านที่ขายเสื้อผ้ากับร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ดดูงทำเข็มขัด ก็จะมีมีความสำคัญร่วมกัน

+, 0 ภาวะอิงอาศัยเกื้อกูลกัน เกิดเป็นภาวะที่สร้างบรรยากาศของตลาดหรือหาบเร่-แผงลอยที่มีการรวมกันของความหลากหลายแต่มีจุดประสงค์เพื่อการค้าขายเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น แผงขายเสื้อผ้าที่อยู่ใกล้แผงขายอาหารบนถนนเดียวกัน ทั้ง 2 ไม่ได้เกี่ยวข้องกัน โดยตรงและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกันแต่ในภาพรวมของระบบนิเวศของย่านบางลำพูทั้ง

2. กลุ่มงานบริการ กลุ่มงานบริการต่างๆในพื้นที่บางลำพู

+, + ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน เกิดจากการที่กลุ่มบริการรับจ้างทั่วไป ส่วนมากคือลูกจ้างของร้านหรืออาชีพส่งน้ำแข็ง ส่งแก๊ส ในพื้นที่ย่านบางลำพู เป็นปัจจัยที่ส่งผลด้านการพึ่งพาอาศัยกันเองและต่อระบบนิเวศทั้งระบบ

+, 0 ภาวะอิงอาศัยเกื้อกูลกัน การอาศัยเกื้อกูลกันของผู้ให้บริการทั้ง 2 ชนิด ทำงานคนละแบบกันและไม่เกิดการก้าวก่ายหน้าที่กัน โดยเฉพาะกลุ่มประกอบแผง เข็นรถเข็นเป็นกลุ่มอาชีพเฉพาะ

3. กลุ่มขนส่งผู้โดยสาร

+, + ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกันเมื่อมีการรับส่งผู้โดยสารเข้าสู่ระบบ จึงเกิดการเกื้อกูลกันเองของระบบรับส่งผู้โดยสารขนาดเล็ก(มอเตอร์ไซค์วิน)และขนาดกลาง(แท็กซี่, ตุ๊กตา) ในการนำผู้โดยสารออกจากระบบหรือส่งไปยังระบบอื่นต่อไป

+, 0 ภาวะอิงอาศัยเกื้อกูลกัน รถโดยสารประจำทางเป็นตัวแปรที่ขนถ่ายผู้โดยสารได้ครั้งละมาก(ขนส่งขนาดใหญ่) แต่ไม่ได้ถูกกำหนดจุดหมายโดยเฉพาะ แต่มีการกำหนดเส้นทางอย่างชัดเจน จึงเป็นระบบขนส่งที่ไม่ได้รับผลจากระบบขนส่งอื่น

4. กลุ่มอาคารในย่านบางลำพู กลุ่มอาคารที่อยู่ในพื้นที่ย่านบางลำพู

+, + ภาวะการได้ประโยชน์ร่วมกัน กลุ่มอาคารมีรูปแบบที่พึ่งพาอาศัยกันของการค้าขายอาหารที่จัดหาซื้อวัตถุดิบ อาหารสด จากแผงอาหารสดและวัตถุดิบในตลาดเช้า และกลุ่มอาคารที่ต้องพึ่งพาอาคารจอดรถซึ่งเป็นจุดถ่ายผู้คนเข้ามาสู่อาคารเหล่านั้นต่อมา อาทิเช่น โรงแรมกับอาคารจอดรถกรุงเทพมหานคร

+, 0 ภาวะอิงอาศัยเกื้อกูลกัน อาคารแต่ละชนิดถูกตั้งอยู่ในละแวกเดียวกัน มีความคล้ายคลึงกันด้านการใช้งาน จุดประสงค์การใช้งาน

* โดยภาวะการแข่งขัน -,- เป็นระบบนิเวศที่เกิดในสังคมที่มีขนาดใหญ่ หรือมีบทบาทที่ชัดเจนซึ่งมีผู้ทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์หรือทำลายผู้อื่นซึ่งในระบบนิเวศของหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพูไม่มีผู้ส่งผลเสียต่อระบบหรือ

ทำลายระบบเพียงอย่างเดียวและเป็นเพียงระบบนิเวศของย่านเพียงย่านเดียวเท่านั้น
จึงไม่พบภาวะการแข่งขัน

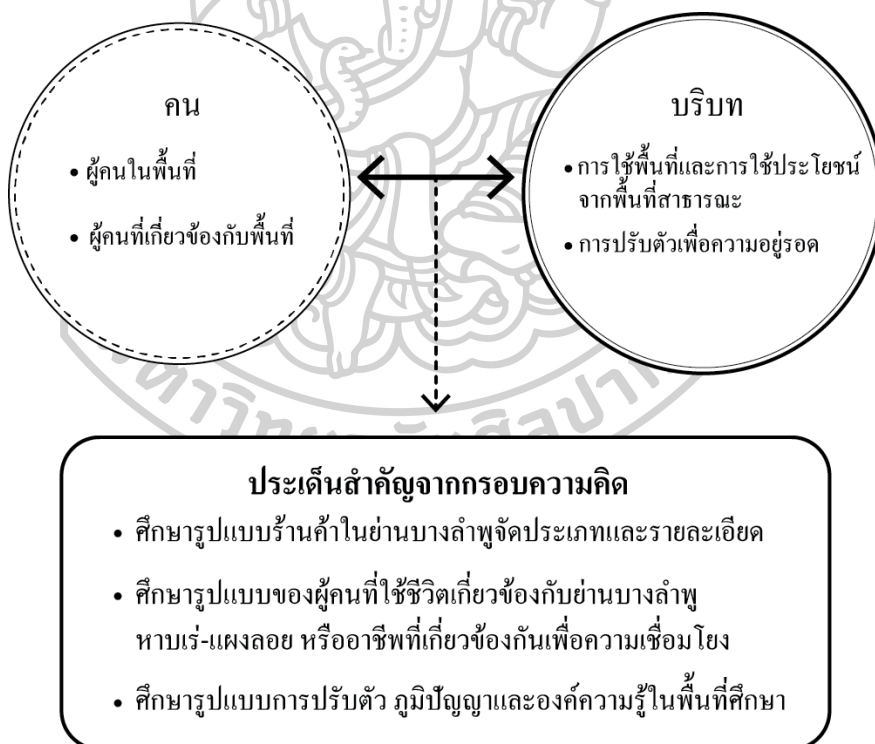

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยจากการสำรวจโดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู (ข้อมูลจากการสำรวจเป็นช่วงระหว่างปี พ.ศ.2561-2562 ก่อนเกิดการระบาดของโรค covid-2019) ควบคู่กับการศึกษาด้านกายภาพของร้านค้าหาบเร่-แผงลอย รถเข็น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดวางการพับเก็บการแผ่ออก การเคลื่อนย้าย พื้นที่ของร้านค้า และช่วงเวลาปรากฏในพื้นที่การวิจัย

กรอบความคิดของงานวิจัยนี้เกิดจากการตั้งสมมติฐานการเกิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จากแนวคิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคือคนกับสิ่งแวดล้อม(บริบท) เพื่อตอบสนองต่อการใช้ชีวิตในบริบทเหล่านั้น ถ้าหากว่าการเกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเกิดขึ้นในเมืองจะมีรูปแบบอย่างไร

รูปภาพที่ 2 แสดงกรอบความคิดในงานวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัยและการสำรวจ

รูปแบบการวิจัยเป็นการสำรวจตรวจสอบ สัมภาษณ์โดยการวางแผนการเก็บข้อมูล ถูกแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลัก คือ

ช่วงที่ 1 เพื่อศึกษาภาพรวมของพื้นที่ช่วงแรกเป็นช่วงลงสำรวจเบื้องต้นเป็นบริเวณกว้าง เพื่อหาวิธีกำหนดขอบเขตการวิจัยจากข้อมูลพื้นที่บางลำพูซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ นำไปวิเคราะห์ เพื่อสร้างเครื่องมือจากข้อมูลที่ได้บันทึกและตั้งสมมติฐานในการสำรวจ โดยการเก็บข้อมูลพื้นฐาน เป็นการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อหาจุดทำการศึกษาที่เหมาะสมที่สุด จากความหลากหลายของย่าน บางลำพู โดยสามารถแบ่งเป็นช่วงเช้า กลางวัน เย็น คำ พบบาบเร่-แผงลอย บริเวณถนนรามบุตรี ถนนตานี ถนนสีปายสามห้าง ถนนไกรสีห์ ถนนจักรพงษ์ และถนนพระสุเมรุ จึงได้เก็บข้อมูลเพื่อใช้ จำแนกประเภทของกลุ่มبابเร่-แผงลอย ในช่วงถนนต่างๆ ออกเป็นกลุ่ม

ช่วงที่ 2 จัดแบ่งประเภทของبابเร่-แผงลอย การจัดประเภทแผงลอยเพื่อนำไปวิเคราะห์ ลักษณะการใช้พื้นที่การปรับตัว โดยอ้างอิงจากงานวิจัยซึ่งมีการจัดแบ่งประเภทของ บาบเร่-แผงลอย ในไทยซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันของ Batreau และ Bonnet (2559) ซึ่งสำรวจبابเร่-แผงลอยในพื้นที่ซอยรางน้ำกรุงเทพมหานคร เป็นกรณีศึกษา บาบเร่-แผงลอยที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ผ่อนผัน อยู่ภายใต้ราชกิจจานุเบกษาปี พ.ศ.2548 และมีวิธีการใช้พื้นที่ตามข้อปฏิบัติด้านความสะอาดของ กรุงเทพมหานคร บนจุดผ่อนผันเช่นเดียวกับย่านบางลำพู

นอกจากการแบ่งประเภทของร้านค้าبابเร่-แผงลอย แล้วเพื่อจัดหมวดหมู่และเปรียบเทียบ ข้อมูลจึงมีการจัดแบ่งชนิดของสินค้าจากร้านค้าเพื่อศึกษาหาความแตกต่าง การใช้งานพื้นที่

3.2 การกำหนดตัวอย่างศึกษาและคัดเลือกพื้นที่ศึกษาทางกายภาพ

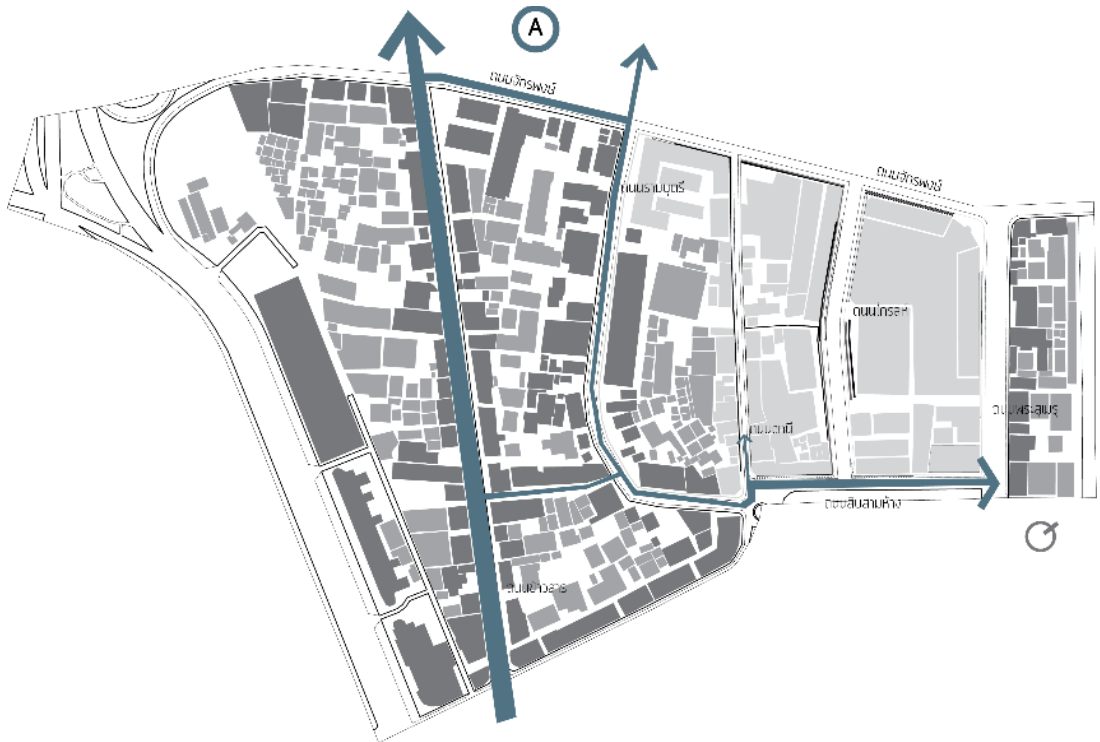
การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาและกำหนดขอบเขต

เมื่อกำหนดกรอบประเด็นการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยในย่านบางลำพู พบพื้นที่มีبابเร่-แผงลอย ในย่านบางลำพูดังนี้

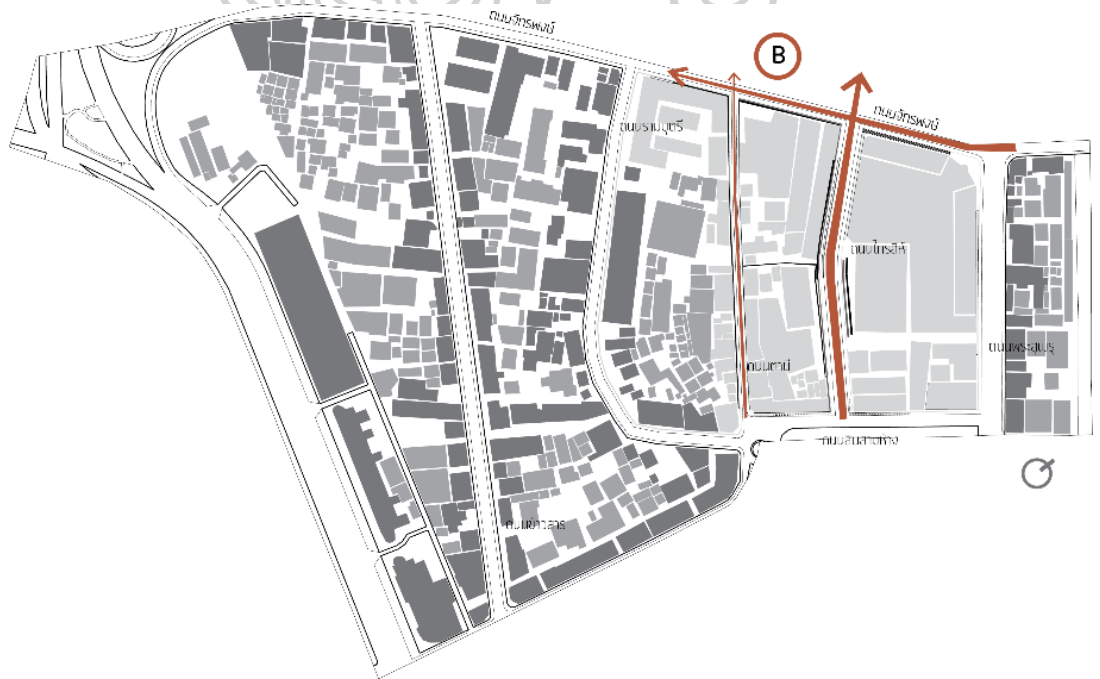
กลุ่ม A บริเวณรอยต่อที่เชื่อมกับถนนข้าวสาร ได้แก่ ถนนรามบุตรี ถนนตานี ถนนสีปายสามห้าง

กลุ่ม B บริเวณจุดตัดของถนนไกรสีห์ และถนนจักรพงษ์

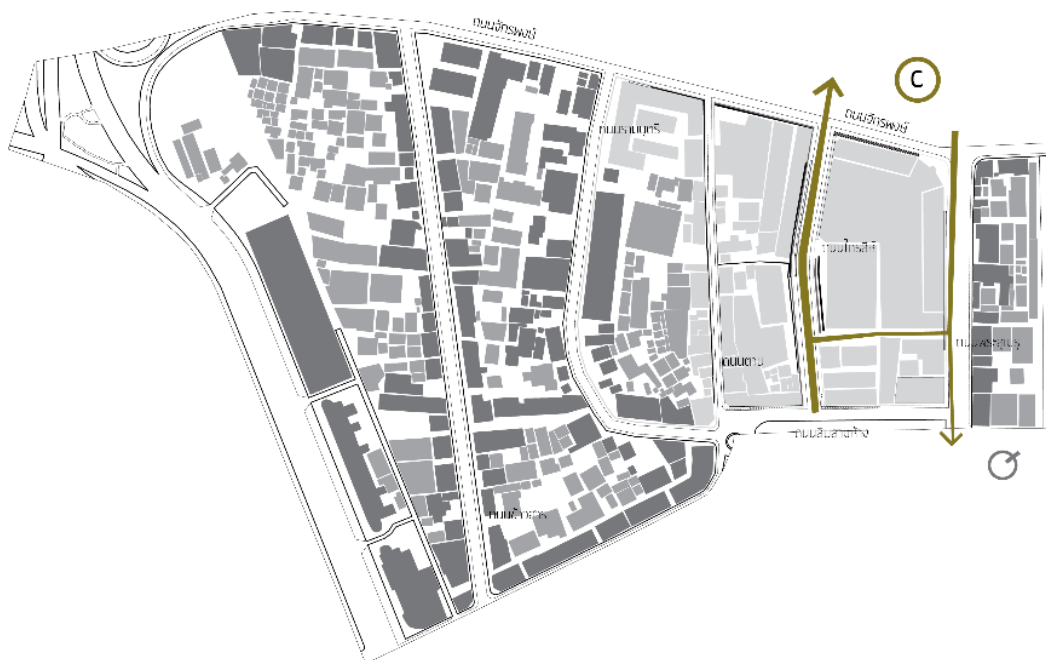
กลุ่ม C บริเวณจุดเชื่อมของถนนไกรสีห์ และถนนพระสุเมรุ

รูปภาพที่ 3 แสดงกลุ่มตัวอย่างและตำแหน่งหาแร่-แพลงลอย A

รูปภาพที่ 4 แสดงกลุ่มตัวอย่างและตำแหน่งหาแร่-แพลงลอย B

รูปภาพที่ 5 แสดงกลุ่มตัวอย่างและตำแหน่งหาเร-แพงลอย C

จากการสำรวจพื้นที่เก็บข้อมูลค้นพบว่า การตั้งแพงลอยในทั้ง 3 กลุ่มที่พบมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลา โดยจะสอดคล้องต่อการใช้ชีวิตของผู้คนภายนอกย่านบางลำพู-ข้าวสารที่เข้ามาเพื่อใช้พื้นที่จากกิจกรรมหลักดังนี้

1. ทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า
2. ซื้อวัตถุดิบประกอบอาหารในช่วงเช้า
3. จุดต่อรถประจำทางเพื่อไปทำงานในตอนเช้า
4. ซื้อของกินของใช้และอาหารในระหว่างวัน
5. จุดต่อรถประจำทางเพื่อกลับบ้าน
6. ซื้ออาหารเย็นหรือนึ่งทานอาหารเย็น
7. สถานที่ท่องเที่ยวสถานบันเทิง ในช่วงกลางคืน (ถนนรามบุตรี-ถนนข้าวสาร)

กลุ่ม A บริเวณรอยต่อที่เชื่อมกับถนนข้าวสาร เป็นผู้คน กลุ่มของนักท่องเที่ยวต่างชาติ นักเที่ยวกลางคืน กิจกรรม ที่พบส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ ซื้ออาหารเย็นและนึ่งทานอาหาร ท่องเที่ยวสถานบันเทิง ซึ่งเกิดขึ้นในเวลาเย็น-กลางคืน ชนิดหาเร-แพงลอย ที่พบ เป็นชนิดเคลื่อนที่ค้าขายอาหารไม่ลงทะเบียน และ ชนิดตั้งถาวรลงทะเบียนขายอาหาร เสื้อผ้า

กลุ่ม B บริเวณจุดตัดของถนน ไกรสีห์ และถนนจักรพงษ์ เป็นกลุ่มคน ผู้มาทำบุญตักบาตร พระ พนักงานและลูกจ้างต่างๆ ผู้สัญจรที่มาต่อรถประจำทาง นักท่องเที่ยว พ่อค้า

แม่ค้า(จากภายนอก) กิจกรรมที่พบส่วนใหญ่เป็นกิจกรรม ทำบุญตักบาตร ซื้อวัตถุดิบอาหาร ต่อรถ/เปลี่ยนรถประจำทาง ซื้อของกินของใช้ และ ซื้ออาหารเย็นนั่งทางอาหาร เนื่องจากพื้นที่มีการซ้อนทับของเวลาตั้งแต่เช้า-เย็น ชนิดหาบเร่-แผงลอย ที่พบ เป็นชนิดเคลื่อนที่ค้าขายอาหารไม่ลงทะเบียน และ ชนิดกึ่งถาวรลงทะเบียนขายอาหารเสื่อผ้า วัตถุดิบอาหาร ของใช้เบ็ดเตล็ด

กลุ่ม C บริเวณจุดเชื่อมของถนน ไกรสีห์ และถนนพระสุเมรุ เป็นกลุ่มคน ผู้มา ทำบุญตักบาตร พระ นักท่องเที่ยว พ่อค้าแม่ค้า(จากภายนอก) กิจกรรมที่พบคือกิจกรรมที่ ทำบุญตักบาตร ซื้อวัตถุดิบอาหาร ซื้อของกินของใช้ มีการใช้งานพื้นที่ใกล้เคียง กลุ่มB ต่างกันที่จำนวนผู้ใช้พื้นที่มีน้อยกว่า ชนิดหาบเร่-แผงลอย ที่พบ เป็นชนิดเคลื่อนที่ค้าขายอาหารไม่ลงทะเบียน และ ชนิดกึ่งถาวรลงทะเบียนขายอาหาร ดอกไม้

ในพื้นที่กลุ่ม A-C เป็นพื้นที่ริมทางเท้าที่พบหาบเร่แผงลอยการใช้เกณฑ์ในการ เลือกรับเร่แผงลอยเพื่อนำไปศึกษาจำเป็นต้องเป็นแผงลอยที่มีลักษณะที่มีความ หลากหลายและอยู่ในขอบเขตของการปรับตัวเพื่ออยู่ในบริบทของเมือง การปรับตัวตาม กฎหมายข้อบังคับเพื่อความอยู่รอดโดยอ้างอิงข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประกาศ กรุงเทพมหานคร หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการค้าขายบนพื้นที่สาธารณะ

ตารางที่ 4 แสดงข้อกำหนดที่มีผลควบคุมและจำกัดการตั้งแผงลอย

ข้อกำหนดทางกายภาพ	ข้อกำหนดด้านทำเลที่ตั้ง
<ul style="list-style-type: none"> - ความสูงของแผงลอย 80-90 เซนติเมตร - แผงค้ามีความกว้างไม่เกิน 2 เมตร ลึกไม่เกิน 1 เมตร - กำหนดให้ผ้าใบ หลังคาสี เดียวกันและเป็นระเบียบ เรียบร้อย - ห้ามสะสมสินค้าเกินความจำเป็น - ห้ามนำรถยนต์ รถขนถ่ายสินค้า หรือกล่องสินค้าวางไว้บริเวณ แผงค้าขาย - ห้ามวางสินค้าบนทางเท้าและ ห้ามติดตั้งแวนส่วนประกอบ ของแผงลอยกับป้ายหรือเสาไฟ 	<ul style="list-style-type: none"> - อยู่บนทางเท้าที่มีถนน 4 เลนส์ขึ้นไป - ค้ำขายได้ฝั่งเดียวของถนน ห่างจาก ผิวจราจร 50 เซนติเมตร - เว้นระยะห่าง 5 เมตร ทุกๆ 10 แผง - ไม่กีดขวางทางขึ้นลงสะพานหรือทาง แยก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นกลุ่ม B จึงเป็นกลุ่มที่มีความได้เปรียบในการเป็นพื้นที่ศึกษา เพราะมีความหลากหลายของชนิดแผงลอย และอยู่ในขอบเขตขอบของกฎข้อบังคับข้าง (แผนผังที่ 3) แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวเพื่ออยู่ในบริบทของเมือง เห็นความสัมพันธ์ของคนกับพื้นที่ได้อย่างชัดเจนเพื่อจัดทำเครื่องมือในการลงพื้นที่สำรวจต่อไป

3.2.1 การแบ่งประเภทของร้านค้าหาบเร่-แผงลอย

ขอบเขตการเลือกตัวอย่างร้านค้าหาบเร่-แผงลอยในการศึกษา

1. ศึกษาร้านค้าหาบเร่-แผงลอยที่ตั้งในย่านบางลำพู
2. ร้านค้าหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพูต้องมีรูปแบบลักษณะกึ่งถาวร หรือ เคลื่อนที่ได้

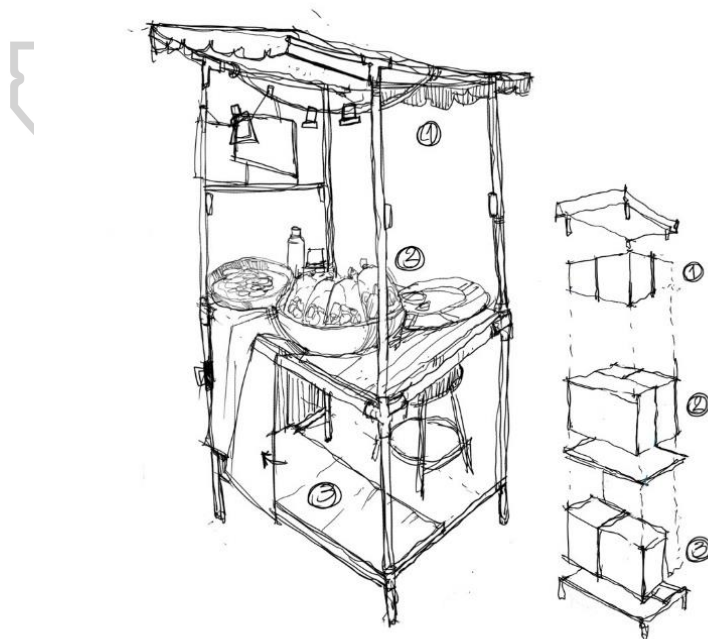

3. ร้านค้าหาบเร่แผงลอยจะต้องติดตั้งอยู่บนทางเท้าแบ่งประเภทของการใช้งาน ได้ชัดเจน

จากขอบเขตการศึกษาขั้นต้นสามารถกำหนดร้านค้าหาบเร่แผงลอยที่
ทำการศึกษาในบริเวณพื้นที่ศึกษา กลุ่ม B ได้ทั้งหมด 26 ร้าน โดยแบ่งออกเป็น 2
ประเภทคือ กลุ่มศึกษาหาความสัมพันธ์ของพื้นที่การใช้งานจำนวน 20 ร้านอยู่บน
ทางเท้าถนนจักรพงษ์ และกลุ่มตัวอย่างร้านหาบเร่แผงลอย ที่ต่างชนิดกัน 6 ร้าน

โดยลักษณะของร้านค้าหาบเร่แผงลอย ในบางลำพูเป็นรูปแบบของผู้ขาย
ที่ลงทะเบียนแบบคงที่ (Fixed, registered vendors) ซึ่งเป็นลักษณะไม่มีแผงลอย
ถาวร แต่จะตั้งร้านค้าของพวกเขาในสถานที่เดียวกัน โดยสิทธิการติดตั้งแผงลอย
ถูกกำหนดขอบเขตและผู้ใช้เป็นเจ้าของสิทธิชัดเจน

(Batreau และ Bonnet, 2559) ซึ่งสิทธิเป็นเจ้าของตั้งร้านค้าได้ถูกกำหนด ขนาด
แผงค้ามีความกว้างไม่เกิน 2 เมตร ลึกไม่เกิน 1 เมตร (ราชกิจจานุเบกษาข้อบังคับ
ของกรุงเทพมหานครปี พ.ศ.2548 และ 2563)

รูปภาพที่ 6 แสดงลักษณะการแบ่งสัดส่วนของแผงลอยบริเวณถนนจักรพงษ์

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นการใช้พื้นที่ในร้านค้าแผงลอยโดยแบ่งเป็นสัดส่วนตามลักษณะการใช้งานของร้านค้าหาบเร่-แผงลอยได้ 3 ส่วนคือ

1. พื้นที่เหนือสินค้า ติดป้ายร้านค้าและแขวนสิ่งของ
2. พื้นที่วางสินค้า
3. พื้นที่เก็บสินค้าและของใช้ประจำตัว

ประเภทกลุ่มศึกษาหาความสัมพันธ์และการใช้พื้นที่จำนวน 20 ร้าน ซึ่งถูกกำหนดการใช้งานตามประเภทของสินค้าที่จำหน่ายแบ่งออกเป็น 4 ชนิดได้แก่

1. อาหารร้อน เป็นรูปแบบแผงลอยที่มีการประกอบอาหาร อุ่น ต้ม นึ่ง ทอด
2. อาหารสำเร็จ เป็นรูปแบบแผงลอยที่ไม่มีการประกอบอาหาร ขายขนมชนิดต่างๆ
3. ของใช้เบ็ดเตล็ด เป็นรูปแบบแผงลอยที่ขายสินค้าหลากหลายชนิดแต่ไม่ใช่อาหาร
4. เสื้อผ้า เป็นรูปแบบแผงลอยที่ขายเสื้อผ้าโดยเฉพาะ

กลุ่มตัวอย่างร้านหาบเร่-แผงลอย ที่ต่างชนิดกัน 6 ร้านคือกลุ่มร้านค้าหาบเร่-แผงลอย ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มทางเท้าบริเวณถนนจักรพงษ์ แต่เป็นร้านค้าที่มีรูปแบบแตกต่างจากกลุ่ม 20 ร้านทั้งเวลาการใช้งานพื้นที่

3.2.2 การจัดกลุ่มร้านค้าหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพูเพื่อใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการบันทึกข้อมูลโดยการกำหนดรหัสของร้านค้าหาบเร่-แผงลอยพร้อมสร้างรหัสเพื่อกำหนดลำดับ และประเภทของตัวอย่างการศึกษา ดังนี้

1. ตัวอักษร A B แสดงการแบ่งกลุ่มหาบเร่-แผงลอย
2. ตัวเลขแสดงลำดับของข้อมูล เรียงลำดับตามการเก็บข้อมูล
3. ประเภทของสินค้า

กลุ่มตัวอย่างบริเวณถนนจักรพงษ์ (A)

A1. ร้านขายปลาทุ้มเค็มเจ็อย

A2. ร้านขายถั่วทอดและขนม

A3. ร้านขายขนมไข่แม่ประไพศรี

A4. ร้านกล้วยเชื่อม มันเชื่อม ขนมหวาน

A5. ร้านนางเล็ดเลิศรส ข้าวแต่น้ำแดงโม

A6. ร้านขายสลากกินแบ่งรัฐบาล

A7. ร้านขายขนมไทย

A8. ร้านขายปลาหนึ่งเค็ม

A9. ร้านน้ำพริกแม่เกา

A10. ร้านถั่วทอด ขายถั่วและขนมต่างๆ

A11. ร้านผลไม้ดอง

A12. ร้านข้าวแต่น้ำแดงโม

A13. ร้านขายอาหารเพื่อสุขภาพ

A14. ร้านข้าวแซ่ขาวัง

A15. ร้านขายก๊พและสินค้าเบ็ดเตล็ด

A16. ร้านข้าวแซ่ขาวัง

A17. ร้านขายเสื้อผ้าอาแปะ

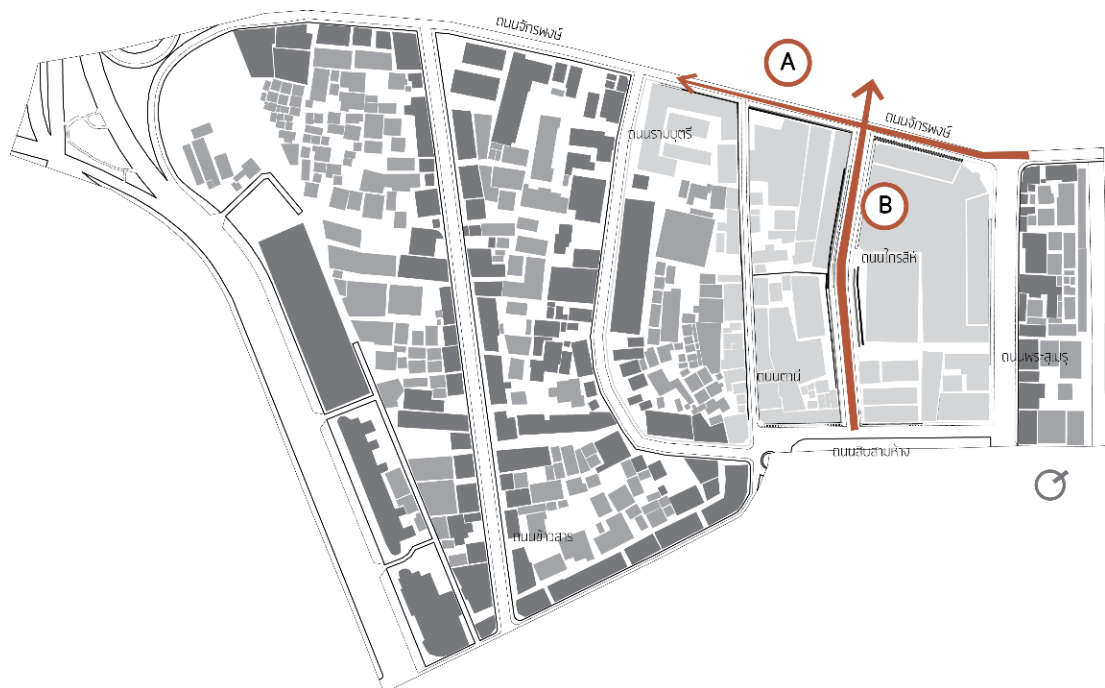
A18. ร้านขายพรมเช็ดเท้า

A19. ร้านขายเสื้อผ้า

A20. ร้านขายของเบ็ดเตล็ด 2

กลุ่มตัวอย่างบริเวณถนนไกรสิทธิ์ (B)

B1. ร้านขายผักสด	B4. ร้านขายผลไม้
B2. ร้านขายผักสด 2	B5. รถขายปอเปี๊ยะสด
B3. ร้านขายหมูสด	B6. รถขายผักพุ่มพวง

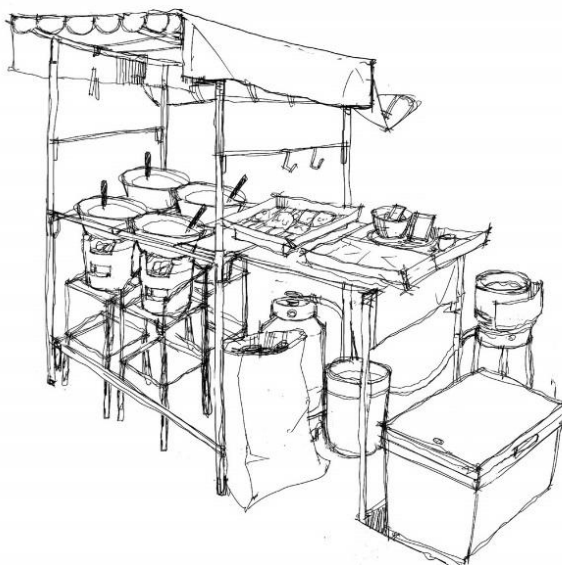

รูปภาพที่ 7 แสดงผังตำแหน่งของกลุ่มหาบเร่-แผงลอย A,B

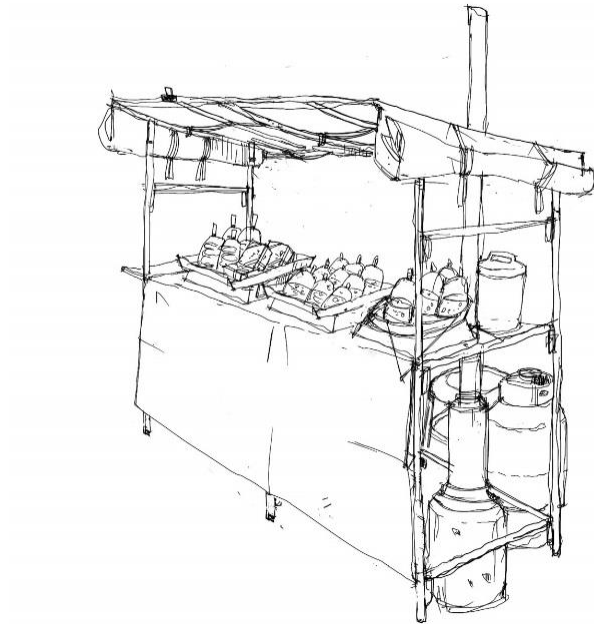
ตารางแสดงประเภทของร้านค้า รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า

ตารางที่ 5 แสดงประเภทร้านค้าที่มีอาหารร้อน รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า

ประเภทสินค้า	ชื่อร้านค้า
1. อาหารร้อน (มีการประกอบอาหาร)	A1. ร้านขายปลาทุ้มเค็มเจ็๋อ้ย
	A2. ร้านขายถั่วทอดและขนม
	A5. ร้านนางเล็ดเลิศรส ข้าวแต่น้ำแดงโม
	A8. ร้านขายปลาทุ้มเค็ม
	A9. ร้านน้ำพริกแม่เกา
	A14. ร้านข้าวแซ่ชาววัง
	A16. ร้านข้าวแซ่นายโด่ง

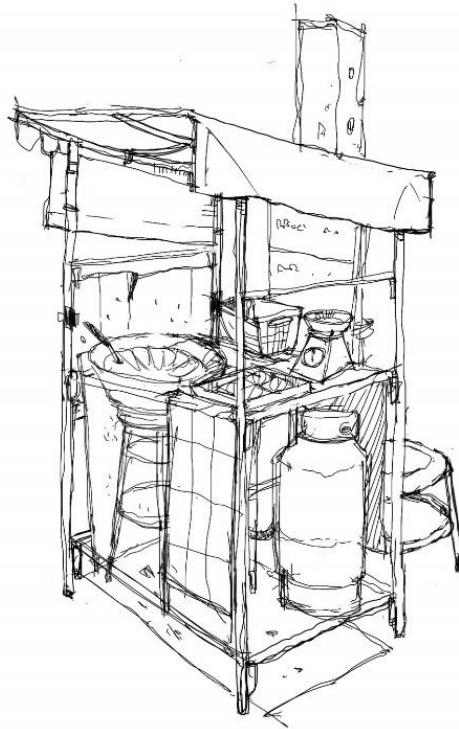
รูปภาพที่ 8 A1. ร้านขายปลาทุ้มเค็มเจ็๋อ้ย

รูปภาพที่ 9 A2. ร้านขายถั่วทอดและขนม

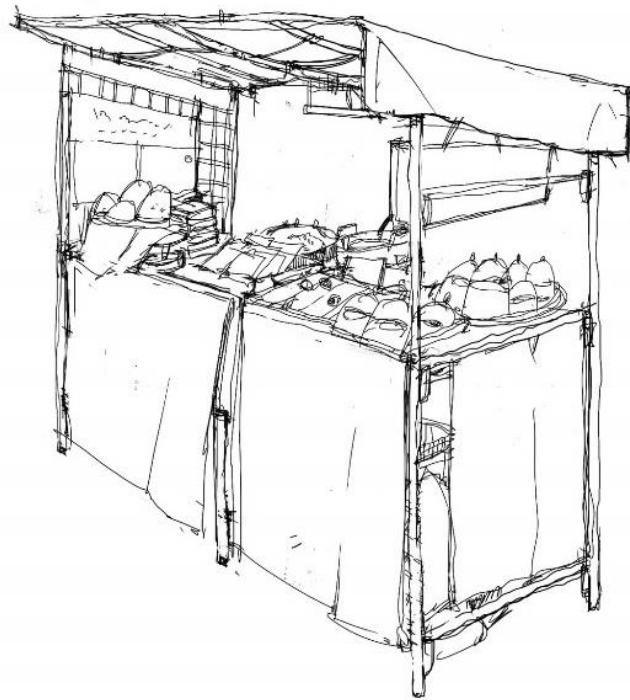
รูปภาพที่ 10 A5. ร้านนางเก็ดเลิศรส ข้าวแต่น้ำแดงโม

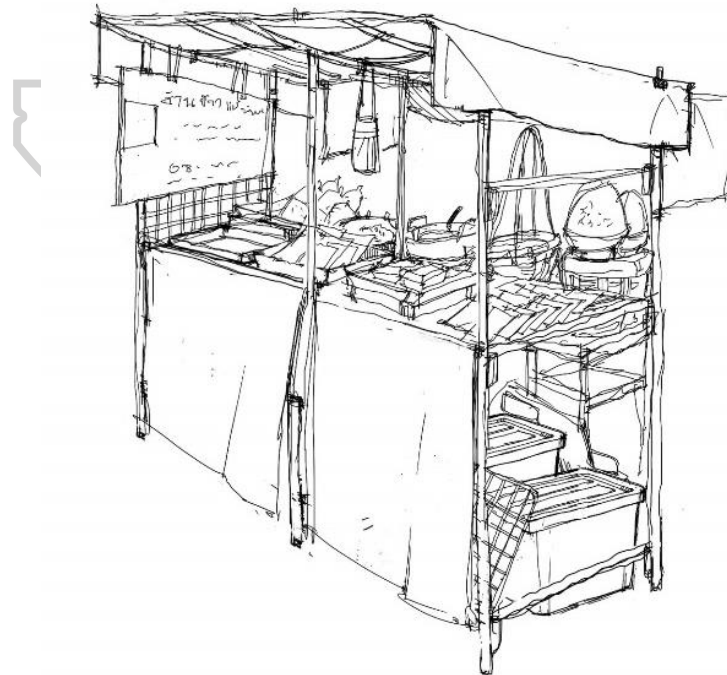
รูปภาพที่ 11 A8. ร้านขายปลาหมึกเค็ม

รูปภาพที่ 12 A9. ร้านน้ำพริกแม่เถา

รูปภาพที่ 13 A14. ร้านข้าวแช่ชาววัง

รูปภาพที่ 14 A16. ร้านข้าวแช่นายโด่ง

ตารางที่ 6 แสดงประเภทร้านค้าที่มีอาหารสำเร็จ รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า

ประเภทสินค้า	ชื่อร้านค้า
2.อาหารสำเร็จ	A3. ร้านขายขนมไข่แม่ประไพศรี
	A4. ร้านกล้วยเชื่อม มันเชื่อม ขนมหวาน
	A7. ร้านขายขนมไทย
	A10. ร้านถั่วทอด ขายถั่วและขนมต่างๆ
	A11. ร้านผลไม้ดอง
	A12. ร้านข้าวแต่น้ำแดงโม
	A13.ร้านขายอาหารเพื่อสุขภาพ

รูปภาพที่ 15 A3. ร้านขายขนมไข่แม่ประไพศรี

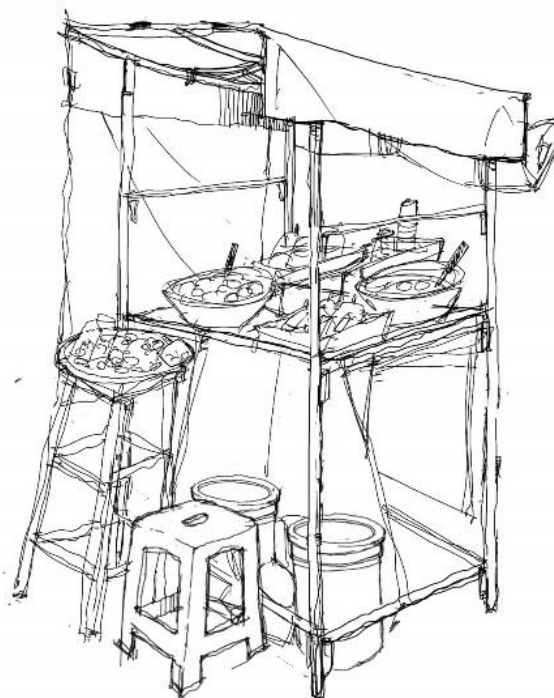
รูปภาพที่ 16 A4. ร้านกล้วยเชื่อม มันเชื่อม ขนมหวาน

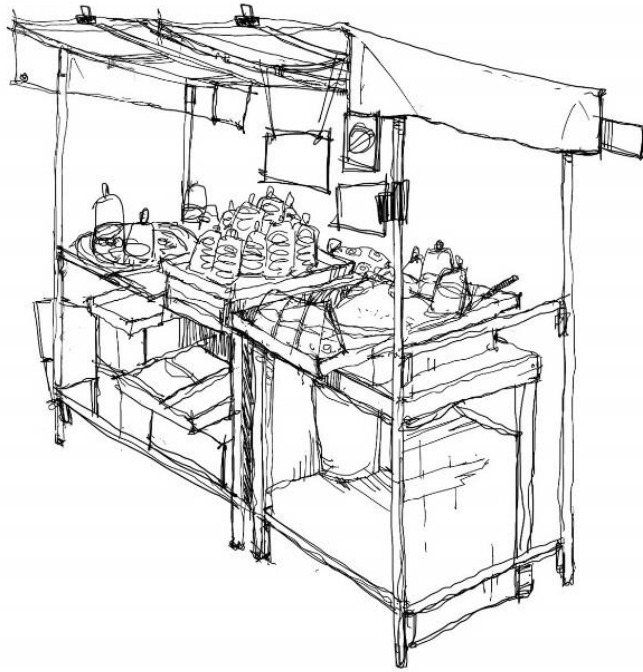
รูปภาพที่ 17 A7. ร้านขายขนมไทย

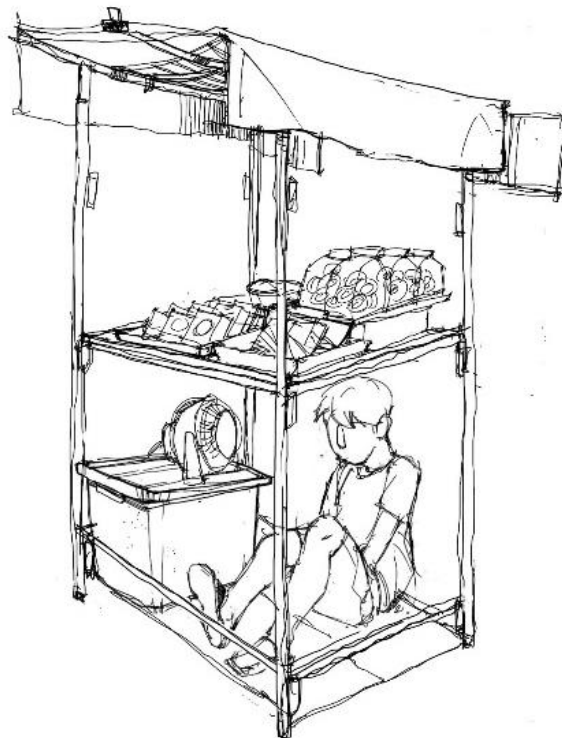
รูปภาพที่ 18 A10. ร้านถั่วทอด ขายถั่วและขนมต่างๆ

รูปภาพที่ 19 A11. ร้านผลไม้ดอง

รูปภาพที่ 20 A12. ร้านข้าวแต่น้ำแดงโม

รูปภาพที่ 21 A13.ร้านขายอาหารเพื่อสุขภาพ

ตารางที่ 7 แสดงประเภทร้านค้าเบ็ดเตล็ด รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า

ประเภทสินค้า	ชื่อร้านค้า
3. ของใช้เบ็ดเตล็ด	A6. ร้านจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล
	A15. ร้านขายก๊พและสินค้าเบ็ดเตล็ด
	A18. ร้านขายพรมเช็ดเท้า
	A20. ร้านขายของเบ็ดเตล็ด 2

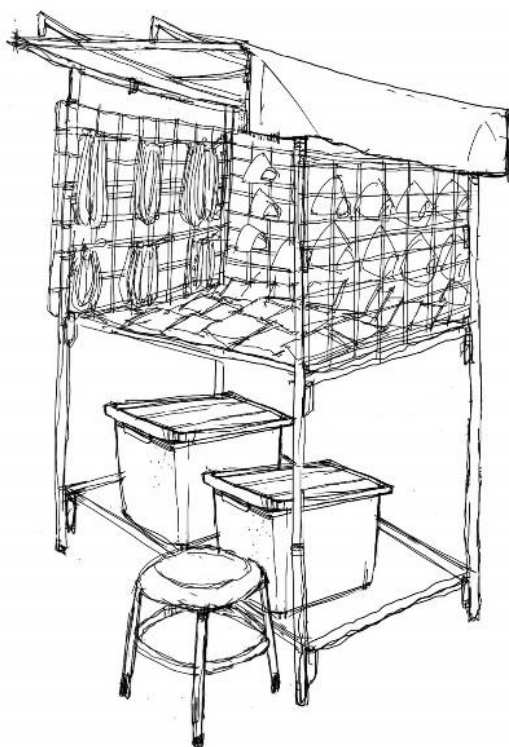
รูปภาพที่ 22 A6. ร้านจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล

รูปภาพที่ 23 A15. ร้านขายก๊วยและสินค้าเบ็ดเตล็ด

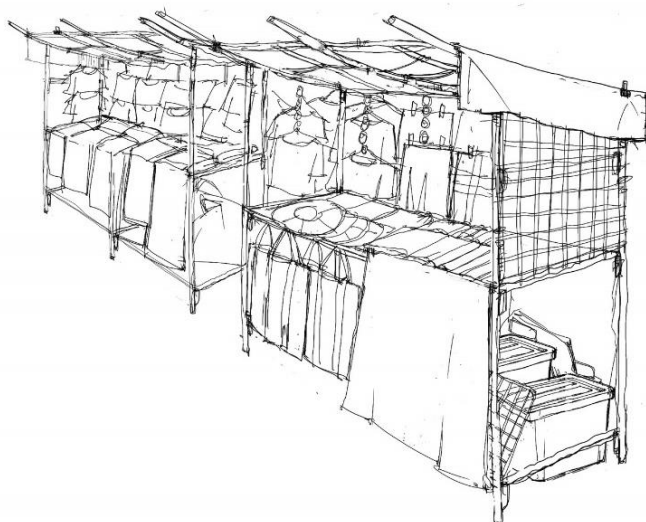
รูปภาพที่ 24 A18. ร้านขายพรมเช็ดเท้า

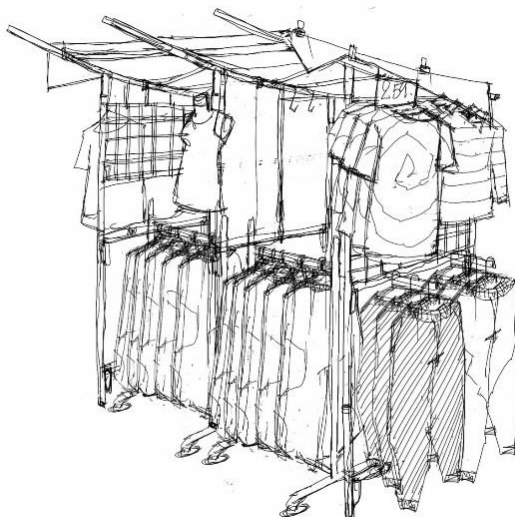
รูปภาพที่ 25 A20. ร้านขายของเบ็ดเตล็ด 2

ตารางที่ 8 แสดงประเภทร้านค้าขายเสื้อผ้า รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า

ประเภทสินค้า	ชื่อร้านค้า
4. เสื้อผ้า	A17. ร้านขายเสื้อผ้าอาแปะ
	A19. ร้านขายเสื้อผ้า

รูปภาพที่ 26 A17. ร้านขายเสื้อผ้าอาแปะ

รูปภาพที่ 27 A19. ร้านขายเสื้อผ้า

ตารางที่ 9 แสดงประเภทร้านค้าวัดดุจิบ อาหาร รหัสร้านค้า และชื่อร้านค้า

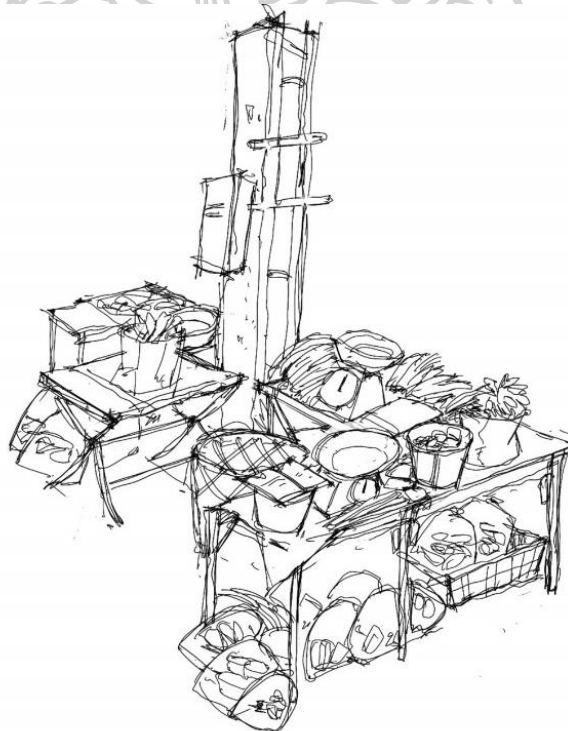
ประเภทสินค้า	ชื่อร้านค้า
5. วัดดุจิบทำอาหาร	B1.ร้านขายผักสด
	B2.ร้านขายผักสด 2
	B3. ร้านขายผลไม้
	B4. ร้านขายหมูสด
	B5. รถขายผักพุ่มพวง

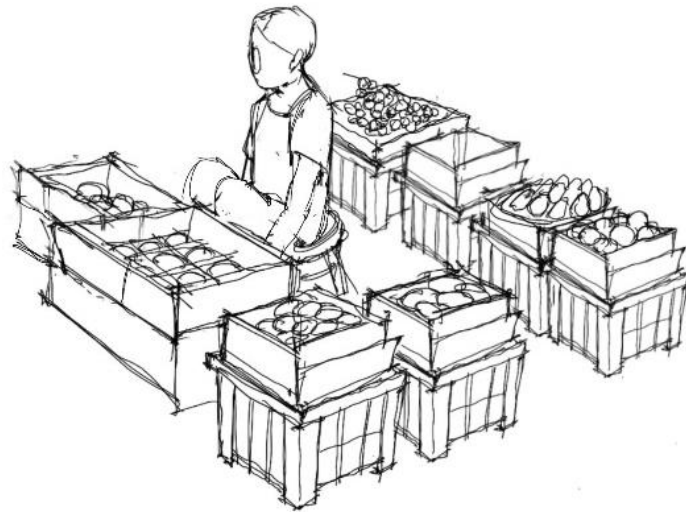
ประเภทสินค้า	ชื่อร้านค้า
1. อาหารร้อน (มีการประกอบอาหาร)	B6. ร้านขายปอเปี๊ยะสด

รูปภาพที่ 28 B1.ร้านขายผักสด

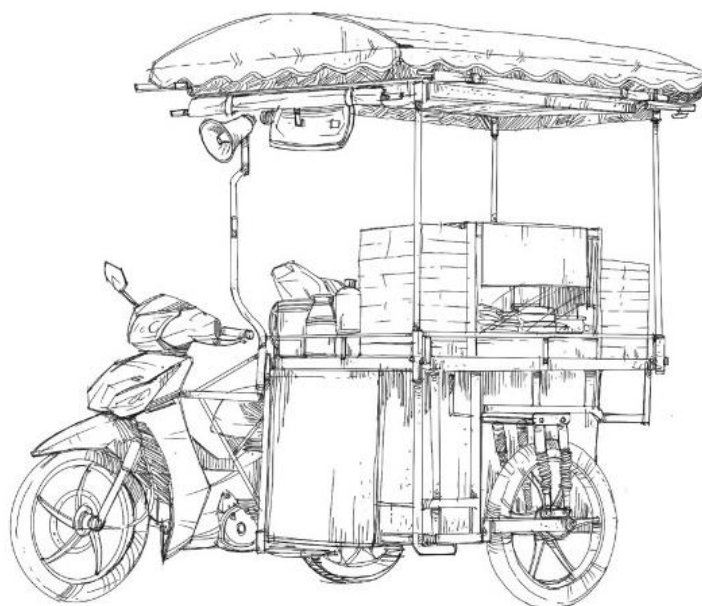
รูปภาพที่ 29 B2.ร้านขายผักสด 2

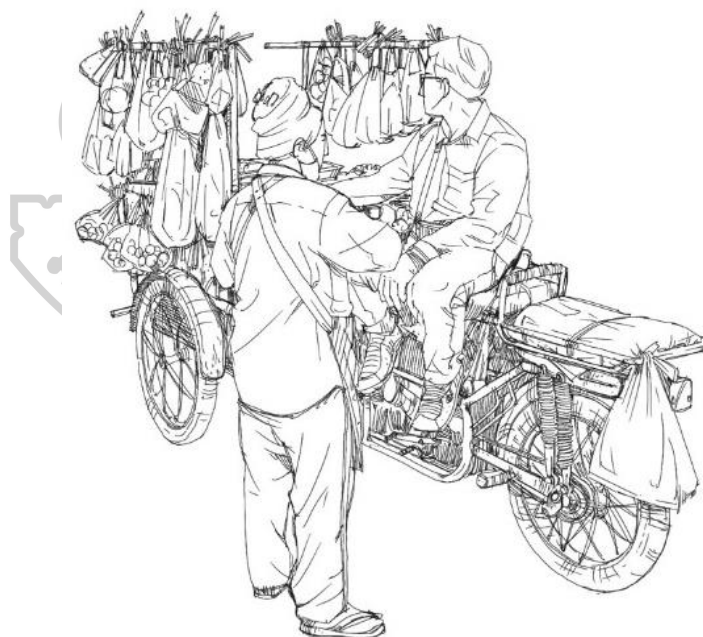
รูปภาพที่ 30 B4. ร้านขายผลไม้

รูปภาพที่ 31 B5. ร้านขายหมูสด

รูปภาพที่ 32 B6. รถขายปอเปี๊ยะสด

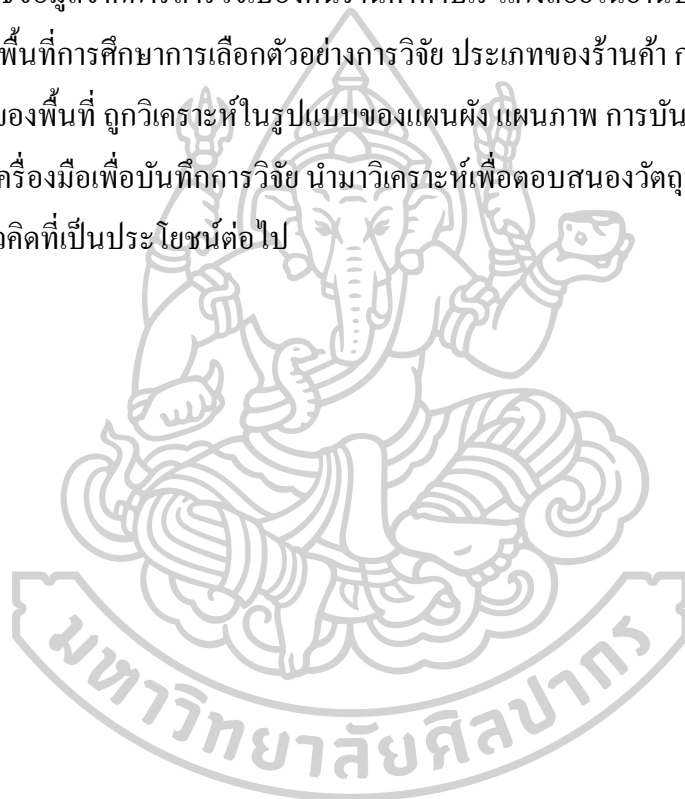
รูปภาพที่ 33 B7. รถขายผักพุ่มพวง

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจบันทึกกลางตารางเพื่อเปรียบเทียบทำสรุปเป็นกราฟ การแสดงข้อมูลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงประเภทของร้านค้า การใช้พื้นที่ จำนวนผู้ค้าขาย จำนวนรถเข็น เพื่อนำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงการใช้พื้นที่สอดคล้องกันเพื่อนำไปเชื่อมทฤษฎีที่ได้ทำการศึกษา เอกสาร ผลงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นทฤษฎีสันับสนุนและสรุปผลในข้อถัดไป

3.4 สรุปผลการศึกษา

การใช้ข้อมูลจากการสำรวจเบื้องต้นร้านค้าหาเบร-แผลอยในย่านบางลำพู ทำให้สามารถกำหนดกรอบพื้นที่การศึกษาการเลือกตัวอย่างการวิจัย ประเภทของร้านค้า การใช้พื้นที่และข้อมูลการเชื่อมโยงของพื้นที่ ถูกวิเคราะห์ในรูปแบบของแผนผัง แผนภาพ การบันทึกรูปภาพร้านค้าที่ศึกษาและใช้เครื่องมือเพื่อบันทึกการวิจัย นำมาวิเคราะห์เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อไป

บทที่ 4

วิเคราะห์ข้อมูล

จากขอบเขตการศึกษาขั้นต้นสามารถกำหนดร้านค้าหาบเร่-แผงลอยที่ทำการศึกษาในบริเวณพื้นที่ศึกษา กลุ่มแผงลอยบนทางเท้า ได้ทั้งหมด 26 ร้าน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มศึกษาหาความสัมพันธ์ของพื้นที่การใช้งานจำนวน 20 ร้านอยู่บนทางเท้าถนนจักรพงษ์ และกลุ่มตัวอย่างร้านหาบเร่-แผงลอย ที่ต่างชนิดกัน 6 ร้าน

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำรูปแบบการจำแนกของข้อมูลด้านกายภาพของร้านค้าแผงลอยโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาการจัดวางของแผงลอยในลักษณะแนวราบและการแบ่งสัดส่วนการใช้งานในรูปแบบของแนวคิดเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เชื่อมโยง ได้ดังนี้

4.1 ศึกษารูปแบบการจัดวางผังขนาดพื้นที่สัดส่วนการใช้งานตามลักษณะของร้านค้า

4.2 ศึกษาการเชื่อมโยงการใช้งานพื้นที่ในย่านบางลำพู

4.1 ศึกษารูปแบบการจัดวางผังขนาดพื้นที่สัดส่วนการใช้งานตามลักษณะของร้านค้า

ตารางที่ 10 แสดงพื้นที่ของร้านค้าในแนวระนาบและการใช้พื้นที่ในแผงร้านค้า กลุ่มถนนจักรพงษ์

ลำดับ	การใช้พื้นที่ (1 หน่วย = 40ซม. x 40ซม.)						พื้นที่แผงลอย			หมายเหตุ
	เก็บของ	วางสินค้า	เก็บเงิน	ประกอบอาหาร	ป้ายขาย	นั่งขาย	ร้านค้า	วางแผง	เคลื่อนที่	
A1.1	6	3	1	5	2	7	4x2	-	-	มีการใช้พื้นที่เกินขอบเขตมูมถนน
A2.1	7	7	1	2	2	3	4x2	-	-	-
A3.2	4	3	1	-	1	2	2x2	-	-	-
A4.2	4	3	1	-	1	2	2x2	-	-	-
A5.1	4	4	1	2	1	4	4x2	-	-	-

ลำดับ	การใช้พื้นที่ (1 หน่วย = 40ซม.x 40ซม.)						พื้นที่แผงลอย			หมายเหตุ
	เก็บของ	วางสินค้า	เก็บเงิน	ประกอบอาหาร	ป้าย	นั่งขาย	ร้านค้า	วางแผง	เคลื่อนที่	
A6.1	3	3	1	1	1	1	2x2	-	-	-
A7.2	3	4	1	-	1	2	2x2	-	-	-
A8.3	-	2	-	-	-	2	2x2	-	-	-
A9.1	6	6	1	-	2	4	4x2	-	-	อยู่บริเวณทางขึ้นทางเดิน
A10.2	5	8	1	-	2	3	4x2	-	-	-
A11.2	9	8	1	-	2	3	4x2	-	-	-
A12.2	10	10	1	-	2	4	4x2	-	-	-
A13.1	6	6	1	2	1	4	4x2	-	-	-
A14.1	8	7	1	-	2	4	4x2	-	-	-
A15.3	4	4	-	-	1	2	2x2	-	-	-
A16.1	10	12	1	2	4	4	6x2	-	-	-
A17.4	20	20	-	-	2	4	10x2	-	-	มีการเปิดช่องทางเดิน
A.18.3	5	5	-	-	1	1	4x2	-	-	-
A19.4	3	4	-	-	-	1	4x2	-	-	-
A20.3	6	6	-	-	-	1	3x2	-	-	-

ตารางที่ 11 แสดงพื้นที่ของร้านค้าในแนวระนาบและการใช้พื้นที่ในแผงร้านค้า กลุ่มถนนไกรสีห์

ลำดับ	การใช้พื้นที่ (1 หน่วย = 40 ซม. x 40 ซม.)						พื้นที่แผงลอย			หมายเหตุ
	เก็บของ	วางสินค้า	เก็บเงิน	ประกอบอาหาร	ป้าย	นั่งขาย	ร้านค้า	วางแผง	เคลื่อนที่	
B1.5	-	4	-	-	-	6	-	2x2	-	วางแผงและตั้งขายบนโต๊ะ
B2.5	-	18	-	-	-	1	-	6x3	-	วางแผง
B3.5	-	3	-	-	-	1	-	2x2	-	วางแผง
B4.5	-	-	-	-	-	6	-	2x2	-	ตั้งขายบนโต๊ะ
B5.5	2	-	-	2	-	-	-	-	2x2	ไม่นับมอเตอร์ไซค์พ่วง
B6.1	-	4	-	-	-	-	-	-	2x2	ไม่นับมอเตอร์ไซค์พ่วง

ตารางที่ 12 แสดงร้านค้าและจำนวนผู้ขาย

ร้านค้า	จำนวนคนขาย (คน)
A1.1	1
A2.1	1
A3.2	1
A4.2	1
A5.1	1
A6.3	1
A7.2	1

ร้านค้า	จำนวนคนขาย (คน)
A8.1	1
A9.1	1
A10.2	2
A11.2	1
A12.2	2
A13.2	1
A14.1	2
A15.3	1
A16.1	2
A17.4	1
A18.3	1
A19.4	1
A20.3	2

ตารางที่ 13 แสดงร้านค้าและจำนวนผู้ขาย

ร้านค้า	จำนวนคนขาย (คน)
B1.5	1
B2.5	2
B3.5	2
B4.5	1
B5.5	2
B6.1	1

ตารางที่ 14 แสดงร้านค้าและจำนวนรถเข็น

ร้านค้า	จำนวนรถเข็น (คัน)	หมายเหตุ
A1.1	1	ขนของจากบ้านฝั่งตรงข้าม (ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์)
A2.1	1	ขนของจากบ้านฝั่งตรงข้าม (ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์)
A3.2	1	เก็บแผงร้านค้า
A4.2	1	เก็บแผงร้านค้า
A5.1	1	เก็บแผงร้านค้า, อุปกรณ์
A6.3	1	เก็บแผงร้านค้า
A7.2	1	เก็บแผงร้านค้า, อุปกรณ์
A8.1	1	เก็บแผงร้านค้า
A9.1	1	เก็บแผงร้านค้า
A10.2	1	เก็บแผงร้านค้า
A11.2	1	เก็บแผงร้านค้า
A12.2	1	เก็บแผงร้านค้า
A13.2	1	เก็บแผงร้านค้า
A14.1	1	เก็บแผงร้านค้า, อุปกรณ์
A15.3	1	เก็บแผงร้านค้า, เก็บสินค้า
A16.1	1	เก็บแผงร้านค้า, อุปกรณ์
A17.4	2	เก็บแผงร้านค้า, เก็บสินค้า (เสื้อผ้า)
A18.3	1	เก็บแผงร้านค้า, เก็บสินค้า
A19.4	1	เก็บแผงร้านค้า, เก็บสินค้า (เสื้อผ้า)
A20.3	1	เก็บแผงร้านค้า, เก็บสินค้า

ตารางที่ 15 แสดงร้านค้าและจำนวนรถเข็น

ร้านค้า	จำนวนรถเข็น (คัน)	หมายเหตุ
B1.5	-	ขนถ่ายสินค้าจากรถยนต์
B2.5	-	ขนถ่ายสินค้าจากรถยนต์
B3.5	-	ขนถ่ายสินค้าจากรถยนต์
B4.5	-	ขนถ่ายสินค้าจากรถยนต์
B5.5	-	เคลื่อนที่ได้
B6.1	-	เคลื่อนที่ได้

4.2 ศึกษาการเชื่อมโยงการใช้งานพื้นที่ในย่านบางลำพู

ตารางที่ 16 แสดงประเภทกิจกรรมการใช้พื้นที่และเวลาที่พบ

ลำดับ	ประเภทการใช้พื้นที่	เวลาที่พบ	หมายเหตุ
1	แผงขายอาหาร	9.00น.-2.00น.	แผงลอยชนิดขาย อาหารทั้งหมด
2	รถเข็น/หาบเร่	6.00น.-2.00น.	-
3	ขายอาหารใส่บาตร	6.00น.-9.00น.	-
4	ร้านขายอาหาร	5.00น.-18.00น.	ค้าขายในอาคารหรือ ตลาด
5	อาชีพรับจ้างทั่วไป/เข็นรถ/ตั้งแผง	7.00น.-2.00น.	ตั้งแผงก่อนเวลา 9.00 น.
6	มอเตอร์ไซค์วิน	4.00น.-2.00น.	ขนส่งขนาดเล็กรับคน เข้า-ออก
7	แท็กซี่/ตุ๊ก ตุ๊ก	24ชม.	ขนส่งขนาดกลางรับ คนเข้า-ออก
8	รถประจำทาง	5.00น.-20.00น.	ขนส่งมวลชนรับคน เข้า-ออก

ลำดับ	ประเภทการใช้พื้นที่	เวลาที่พบ	หมายเหตุ
9	แผงขายเสื้อผ้า/ของใช้เบ็ดเตล็ด	9.00น.-2.00น.	แผงลอยชนิดขายเสื้อผ้าและของใช้เบ็ดเตล็ดทั้งหมด
10	แผงขายดอกไม้	5.00น.-17.00น.	แผงลอยชนิดขายดอกไม้ทั้งหมด
11	ร้านค้าขายสังฆทาน	5.00น.-20.00น.	-
12	แผงขายอาหารสด/วัตถุดิบอาหาร	4.00น.-9.00น.	แผงลอยในตลาดเช้าทั้งหมด
13	ตลาดทุเรียน	4.00น.-19.00น.	ตลาดวัตถุดิบ
14	ห้างสรรพสินค้า	10.00น.-20.00น.	-
15	รับฝากรถเข็น	5.00น.-24.00น.	อาคารรับฝากรถเข็น
16	โรงแรม	24ชม.	-
17	อาคารจอดรถกรุงเทพมหานคร	6.00น.-2.00น.	อาคารจอดรถของรัฐ
18	จุดจอดรถริมถนนไกรสีห์	19.00น.-2.00น.	ยกเลิกแล้ว

**หมายเหตุ ห้ามเร่-แผงลอยทุกชนิดหยุดวันจันทร์

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้สำรวจขอบเขตของพื้นที่ หาบเร่-แผงลอย ในย่านบางลำพูแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มริมถนนจักรพงษ์จำนวน 20 ร้านซึ่งอยู่ในกลุ่มปรับตัวเพื่อความอยู่รอดตามกฎข้อบังคับ และพื้นที่ตัวอย่างถนนไกรสีห์จำนวน 6 ร้านซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายในการจัดวางร้านค้า นำมาจำแนกประเภทของการค้าขาย สำรวจการใช้พื้นที่เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการครอบครองพื้นที่ ความสอดคล้องของเวลาการใช้งานพื้นที่ในย่านบางลำพู เพื่อเป็นองค์ความรู้มาวิเคราะห์ผู้วิจัยได้สรุปผลดังนี้

- 5.1 ผลการสำรวจหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู
- 5.2 ผลการสำรวจความสอดคล้องการใช้งานของพื้นที่กับเวลาและรูปแบบความสัมพันธ์
- 5.3 พื้นที่แผงลอยและการใช้งานพื้นที่ต่างๆ
- 5.4 ภูมิปัญญาการปรับตัวเอาตัวรอด การสร้างองค์ความรู้
- 5.5 สรุปแนวทางการพัฒนาหาบเร่-แผงลอยบางลำพู

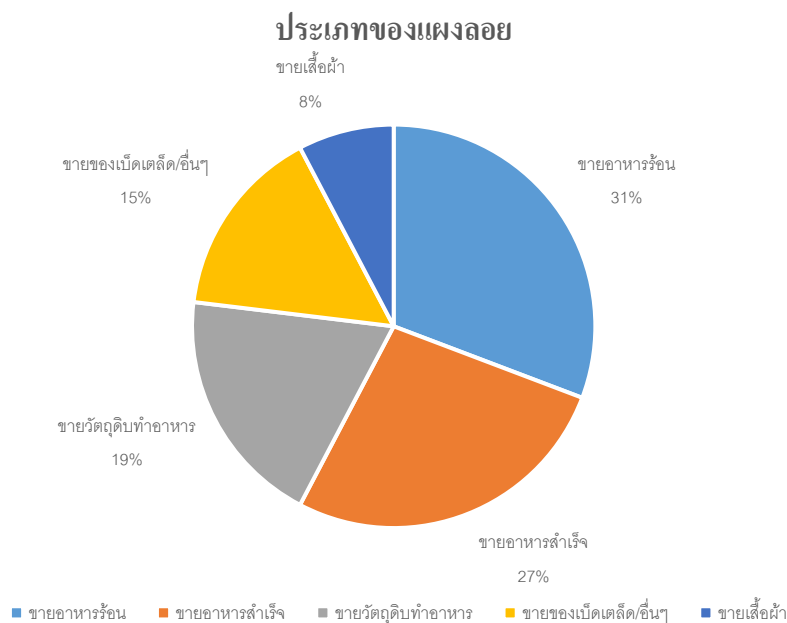
5.1 ผลการสำรวจหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู

การแบ่งประเภทหาบเร่-แผงลอยในย่านบางลำพู

จากการสำรวจข้อมูลสามารถแบ่งชนิด หาบเร่-แผงลอย การจัดแบ่งประเภทของร้านค้าเพื่อศึกษาหาความแตกต่าง การใช้งานพื้นที่ ประเภทของสินค้าที่จำหน่ายแบ่งออกเป็น 5 ชนิดได้แก่

1. อาหารร้อน เป็นรูปแบบแผงลอยที่มีการประกอบอาหาร อุ่น ต้ม นึ่ง ทอด
2. อาหารสำเร็จ เป็นรูปแบบแผงลอยที่ไม่มีการประกอบอาหาร ขายขนม
3. ของใช้เบ็ดเตล็ด เป็นรูปแผงลอยที่ขายสินค้าหลากหลายชนิดแต่ไม่ใช่อาหาร
4. เสื้อผ้า เป็นรูปแบบแผงลอยที่ขายเสื้อผ้าโดยเฉพาะ
5. วัตถุดิบอาหารหรืออาหารสด

เมื่อกำหนดตัวแปรดังกล่าวจึงได้ประเภทของหาบเร่-แผงลอยดังนี้

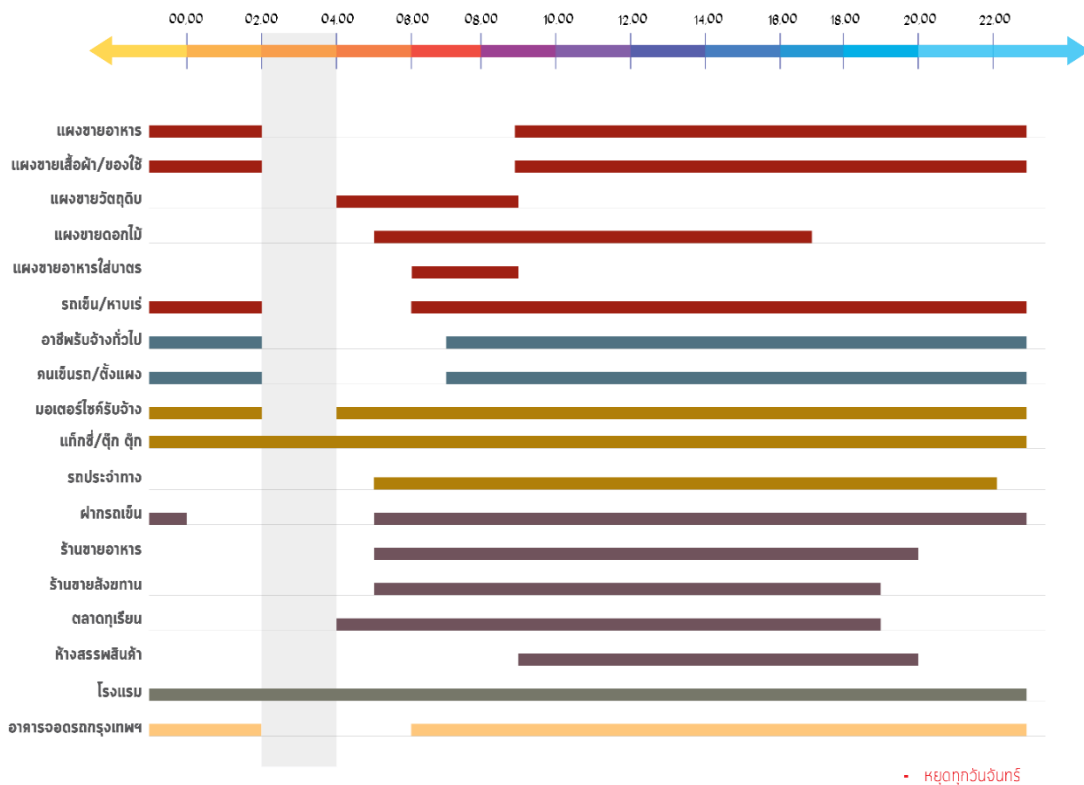

รูปภาพที่ 34 สรุปประเภทสินค้าหาบเร่-แผงลอยที่ศึกษา

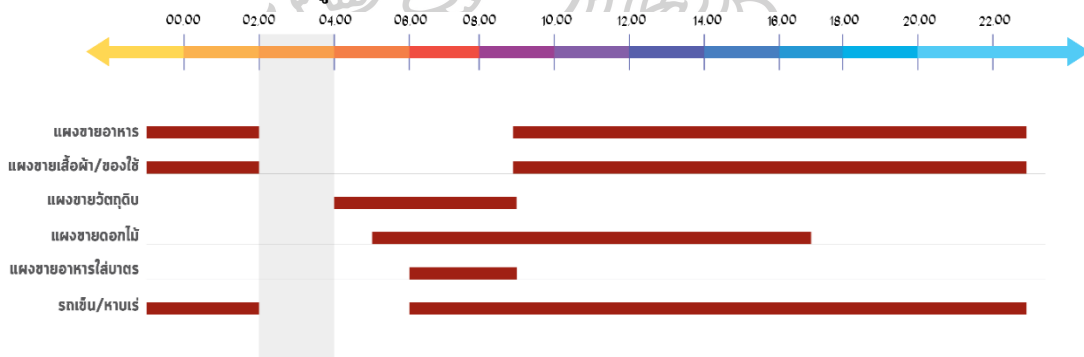
5.2 ผลการสำรวจความสอดคล้องการใช้งานของพื้นที่กับเวลา ความสอดคล้องของใช้เวลาในพื้นที่ย่านบางลำพู

ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองกำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาความสัมพันธ์ของเวลาในรูปแบบการศึกษาชีวิตประจำวัน การเปรียบเทียบการใช้เวลาในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง ค้นพบโดยการสำรวจและสัมภาษณ์จากกลุ่มการศึกษาดังนี้

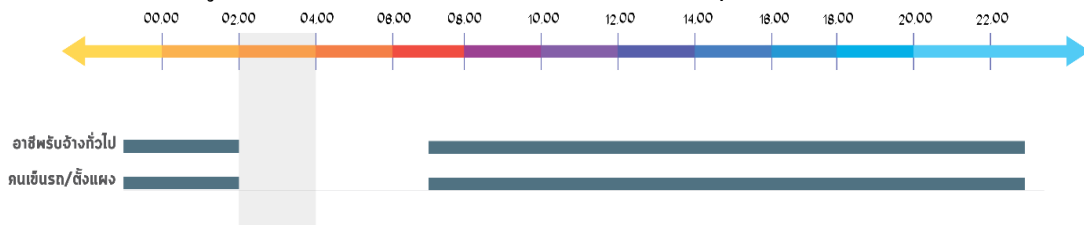
- กลุ่มหาบเร่-แผงลอย
- กลุ่มงานบริการ ผู้เกี่ยวข้องกับการหาบเร่-แผงลอย
- กลุ่มผู้ขนถ่ายผู้โดยสาร-คมนาคม
- กลุ่มอาคารที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ย่านบางลำพู
- กลุ่มอาคารที่เชื่อมโยงความเกี่ยวข้องพื้นที่ (เอกชน)
- กลุ่มอาคารที่เชื่อมโยงความเกี่ยวข้องพื้นที่ (รัฐบาล)

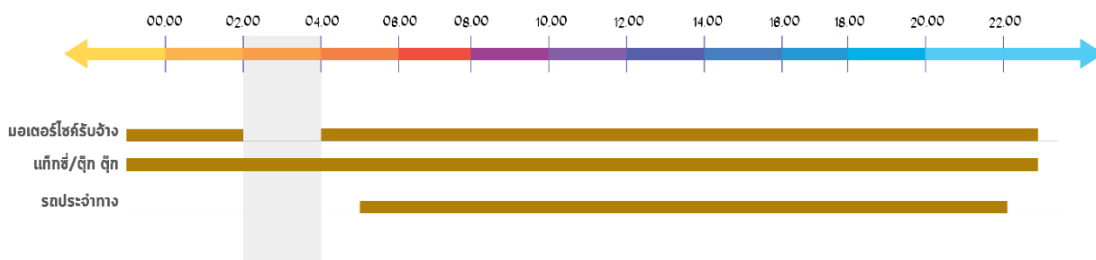
รูปภาพที่ 35 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลา

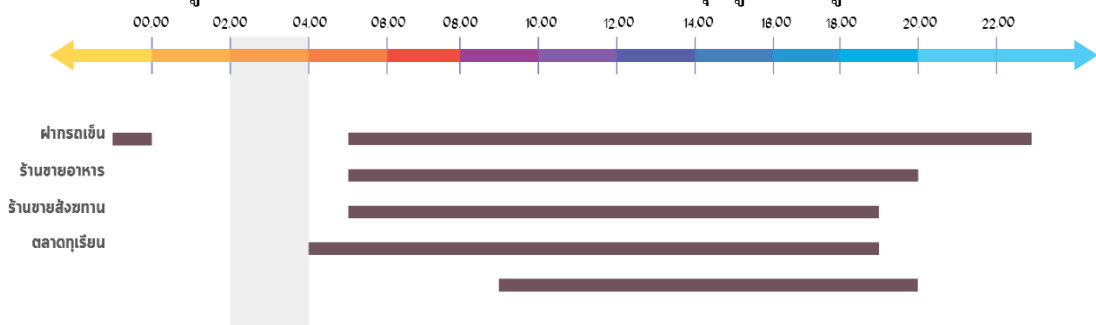
รูปภาพที่ 36 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มหาบเร่-แผงลอย

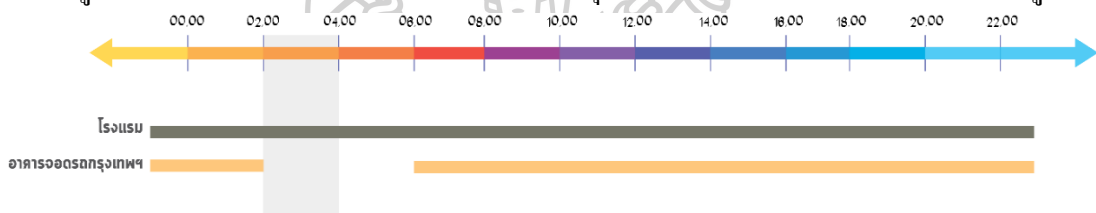
รูปภาพที่ 37 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มงานบริการ ผู้เกี่ยวข้องกับการหาบเร่-แผงลอย

รูปภาพที่ 38 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มผู้ขนถ่ายผู้โดยสาร

รูปภาพที่ 39 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มอาคารที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ย่านบางลำพู

รูปภาพที่ 40 แสดงแผนผังกิจกรรมและเวลากลุ่มอาคารที่เชื่อมโยงความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ระบบความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันในรูปแบบของระบบนิเวศ

การสรุปความสัมพันธ์และรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้ใช้พื้นที่ในย่านบางลำพูและพื้นที่ย่านบางลำพูเองสามารถนำความรู้พื้นฐานทางด้านชีววิทยา ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตเข้ามาประยุกต์โดยการนำคำอธิบายความสัมพันธ์ความหมาย และนิยามของระบบนิเวศในทางวิทยาศาสตร์มาเปรียบเทียบเพื่อแสดงผลรูปแบบความสัมพันธ์ที่สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อหาผลสรุปได้ดังนี้

	แผงขายดอกไม้	แผงขายเสื้อผ้า	แผงขายเบ็ดเตล็ด	รถเข็น/หาบเร่	ขายอาหารใส่บาตร	แผงขายอาหารสด	แผงขายวัตถุดิบ	อาชีพรับจ้างทั่วไป	คนเข็นรถ/คนตั้งแผง	มอเตอร์ไซค์วิน	แท็กซี่/ตุ๊กตุ๊ก	รถประจำทาง	ฝากรถเข็น	ร้านขายอาหาร	ร้านขายสังฆทาน	ตลาดทุเรียน	ห้างสรรพสินค้า	โรงแรม	อาคารจอดรถกรุงเทพ
แผงขายดอกไม้	+	0	0	0	+	0	0	+	0	+	+	0	0	0	0	0	0	0	+
แผงขายเสื้อผ้า	0	+	+	0	0	0	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0	+	0	+
แผงขายเบ็ดเตล็ด	0	+	+	0	0	0	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0	0	0	+
รถเข็น/หาบเร่	0	0	0	0	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	0	+
ขายอาหารใส่บาตร	+	0	0	0	+	0	0	+	0	+	+	0	0	0	+	0	0	0	+
แผงขายอาหารสด	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	0	0	+
แผงขายวัตถุดิบ	0	0	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0	0	0	+
อาชีพรับจ้างทั่วไป	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	0	+
คนเข็นรถ/คนตั้งแผง	0	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	0	+	0	0	0	0	0	+
มอเตอร์ไซค์วิน	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0	+	+	+	+	+	+
แท็กซี่/ตุ๊กตุ๊ก	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0	+	+	+	+	+	+
รถประจำทาง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	0	0	0	0	+
ฝากรถเข็น	0	+	0	0	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0	0	0	0	0	+
ร้านขายอาหาร	0	0	0	0	0	+	+	+	0	+	+	0	+	+	0	+	+	+	+
ร้านขายสังฆทาน	0	0	0	0	+	0	0	0	0	+	+	0	0	0	+	0	0	0	+
ตลาดทุเรียน	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	0	+	0	0	+	0	+
ห้างสรรพสินค้า	0	+	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	0	0	0	+	+	+	+
โรงแรม	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	0	+	0	0	+	+	+
อาคารจอดรถกรุงเทพ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

รูปภาพที่ 41 แสดงความสัมพันธ์ในระบบนิเวศของตัวแปรในย่านบางลำพู

ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มกิจกรรมเดียวกัน

การอธิบายความเชื่อมโยงความสัมพันธ์จะถูกเปรียบเทียบกันเป็นคู่ในตารางความสัมพันธ์ โดยทุกตัวแปรจะถูกนำมาเปรียบเทียบเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันทั้ง 2 ฝ่าย

มีประโยชน์ร่วมกันส่งเสริมกันในการทำกิจกรรมหรือค้าขาย (+)

ส่งผลเสียต่อระบบความสัมพันธ์หรือได้รับประโยชน์จากความเดือดร้อนของอีกฝ่าย (-)

การไม่ได้รับผลกระทบและผลประโยชน์ (0)

บทสรุปความสัมพันธ์ของเวลาและระบบนิเวศ

กฎของการดึงดูดทางสังคมกล่าวว่า คนมักไปในที่ๆ มีคนอยู่ หากเราเห็นการเกิดของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ย่อมดึงดูดความสนใจเข้าหากัน โดยต่างกันไปจุดประสงค์ ตั้งแต่ระดับกิจวัตรประจำวัน การเดินผ่านเฉยๆ หรือการมอง ทุกอย่างล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดกิจกรรมกลางแจ้ง (Jahnel, 2546) การเกิดกิจกรรมกลางแจ้งทำให้เกิด Node มีการรวมกันของกิจกรรมที่คล้ายๆ กันหรือหลากหลายก็ได้ เมื่อมีกลุ่มกิจกรรมที่เยอะขึ้นในที่เดียวกันอาจก่อเกิดเป็นย่าน ถ้าเป็นกลุ่มของการค้าขายก็อาจจะเป็นตลาด การเกิดของย่านบางลำพูในอดีตแต่เดิมนั้นเป็นตลาด เมื่อเกิดการไ้ใช้งานพื้นที่เป็นเวลานาน พฤติกรรมของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน อาทิเช่น การลงรถประจำทางเพื่อเปลี่ยนสาย การมาทำบุญที่วัดทุกเช้า นั้นจึงกลายเป็นกิจวัตร ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อ วัฒนธรรมและปัจจัยทางด้านสังคม โดยสามารถวิเคราะห์ตามแนวคิดของ เปริน (2515) ใช้หลักแนวคิด 3 ส่วนดังนี้

1. มวลวงจรพฤติกรรม (Behavior Streams) คือรูปแบบของกิจกรรมหลักหรือกิจกรรมที่มีจุดหมายชัดเจน เช่น การไปทำบุญในวันหยุดย่านบางลำพู
2. วงจรพฤติกรรม (Behavior Circuits) คือรูปแบบของกิจกรรมย่อย การไปทำบุญที่บางลำพู โดยสารรถประจำทาง แวะรับประทานอาหารเช้าที่แผงลอยอาหารเช้า เดินผ่านแผงขายอาหารใส่บาตรแล้วซื้ออาหารกับดอกไม้ และซื้อสังฆทานที่ถนนพระสุเมรุเพื่อไปทำบุญที่วัด
3. การกระทำ (Action) แต่ละวงจรพฤติกรรมประกอบด้วยการกระทำย่อย ตามเงื่อนไขของเวลา สถานที่ เพื่อตอบสนองพฤติกรรมเพื่อให้ไปสู่เป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่นการไปทำบุญที่บางลำพูในวันหยุด ที่ฝนตกคราดติดทำให้ต้องเปลี่ยนการเดินทางจากรถประจำทางเป็นรถแท็กซี่ แวะร้านค้าเพื่อซื้อร่ม ก่อนจะดำเนินกิจกรรมตามแบบแผนเดิมที่ตั้งใจไว้ และจบลงที่ได้ทำบุญที่วัดเหมือนกัน

ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ผ่านข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมของกลุ่มกิจกรรมผู้ใช้งานประเภทต่างๆ ในย่านบางลำพู ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบความเชื่อมโยงของเวลาและการใช้งานสถานที่ของย่านบางลำพูที่สามารถสรุปเป็น มวลวงจรพฤติกรรม (Behavior Streams) โดยมวลของพฤติกรรมถูกกำหนดโดย เวลา วัตถุประสงค์ ผลลัพธ์ ของพฤติกรรม หลักของผู้ใช้งานได้ดังนี้

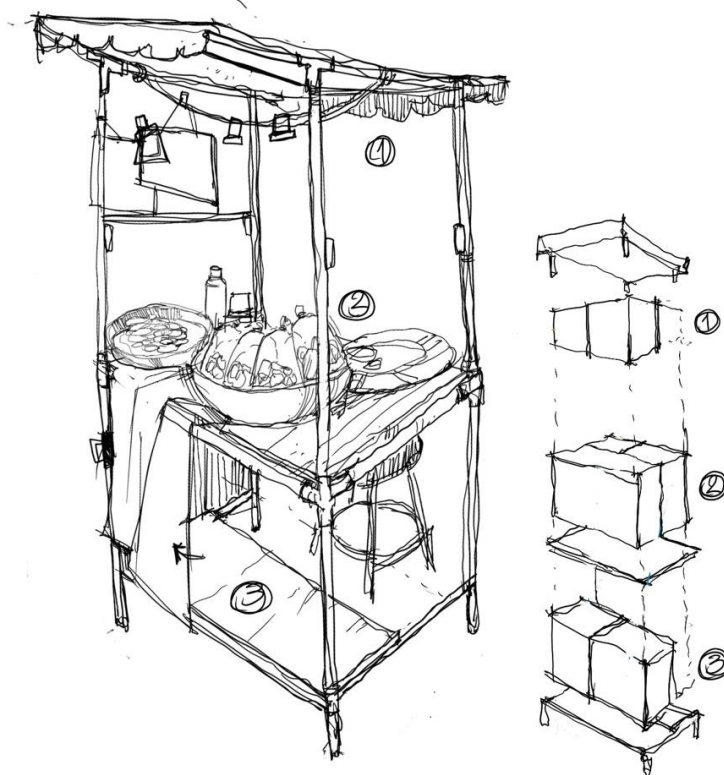
1. มาทำบุญตอน "เช้า"(ช่วงเวลา)
2. มาซื้อกับข้าวและ "วัตถุดิบประกอบอาหาร"(วัตถุดิบประสงค์)
3. มา "ซื้อขนม" อร่อยๆ(วัตถุดิบประสงค์)
4. มาต่อรถเมล์ "ไปทำงาน-กลับบ้าน" (วัตถุดิบประสงค์)
5. มา "ซื้อเสื้อผ้า" ชุดนักเรียนชุดราชการ(วัตถุดิบประสงค์)
6. "มากินต้มยำ" มากินร้านอาหารประจำ(วัตถุดิบประสงค์)
7. มา "จอดรถ" เพื่อไปที่อื่นในละแวกใกล้เคียง(วัตถุดิบประสงค์)
8. มารับประทานอาหาร "เย็น" (ช่วงเวลา)
9. มา "Hang out" ถนนข้าวสาร ถนนรามบุตรี(วัตถุดิบประสงค์)
10. "มาเดินเล่น" และทำกิจกรรมอื่นๆ(วัตถุดิบประสงค์)

โดยวัตถุดิบประสงค์ในการทำกิจกรรมเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อให้ได้รับผลลัพธ์ของกิจกรรมนั้นซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์กับรูปแบบการศึกษาแบบสถาปัตยกรรมจึงสามารถสรุปพื้นที่เป้าหมาย และพฤติกรรมหลักที่เป็นจุดร่วมกันผ่านจุดร่วมของเวลา(ช่วงเวลา) เมื่อนำมาวางจรรยาพฤติกรรม (Behavior Streams) มาวิเคราะห์ในระดับของ (Behavior Circuits) ซึ่งมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงของรูปแบบกิจกรรมทำให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายและซับซ้อน ตัวอย่างเช่น มาบางลำพูด้วยรถแท็กซี่โดยระหว่างทางแวะซื้อเสื้อผ้าและซื้อขนมข้างทางก่อนรับประทานอาหารเช้าข้างทางในย่านบางลำพูเป็นลำดับสุดท้ายและเดินทางกลับด้วยรถตุ๊กๆ

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นถึงตัวแปรต่างๆในเส้นเรื่องพฤติกรรม กิจกรรม หรือกิจวัตรเดียว เมื่อทำการศึกษาจากหลายกลุ่มตัวอย่างพฤติกรรมเหล่านี้ ร่วมกับการสังเกต ทำให้ผู้วิจัยสามารถผูกเรื่องราวของพฤติกรรมผู้มาใช้พื้นที่ย่านบางลำพู ผ่านการใช้รูปแบบของระบบนิเวศในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ข้อสรุปความสัมพันธ์ของเวลาและระบบนิเวศดังนี้คือ บางลำพูเกิดจากการผูกโยงของกิจกรรมทั้งผู้ใช้งานภายใน-ภายนอกสะท้อนผ่านการใช้พื้นที่ผ่านเวลาและรูปแบบของกิจกรรมที่ยึดโยงกันทั้งในรูปแบบที่ขาดจากกันได้ ไม่ส่งผลต่อกัน และขาดจากกันไม่ได้

5.3 พื้นที่แผงลอยและการใช้งานพื้นที่

การใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาหาบริเวณแผงลอย มีรูปแบบที่ซับซ้อนตามประเภทการใช้งานที่แตกต่างกันเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบไม่สามารถศึกษาจากผังพื้นที่เพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยได้คิดระบบเพื่อศึกษาความเชื่อมโยงการใช้พื้นที่ในแผงลอย พฤติกรรมที่เกิดขึ้น โดยใช้ระบบ (Modular) ในการศึกษาจากจุดเด่นของพื้นที่หาบเร่ย่านบางลำพูที่ถูกติดตั้งบนทางเท้าที่ปูกระเบื้องปูขนาด 40 ซม. x 40 ซม. และราชกิจจานุเบกษาฉบับปี พ.ศ.2563 ที่กำหนดความสูงของแผงลอยที่ขนาด 80-90 ซม. กำหนดให้รูปร่างของแผงลอยอยู่ในอัตราส่วนเดียวกัน ทั้งด้านกว้าง ด้านยาว และ ความสูง โดยมีรูปแบบของแผงลอยดังนี้

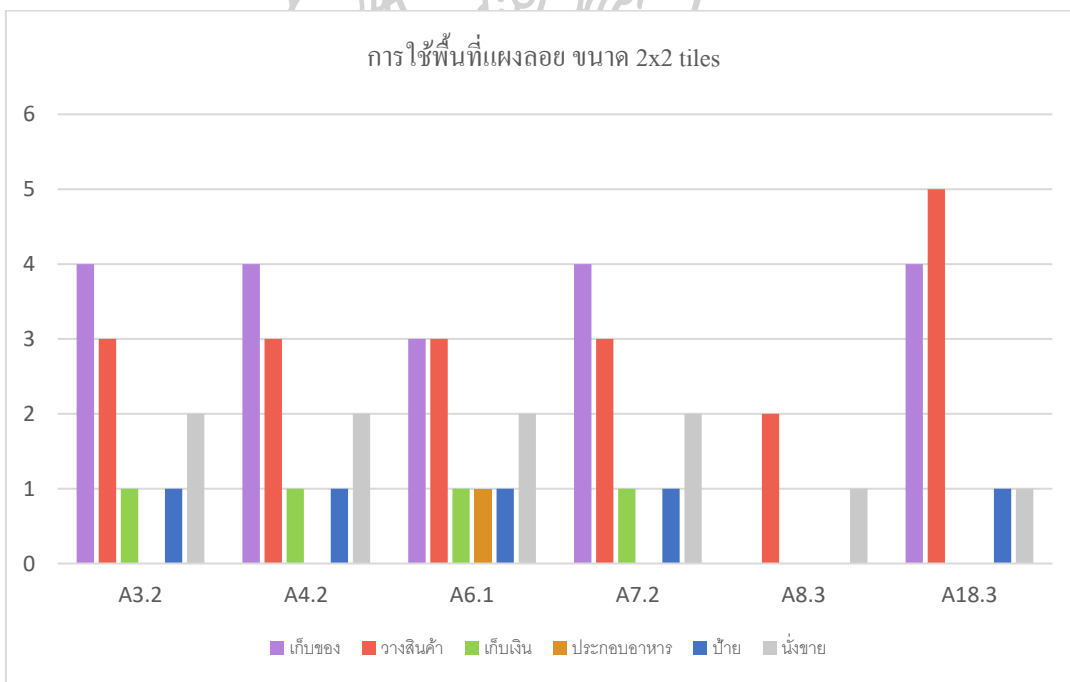
รูปภาพที่ 42 แสดงการแบ่งส่วนประกอบแผงลอย

1. ส่วนหลังคา เป็นพื้นที่เหนือข้อต่อที่ 2 ขึ้นไป หรือระยะประมาณ 160 ซม.
2. ส่วนแผงลอย เป็นพื้นที่วางขายสินค้าเป็นพื้นที่เหนือระดับดิน 80-90 ซม. ตามราชกิจจานุเบกษา
3. ส่วนพื้น เป็นส่วนที่สัมผัสพื้นดินของแผงลอย เป็นระดับอ้างอิง 0.00 ซม.

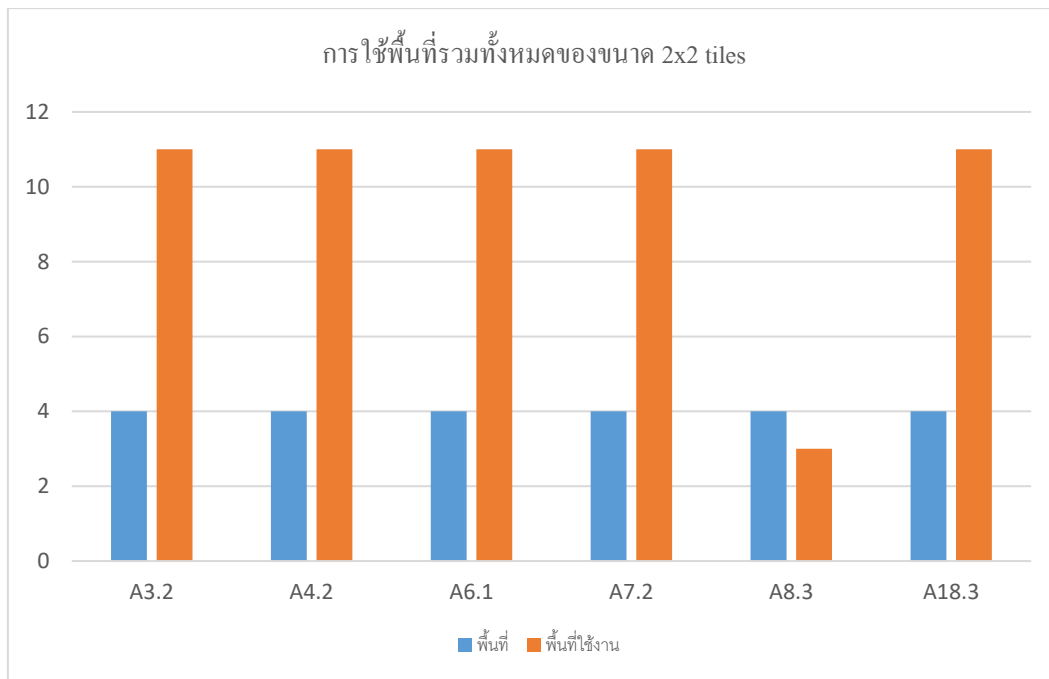
จากรูปแบบข้างต้นเป็นการออกแบบเพื่อปรับตัวอย่างตามกฎหมาย ทำให้แผงลอยมีการใช้พื้นที่อยู่ในขอบเขตที่จำกัดในระนาบและแนวตั้ง การใช้พื้นที่ในแนวตั้งสามารถใช้ได้ 2 เท่าของขนาดแผงลอย โดยแบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ พื้นที่ขายของ หรือแบ่งเป็นพื้นที่นั่งขาย พื้นที่เก็บเงินเก็บของหลัง และในรูปแบบของป้ายร้านค้าและแผงแขวนสินค้าในแนวตั้งสามารถติดตั้งได้ในระยะเหนือแผงขายสินค้า(80-90 ซม.) จากพื้นที่ซึ่งการเกิดแผงลอยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือจำนวนสิทธิ์ผู้ถือครองพื้นที่ 2 ม. x 1 ม. ตามราชกิจจานุเบกษา พ.ศ.2563 และจำนวนรถเข็นซึ่งเป็นภาชนะบรรจุสินค้าของแผงลอย เป็นการจัดระบบของแผงลอยที่ผู้วิจัยได้จำแนกออกมาเพื่อวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างบริเวณถนนจักรพงษ์ (A)

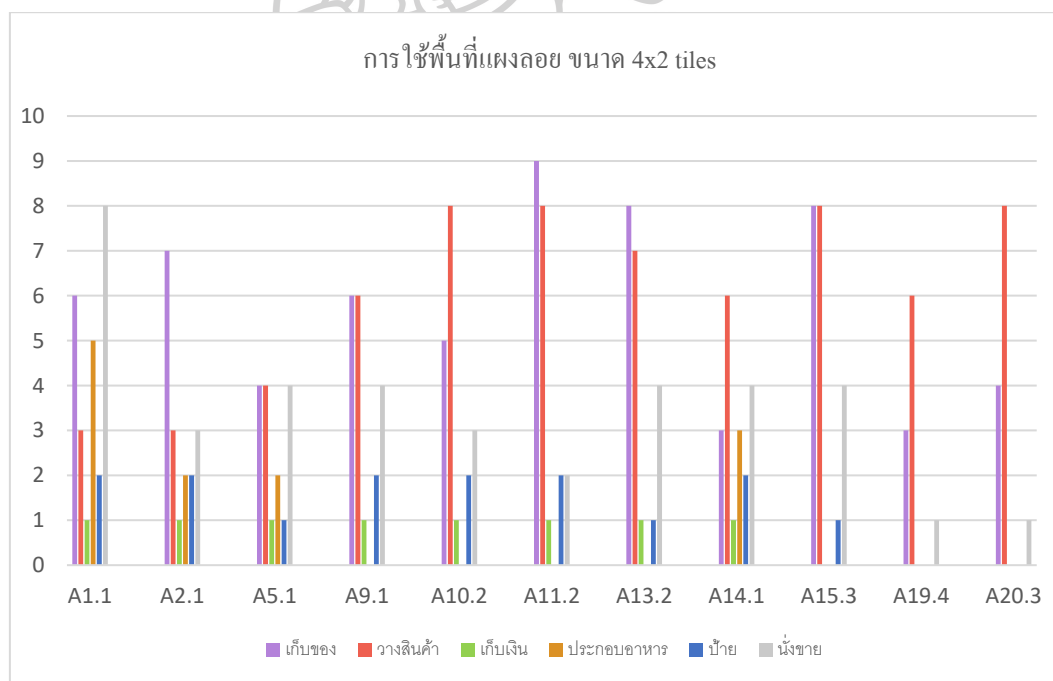
หน่วยวัดขนาดแผงลอยเป็นหน่วย tiles (40 ซม. x 40 ซม.) หรือนับจากช่องกระเบื้องซึ่งมีขนาดพอดีกับแผงลอยในย่านบางลำพู

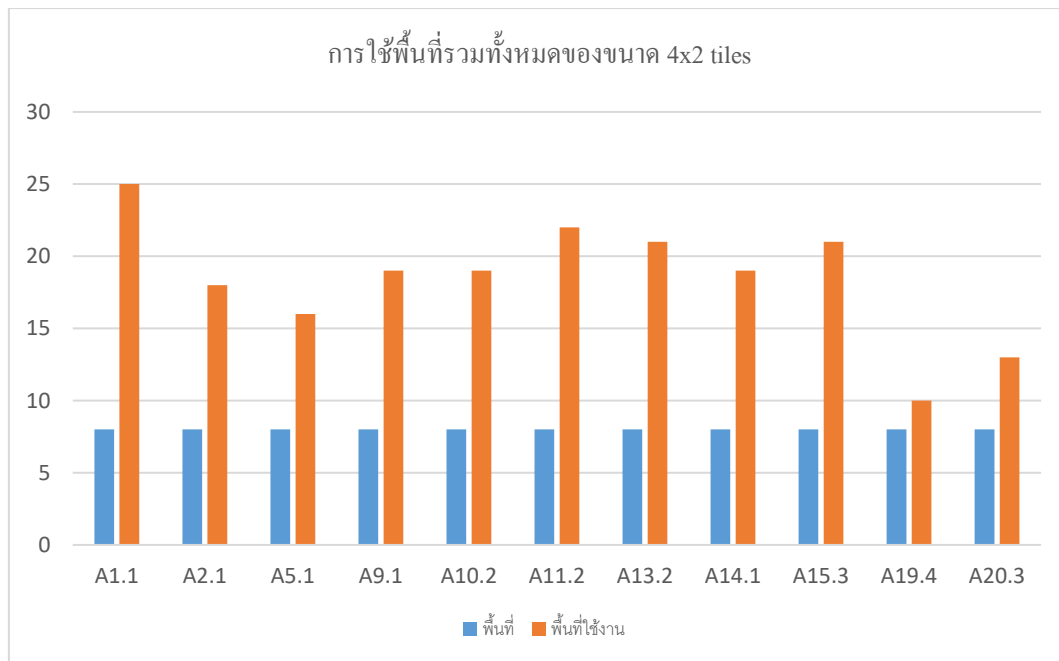
รูปภาพที่ 43สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ของร้านค้าขนาด 2tiles x 2tiles

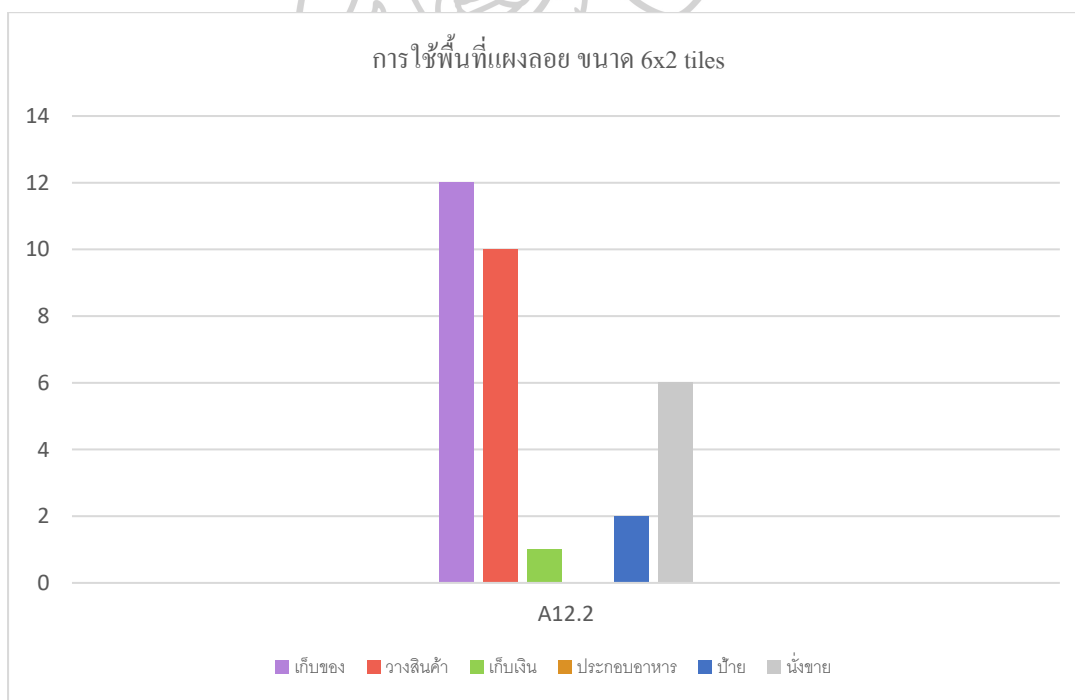
รูปภาพที่ 44 สรุปการใช้พื้นที่หาเบเร-แผงลอยของร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles

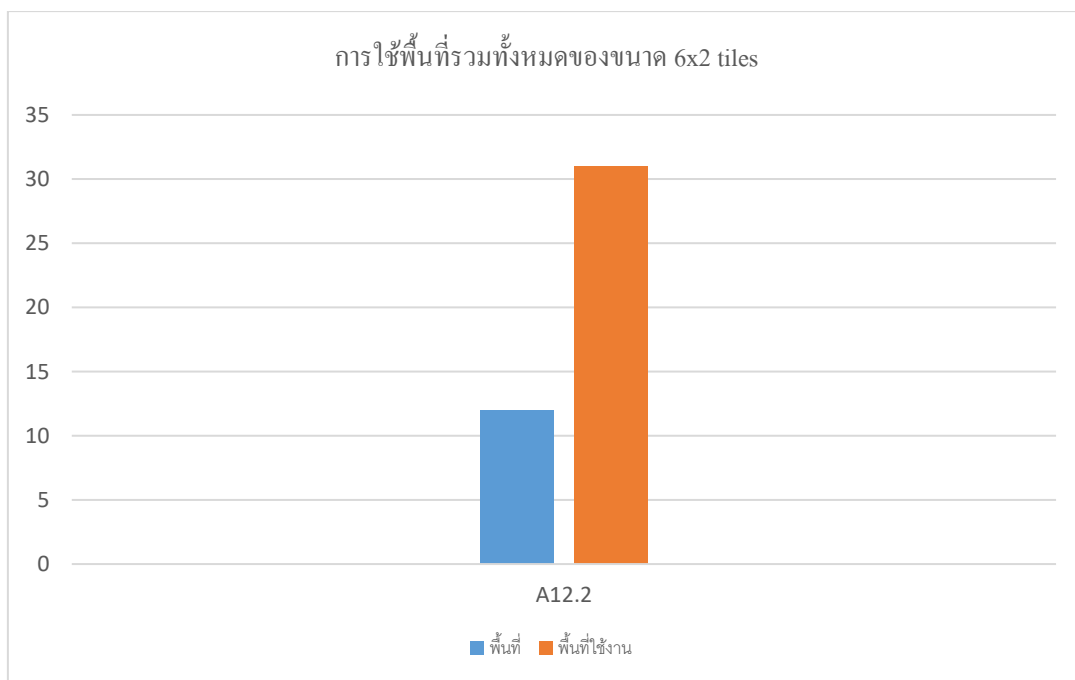
รูปภาพที่ 45 สรุปการใช้พื้นที่หาเบเร-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 4 tiles x 2 tiles

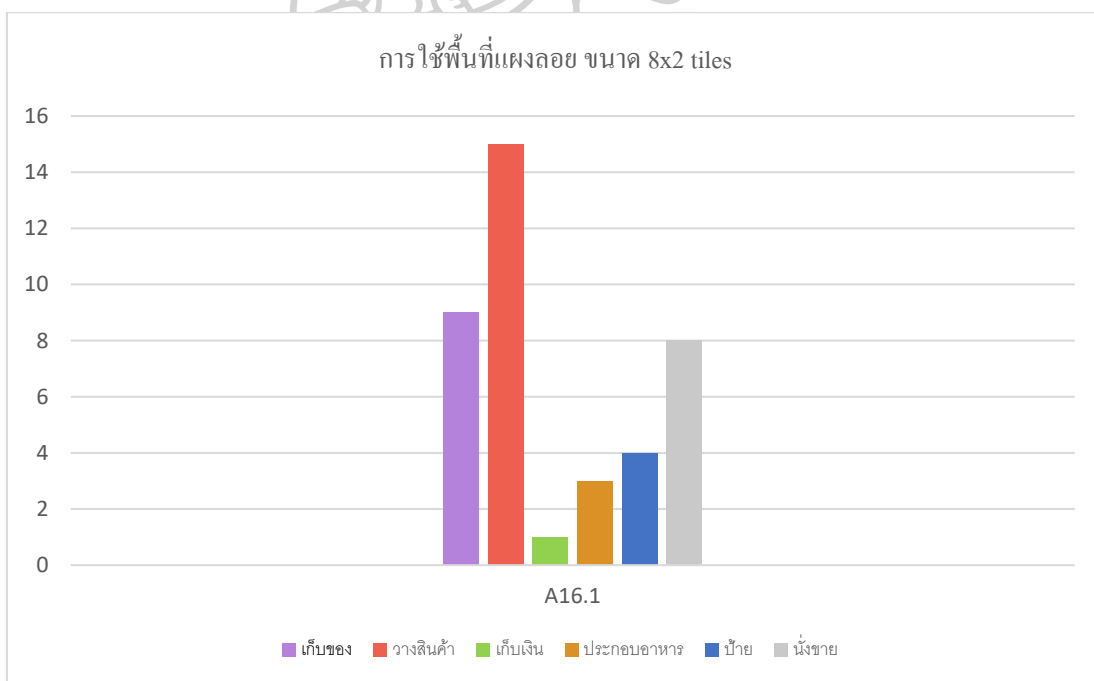
รูปภาพที่ 46 สรุปการใช้พื้นที่หาเบ้-แผงลอยของร้านค้าขนาด 4 tiles x 2 tiles

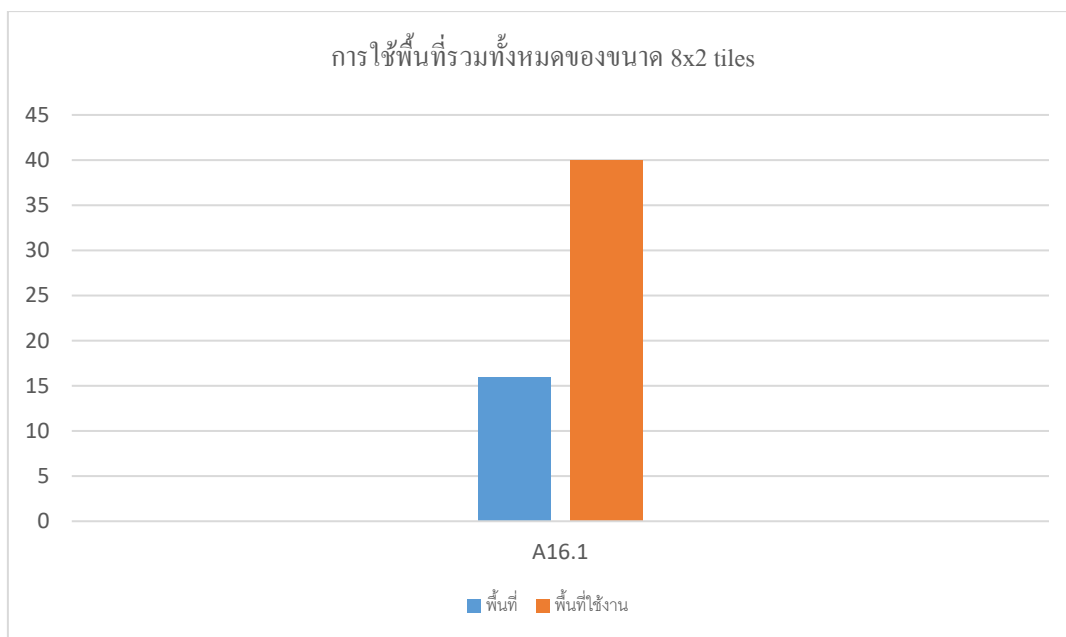
รูปภาพที่ 47 สรุปการใช้พื้นที่หาเบ้-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 6 tiles x 2 tiles

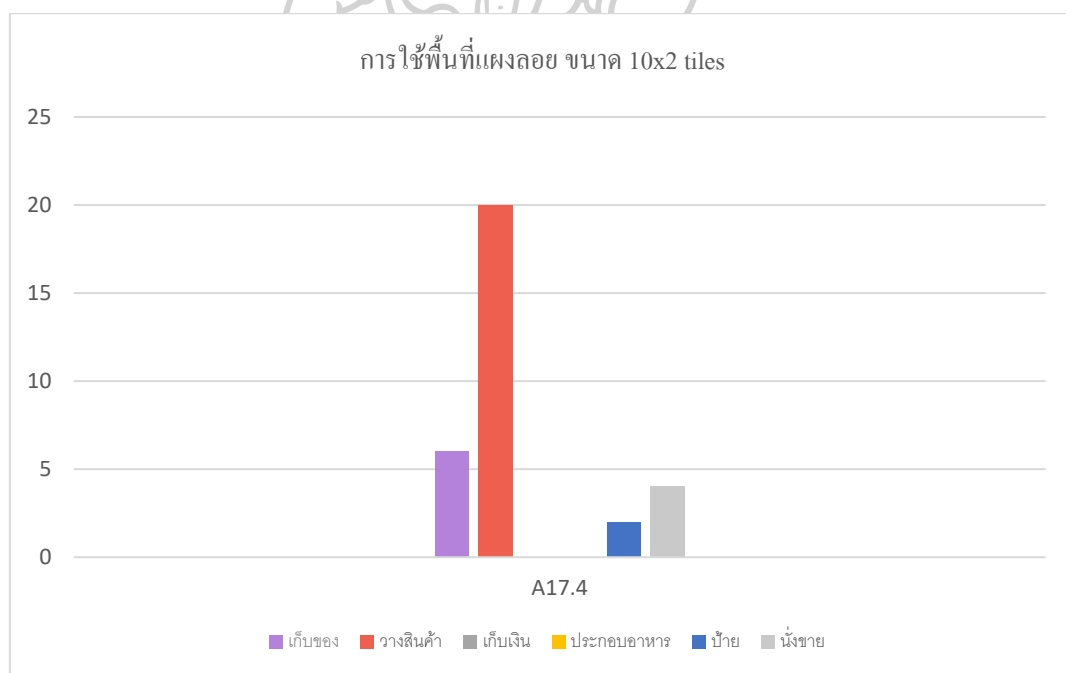
รูปภาพที่ 48 สรุปการใช้พื้นที่หาเบ้-แผงลอยของร้านค้าขนาด 6 tiles x 2 tiles

รูปภาพที่ 49 สรุปการใช้พื้นที่หาเบ้-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 8 tiles x 2 tiles

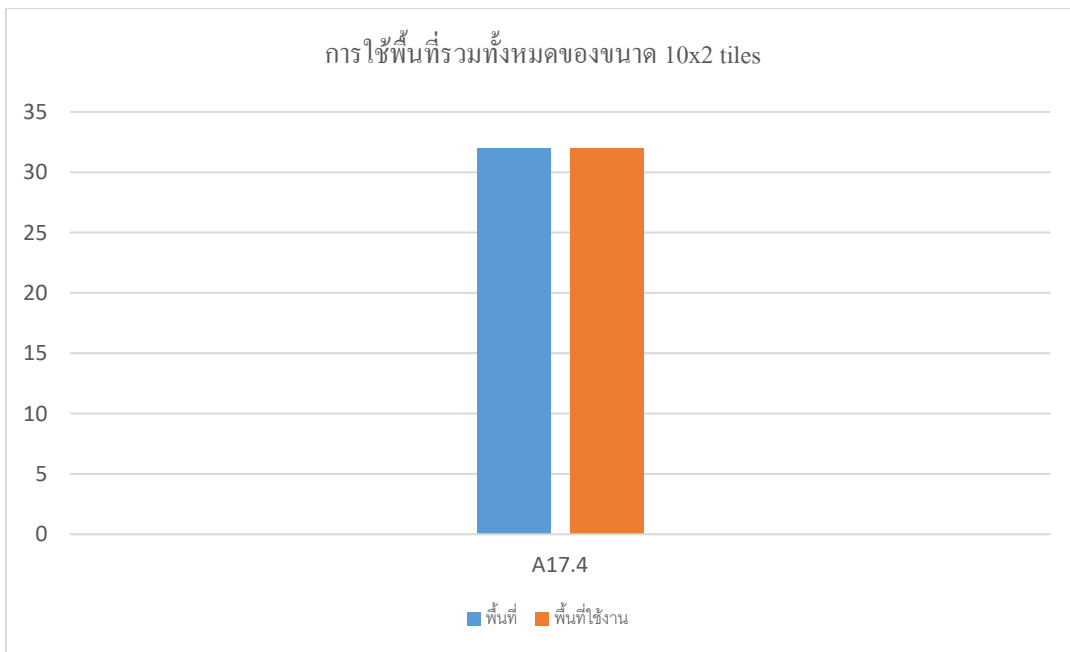

รูปภาพที่ 50 สรุปการใช้พื้นที่หาเบร-แผงลอยของร้านค้าขนาด 8 tiles x 2 tiles

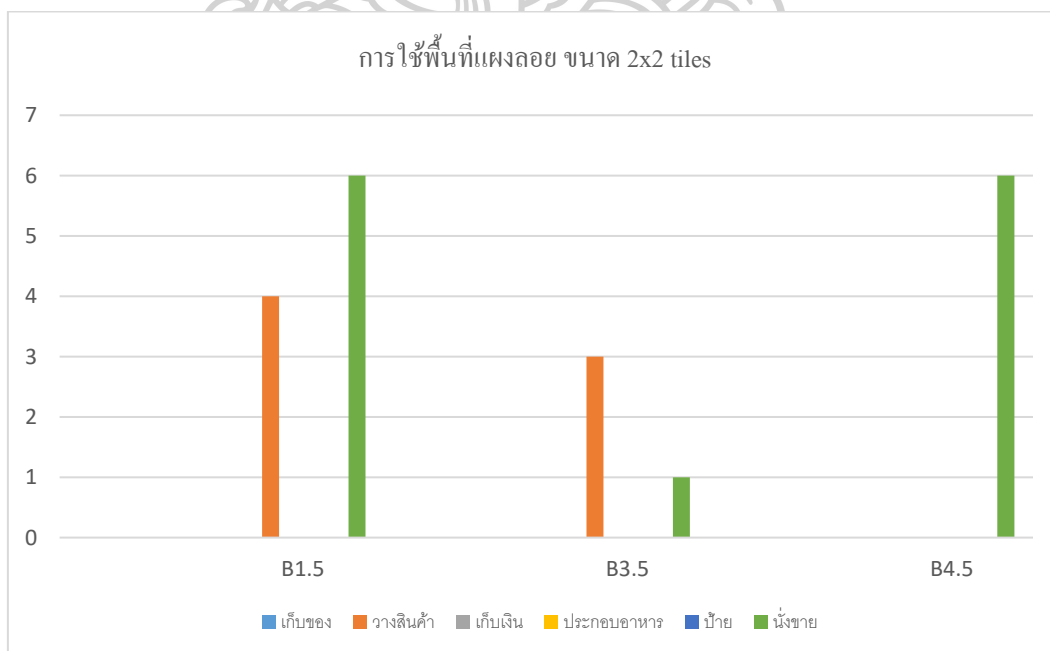
รูปภาพที่ 51 สรุปการใช้พื้นที่หาเบร-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 10 tiles x 2 tiles

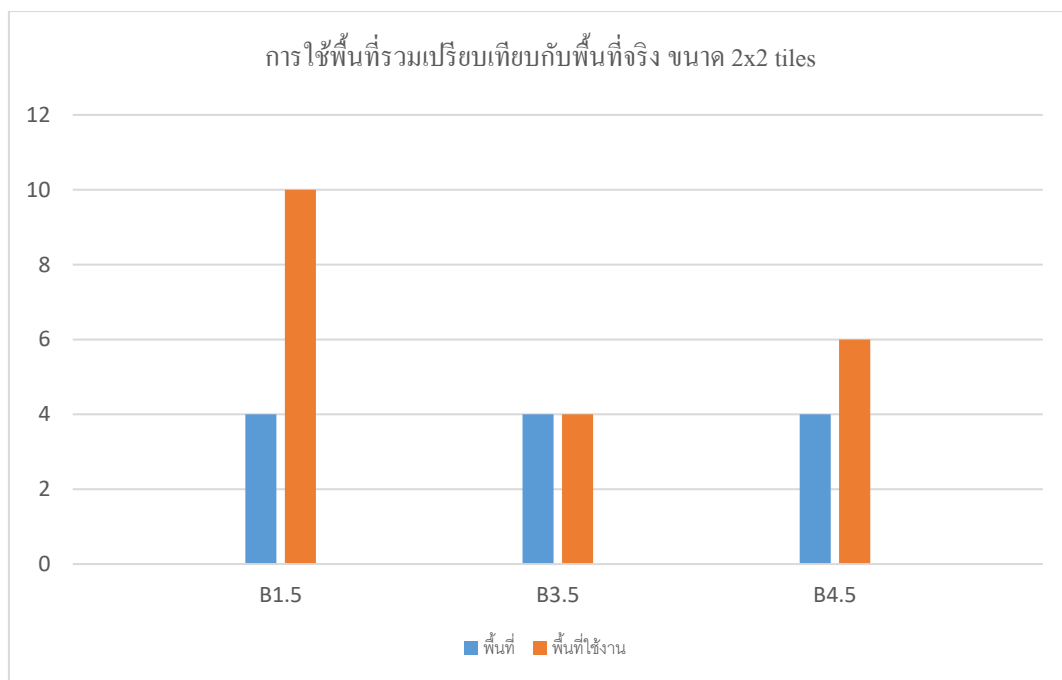

รูปภาพที่ 52 สรุปการใช้พื้นที่หาเบร-แวงลอยของร้านค้าขนาด 10 tiles x 2 tiles

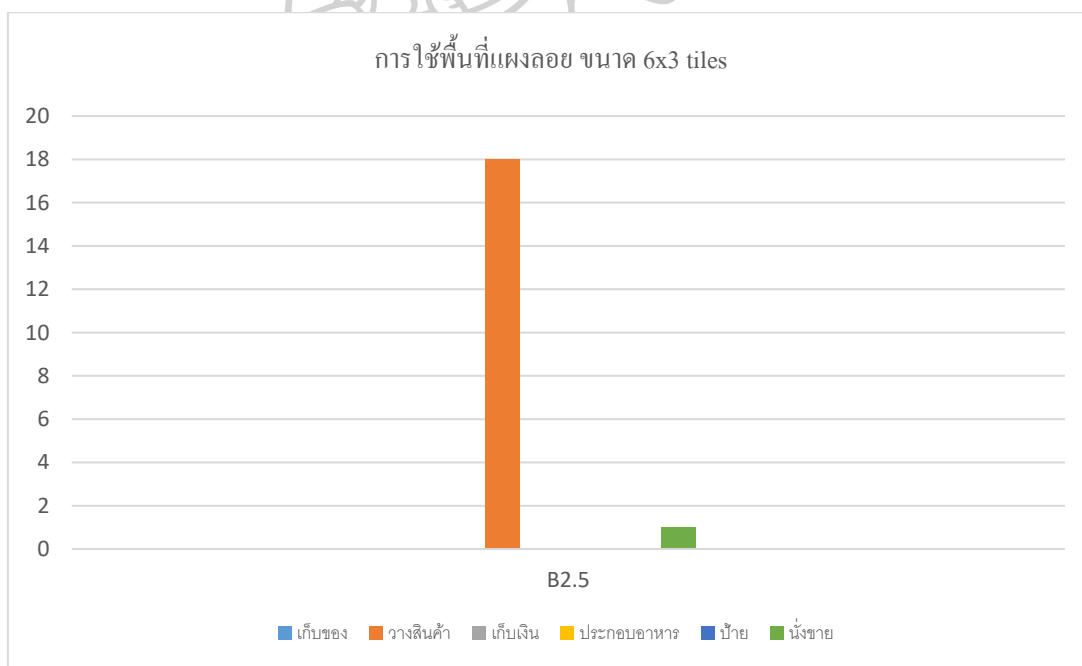
กลุ่มตัวอย่างบริเวณถนนไกรสีห์ (B)

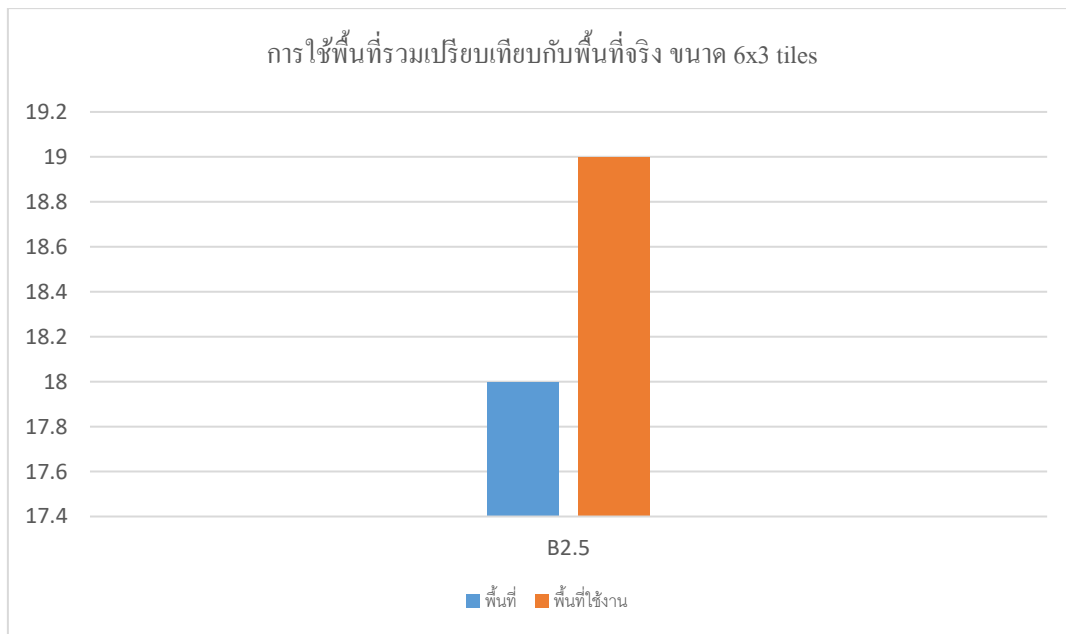
รูปภาพที่ 53 สรุปการใช้พื้นที่หาเบร-แวงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles

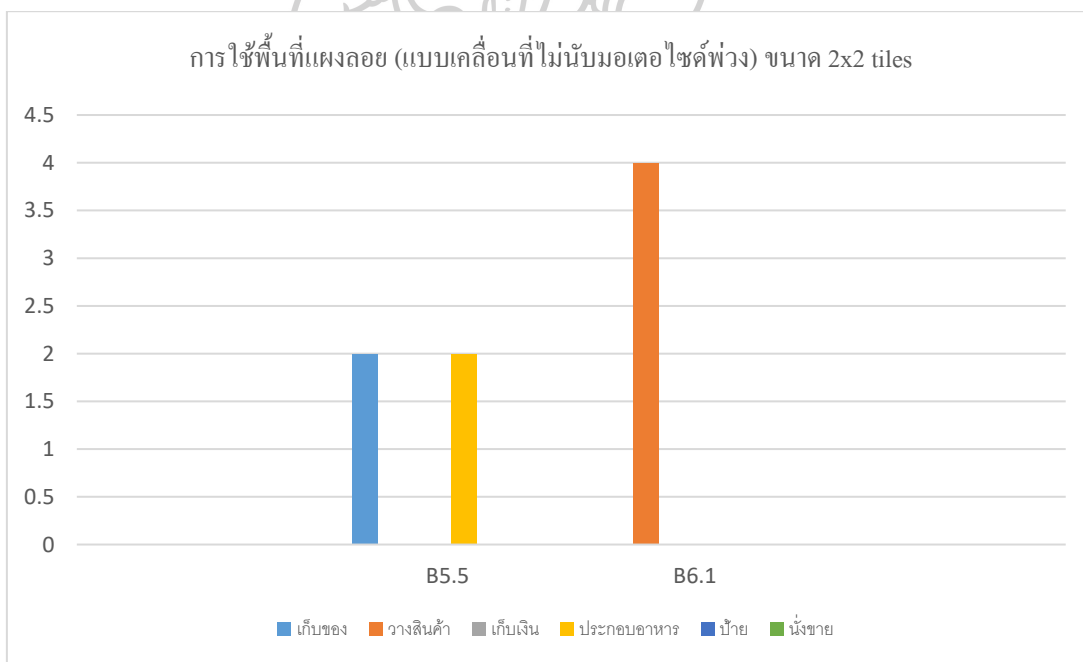
รูปภาพที่ 54 สรุปการใช้พื้นที่หาเบร-แผงลอยของร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles

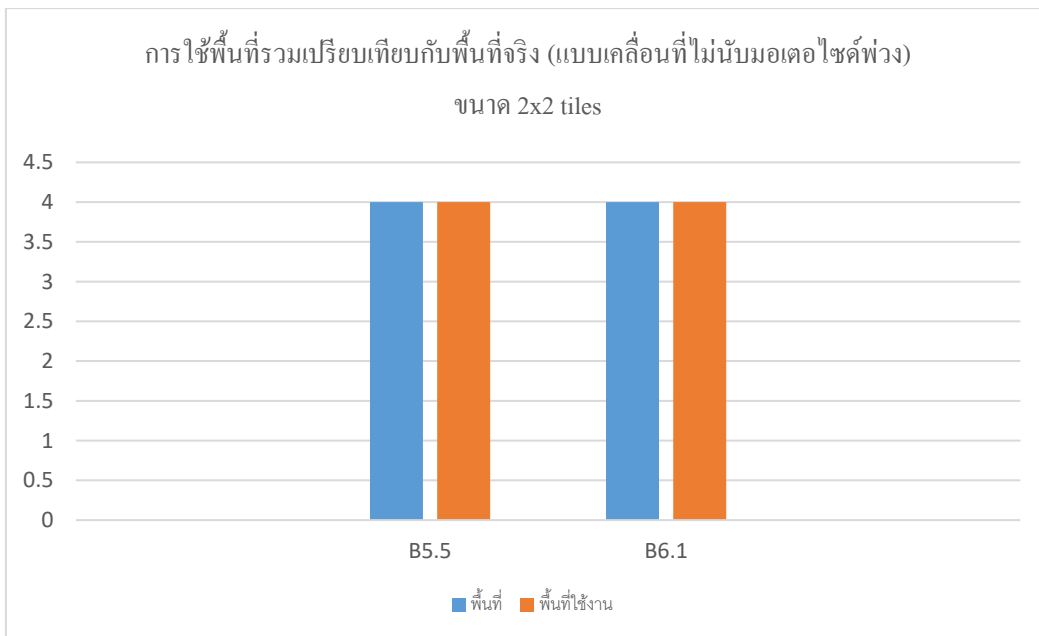
รูปภาพที่ 55 สรุปการใช้พื้นที่หาเบรขนาด 6 tiles x 3 tiles

รูปภาพที่ 56 สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่งขนาด 6 tiles x 3 tiles

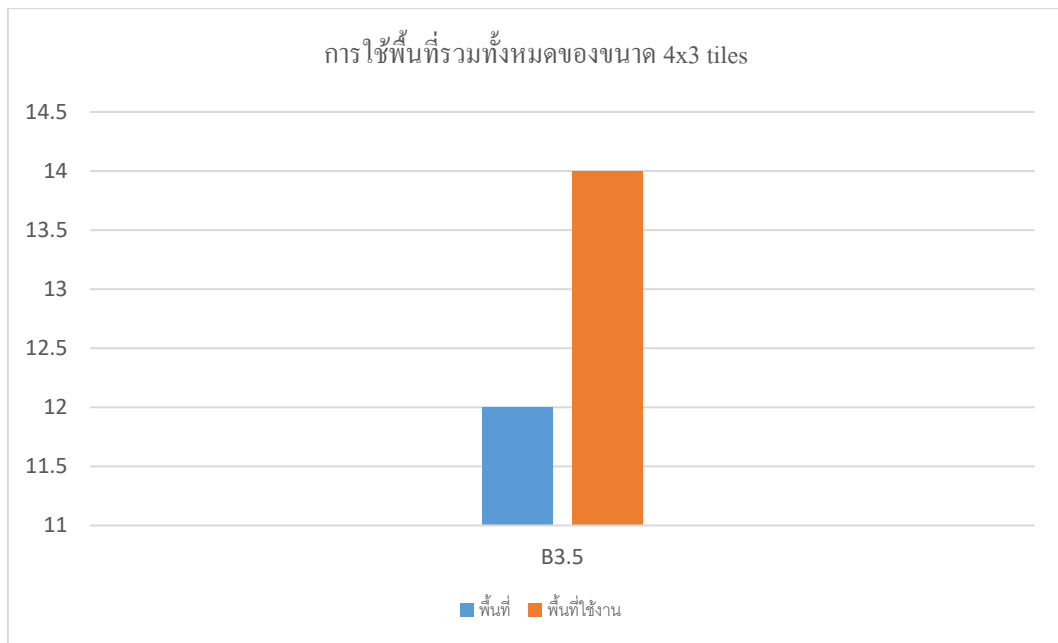
รูปภาพที่ 57 สรุปการใช้พื้นที่หาบเร่ง-แฉงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles

รูปภาพที่ 58 สรุปการใช้พื้นที่หาเบ้-แผงลอยของร้านค้าขนาด 2 tiles x 2 tiles

รูปภาพที่ 59 สรุปการใช้พื้นที่หาเบ้-แผงลอยตามสัดส่วนพื้นที่ร้านค้าขนาด 4 tiles x 3 tiles

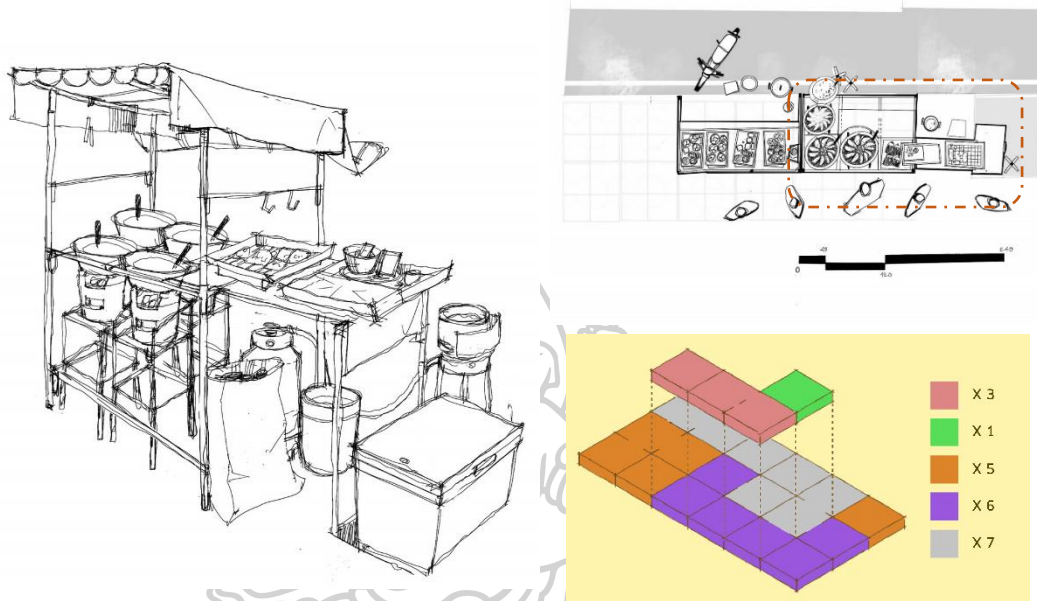

รูปภาพที่ 60 สรุปการใช้พื้นที่หาเบร-แผงลอยของร้านค้าขนาด 4 tiles x 3 tiles

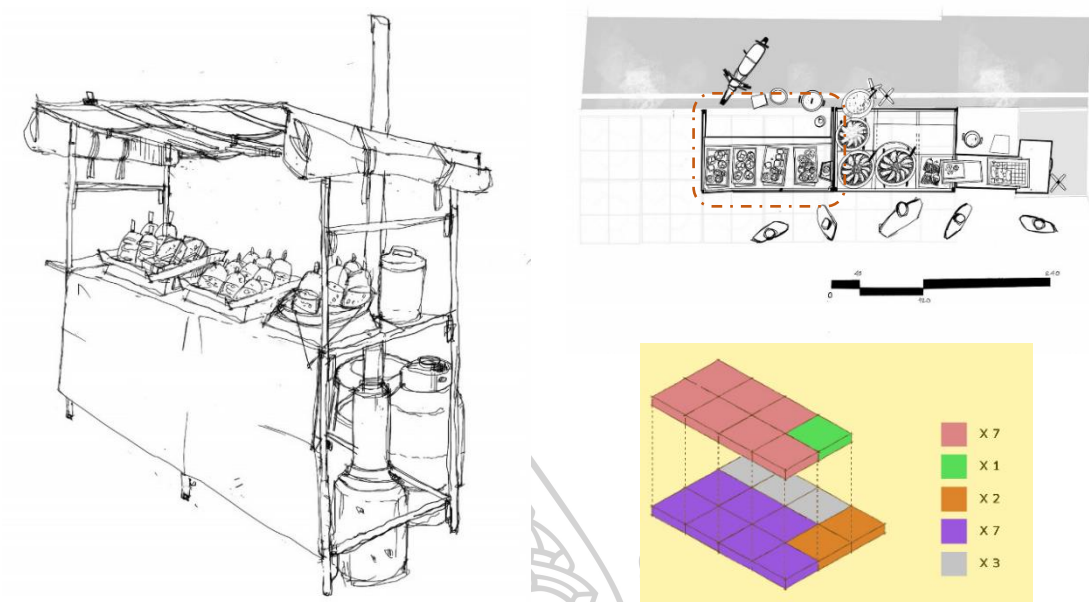
กลุ่มตัวอย่างถนนจักรพงษ์ (A)

*หน่วยวัดขนาดแผงลอยเป็นหน่วย tiles (40 ซม. x 40 ซม.)

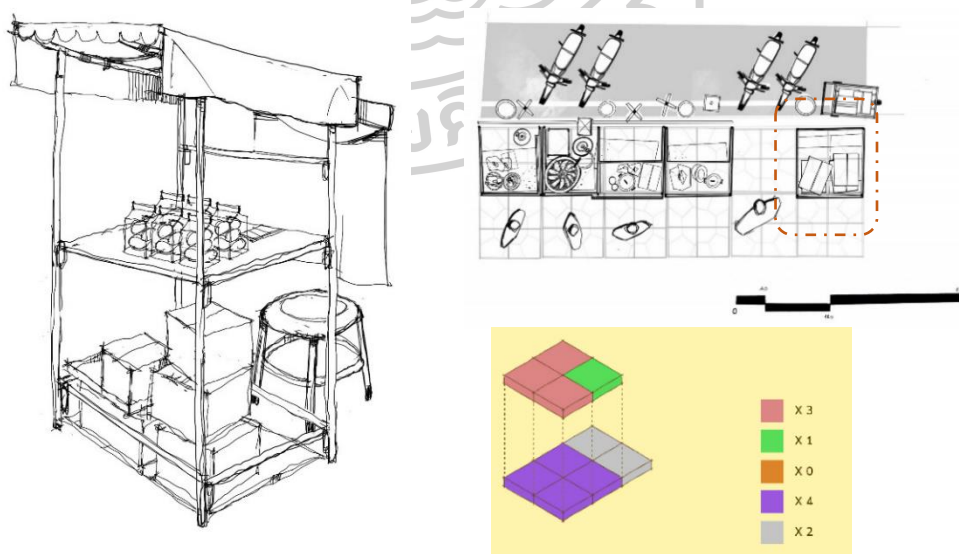
รูปภาพที่ 61 A1.1 ร้านปลาตุ๋มเค็มเจ้าเก่า

แผงลอยขายอาหารอุ่นร้อนประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles มีพื้นที่อุ่นอาหารภายในและภายนอก โดยภายในเป็นการอุ่นอาหารต้มและภายนอกเป็นหม้อทอดอาหารซึ่งมีร้านค้าบริเวณที่ติดต่อกับแผงด้านข้างจึงมีการใช้ฉนวนกันความร้อนเพื่อบังไฟและลดความร้อนที่ถ่ายเทไปตั้งร้านค้าข้างๆ มีถังน้ำแข็งเก็บวัตถุดิบ แผงลอย A1 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 18 tiles และในแนวตั้ง 5 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 6 tiles พื้นที่ปรุงอาหาร 5 tiles พื้นที่นั่งคอย 7 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

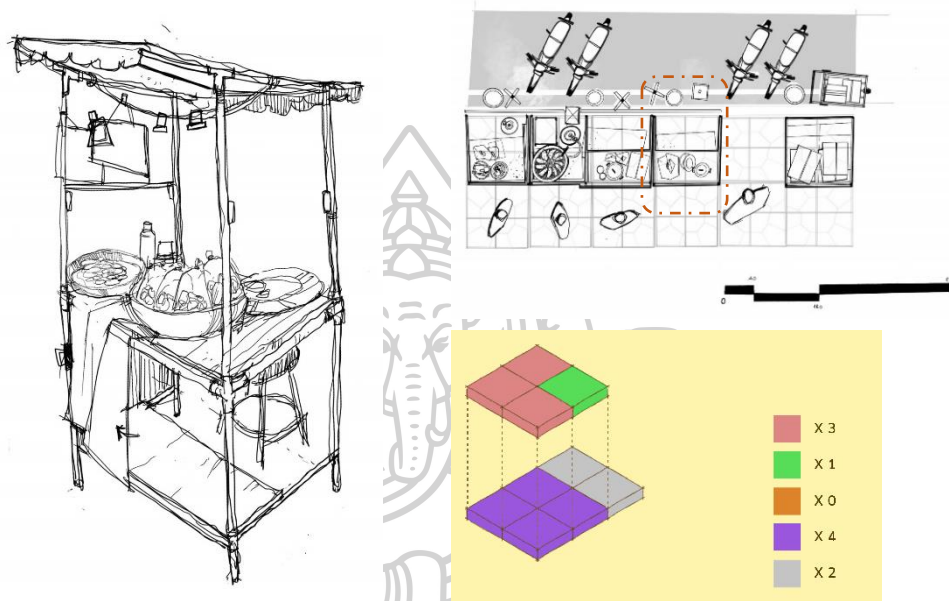
รูปภาพที่ 62 A2.1 ร้านขายถั่วทอดและขนม

แผงลอยขายอาหารอุ่นร้อนประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles มีพื้นที่อุ่นอาหารภายนอกเป็นหม้อทอดอาหารซึ่งฝั่งร้านค้าบริเวณที่ติดต่อกันแผงด้านข้างมีการใช้ฉนวนกันความร้อน มีการเก็บวัตถุดิบร่วมกับร้าน A1 โดยแผงลอย A2 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 12 tiles และในแนวตั้ง 8 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 7 tiles พื้นที่ปรุงอาหาร 2 tiles พื้นที่นั่งคอย 3 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเงิน 1 คัน

รูปภาพที่ 63 A3.2 ร้านขายขนมไข่แม่ประไพศรี

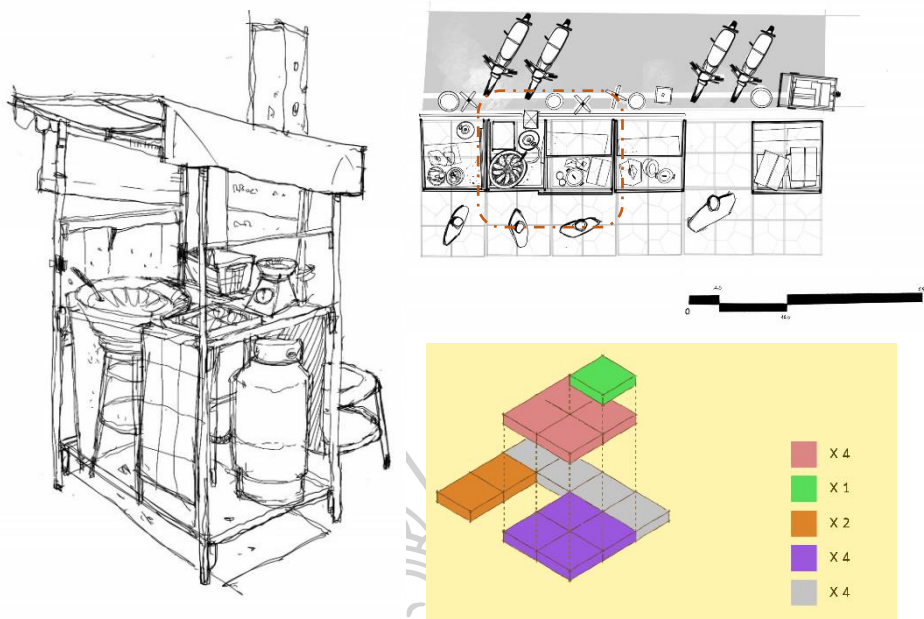
แผงลอยขายอาหารสำเร็จประเภทแผงลอยขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการปูพื้นเพื่อความสะอาดและใช้กล่องลังในการเก็บของซึ่งสินค้าเป็นอาหารสำเร็จที่สามารถเก็บได้นานจึงไม่จำเป็นต้องอุ่นหรือแช่แข็ง แผงลอย A3 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 6 tiles และในแนวตั้ง 4 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 4 tiles พื้นที่นั่งคอย 2 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

รูปภาพที่ 64 A4.2 ร้านกล้วยเชื่อม มันเชื่อม ขนมหวาน

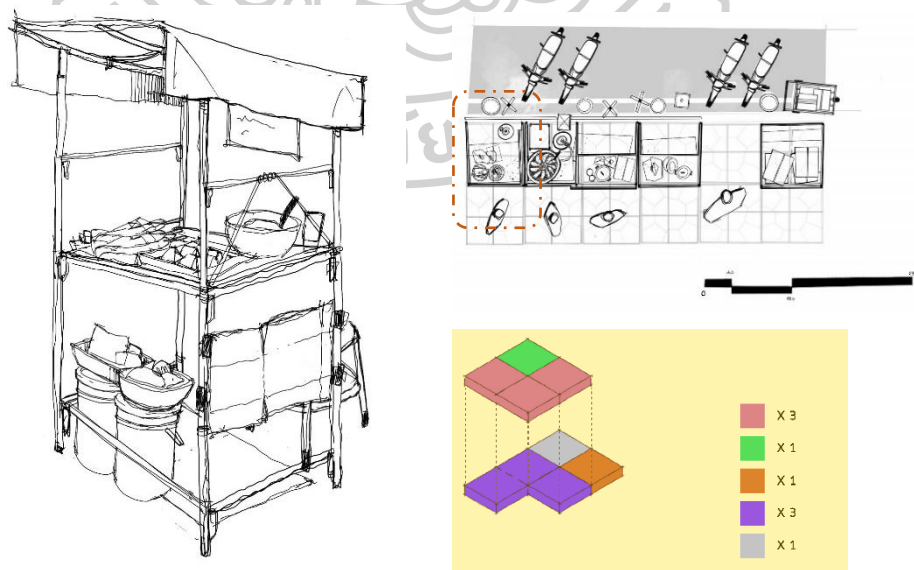
แผงลอยขายอาหารสำเร็จประเภทแผงลอยขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่เหนือพื้นดินในการเก็บสินค้าและมีพื้นไม้้อครองรับน้ำหนัก แผงลอย A4 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 6 tiles และในแนวตั้ง 4 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 4 tiles พื้นที่นั่งคอย 2 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

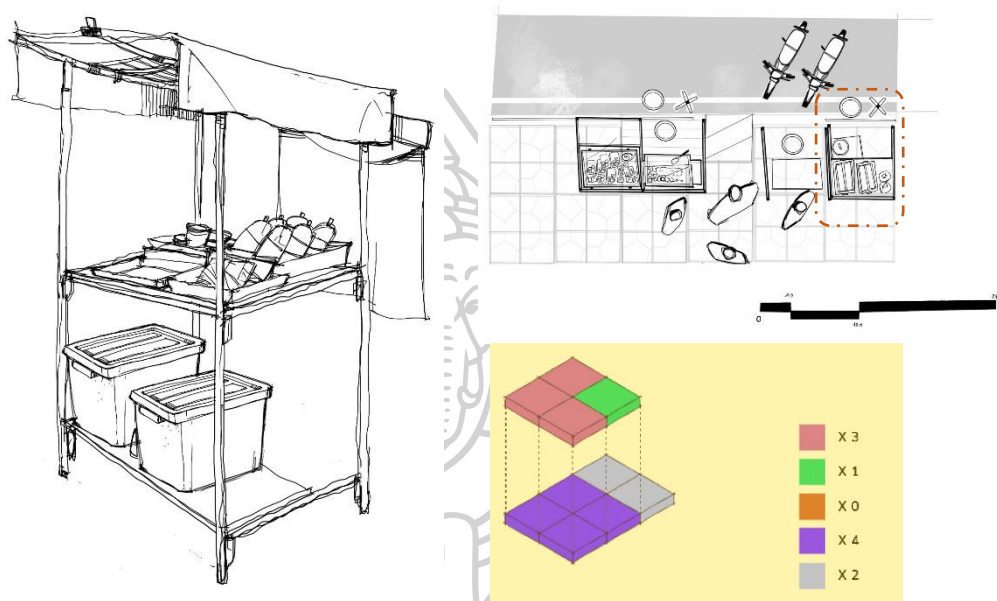
รูปภาพที่ 65 A5.1 ร้านปลาตุ๋มเค็ม

แผงลอยขายอาหารอุ่นร้อนประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles มีพื้นที่อุ่นอาหารภายใน โดยภายในเป็นการอุ่นอาหารต้มและบริเวณที่ติดต่อกับแผงด้านข้างมีการใช้ฉนวนกันความร้อน ชนิดไม้อัด ปูพื้นด้วยกระดานเพื่อป้องกันคราบบนพื้น แผงลอย A5 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 10 tiles และในแนวตั้ง 4 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 4 tiles พื้นที่ปรุงอาหาร 2 tiles พื้นที่นั่งคอย 4 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

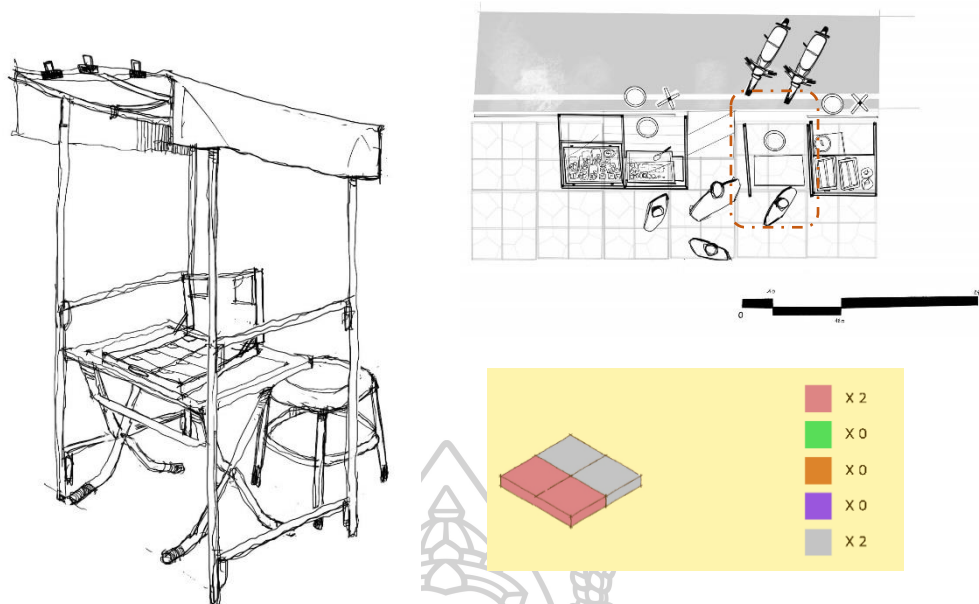
รูปภาพที่ 66 A6.1 ร้านน้ำพริกปลาย่าง

แผงลอยขายอาหารอุ่นร้อนประเภทแผงลอยขนาด 2 tiles x 2 tiles มีพื้นที่อุ่นอาหารภายใน โดยภายในเป็นการประกอบอาหารชนิดต้ม บริเวณที่ติดต่อกับแผงด้านข้างมีการใช้ฉนวนกันความร้อนชนิดกระดาษลันเทิร์นด้วยคลิปกระดาษและปูพื้นด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์เพื่อป้องกันคราบ (จากร้าน A5) กระเด็นลงบนพื้น โดยแผง A6 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 5 tiles และในแนวตั้ง 4 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 3 tiles พื้นที่ปรุงอาหาร 1 tiles พื้นที่นั่งคอย 1 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

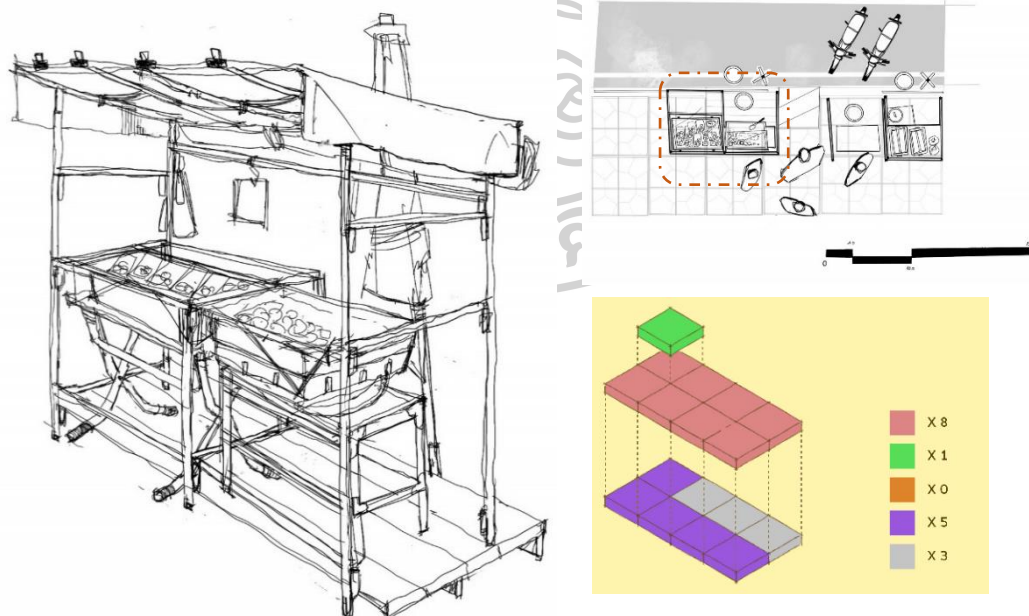
รูปภาพที่ 67 A7.2 ร้านขายขนมไทย

แผงลอยขายอาหารสำเร็จประเภทแผงลอยขนาด 2 tiles x 2 tiles เป็นร้านขายอาหารสำเร็จรูปและอาหารที่ปรุงสำเร็จ โดยแบ่งเป็นพื้นที่เก็บอาหารสำเร็จในลังและอาหารปรุงสำเร็จวางขายบนแผงที่รองด้วยไม้อัด แผงลอย A7 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 6 tiles และในแนวตั้ง 4 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 4 tiles พื้นที่นั่งคอย 2 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

รูปภาพที่ 68 A8.3 ร้านขายสลากกินแบ่งรัฐบาล

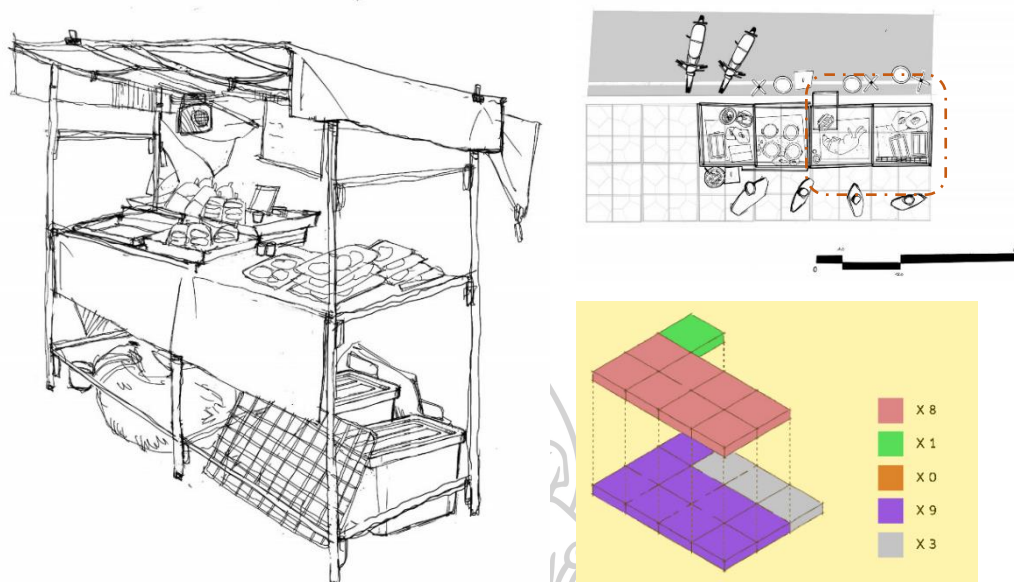
แผงลอยขายสลากกินแบ่งรัฐบาลประเภทแผงลอยขนาด 2 tiles x 2 tiles เป็นการวางขาบนแผงลอยที่ไม่ใช่อาหารและไม่มีการเก็บสินค้า แผงลอย A8 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 4 tiles พื้นที่นั่งคอย 2 tiles ผู้ขาย 1 คน

รูปภาพที่ 69 A10.2 ร้านถั่วทอด ขายถั่วและขนมต่างๆ

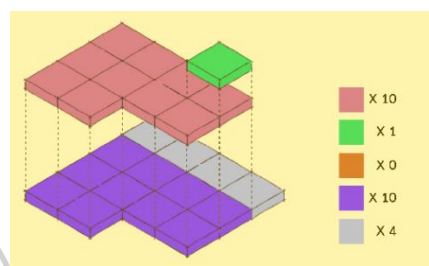
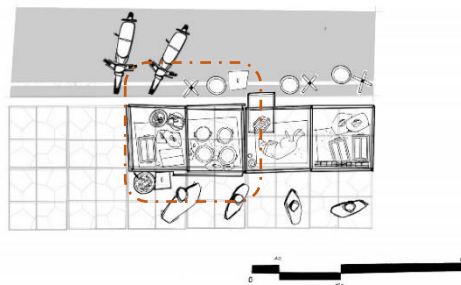
แผงลอยขายอาหารสำเร็จประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles เป็นร้านขายอาหารสำเร็จรูปและอาหารที่มีการปรุงสำเร็จ โดยแบ่งเป็นส่วนเก็บอาหารสำเร็จในลังและอาหารปรุง

สำเร็จวางขายบนแผงไม้อัด แผงลอย A10 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 8 tiles และในแนวตั้ง 8 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 5 tiles พื้นที่นั่งคอย 3 tiles ผู้ขาย 2 คน รถเข็น 1 คัน

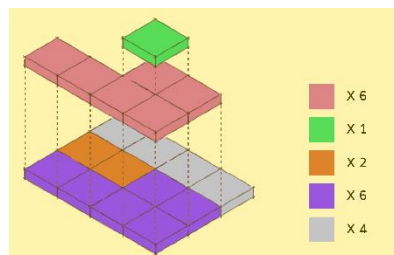
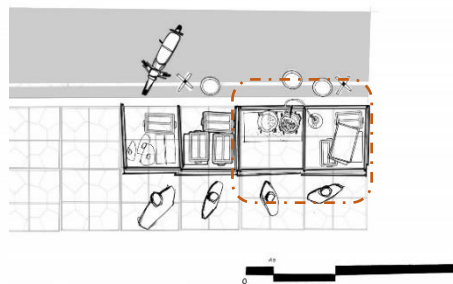
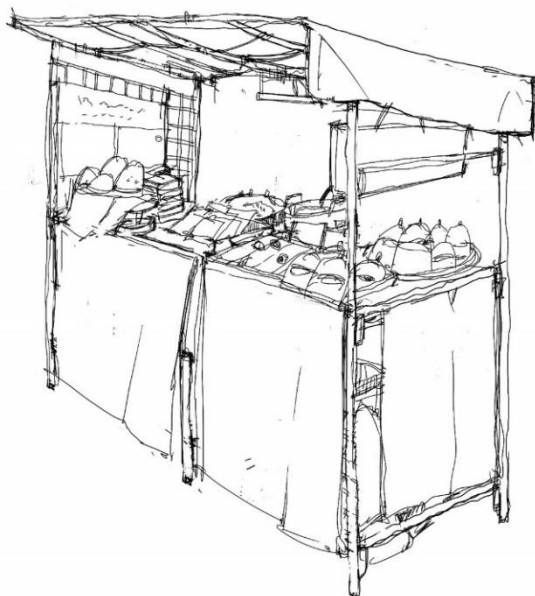
รูปภาพที่ 70 A11.2 ข้าวแต่น้ำแดงโม

แผงลอยขายอาหารสำเร็จประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles เป็นร้านขายอาหารสำเร็จรูปและอาหารที่มีการปรุงสำเร็จ โดยแบ่งเป็นส่วนเก็บอาหารสำเร็จในลังและอาหารปรุงสำเร็จวางขายบนแผงไม้อัด แผงลอย A11 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 12 tiles และในแนวตั้ง 8 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 9 tiles พื้นที่นั่งคอย 3 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

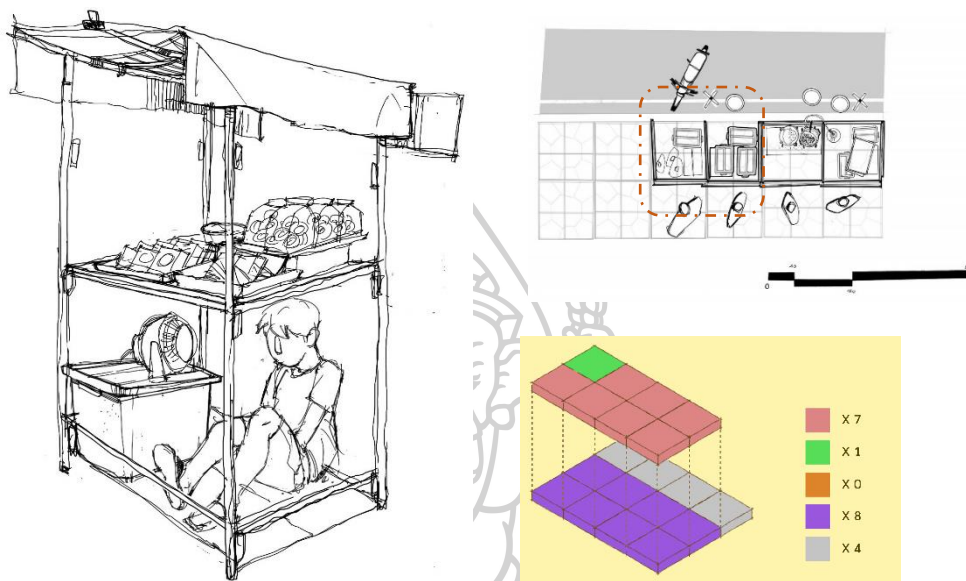
รูปภาพที่ 71 A12.2 ร้านขายผลไม้คอง

แผงลอยขายอาหารสำเร็จประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles เป็นร้านขายอาหารสำเร็จรูปและอาหารที่มีการปรุงสำเร็จ โดยแบ่งเป็นส่วนเก็บอาหารสำเร็จในลังและอาหารปรุงสำเร็จวางขายบนแผงไม้อัดตีปิดด้วยอลูมิเนียม แผงลอย A12 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 12 tiles และในแนวดิ่ง 10 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 10 tiles พื้นที่นั่งคอย 4 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

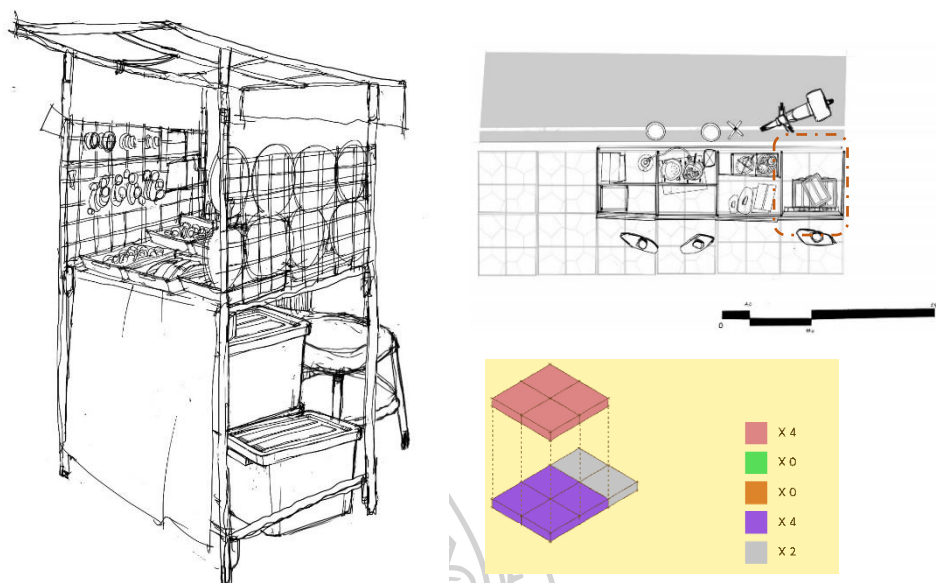
รูปภาพที่ 72 A13.2 ร้านข้าวแช่ชาววัง

แผงลอยขายอาหารอุ่นร้อนประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles โดยมีพื้นที่อุ่นอาหาร ภายในเป็นการอุ่นอาหารต้มเปิดไฟอุ่นเป็นบางเวลาและมีความร้อนน้อย แผงลอย A13 ใช้พื้นที่ใน แนวระนาบ 12 tiles และในแนวตั้ง 6 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 6 tiles พื้นที่ปรุงอาหาร 2 tiles พื้นที่นั่งคอย 1 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

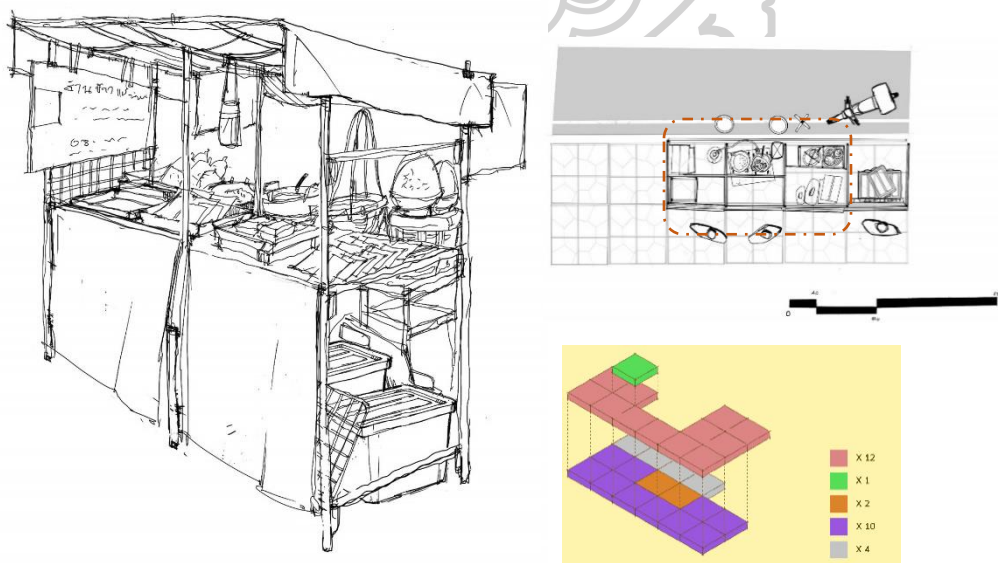
รูปภาพที่ 73 A14.1 ร้านขายอาหารเพื่อสุขภาพ

แผงลอยขายอาหารสำเร็จประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles โดยมีพื้นที่เก็บของ ข้างล่างปูพื้นด้วยกระดาด มีการใช้พื้นที่ในการเลี้ยงลูกและการใช้งานแบบอนเนกประสงค์ แผงลอย A14 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 12 tiles และในแนวตั้ง 8 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 8 tiles พื้นที่นั่งคอย 4 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

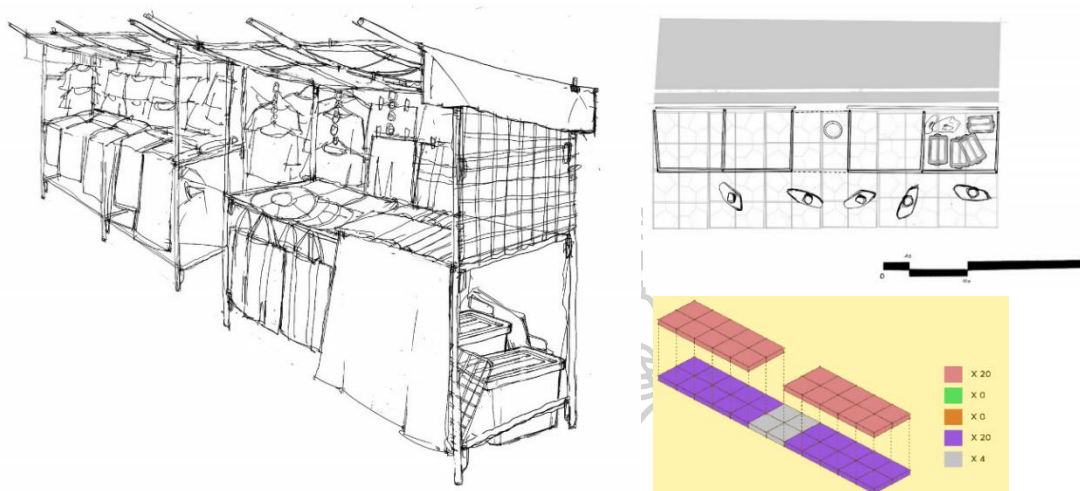
รูปภาพที่ 74A15.3 ร้านขายก๋วยเตี๋ยวและสินค้าเบ็ดเตล็ด

แผงลอยขายสินค้าเบ็ดเตล็ดประเภทแผงลอยขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการลดข้อจำกัดด้านพื้นที่ในการจัดวางสินค้าโดยการติดตั้งแผงแขวนสินค้าในแนวตั้ง แผงลอย A15 ใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 6 tiles และในแนวตั้ง 4 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 4 tiles พื้นที่นั่งคอย 2 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเงิน 1 คัน มีแขวนสินค้าแนวในตั้ง

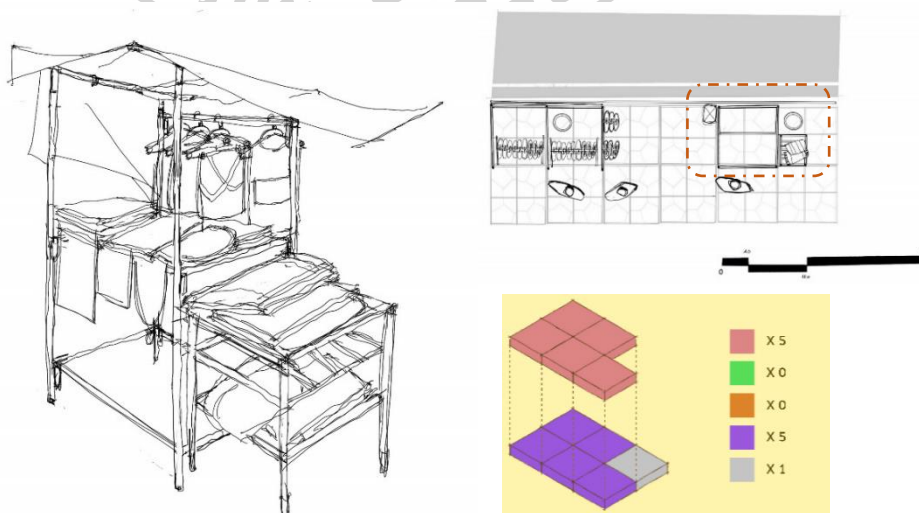
รูปภาพที่ 75 A16.1 ร้านข้าวแช่นายโด่ง

แผงลอยขายอาหารอุ่นร้อนประเภทแผงลอยขนาด 6 tiles x 2 tiles มีพื้นที่อุ่นอาหารภายใน โดยเป็นการอุ่นอาหารต้มเปิดไฟอุ่นเป็นบางเวลาและมีความร้อนน้อย แผงลอย A16 ใช้พื้นที่ในแนว ระนาบ 16 tiles และในแนวตั้ง 12 tiles แบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 10 tiles พื้นที่ปรุงอาหาร 2 tiles พื้นที่ นั่งคอย 4 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน

รูปภาพที่ 76 A17.4 ร้านขายเสื้อผ้าอาแปะ

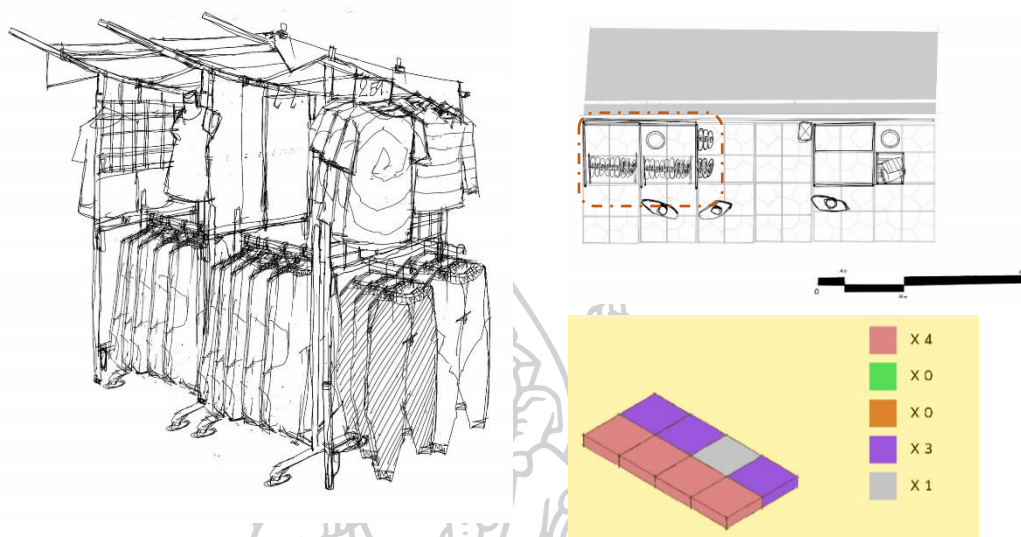
แผงลอยขายสินค้าเสื้อผ้าประเภทแผงลอยขนาด 10 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนว ระนาบ 24 tiles และในแนวตั้ง 20 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 20 tiles พื้นที่นั่งคอย 4 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 2 คัน มีเขavnสินค้าแนวในตั้ง

รูปภาพที่ 77 A18.3 ร้านขายพรมเช็ดเท้า

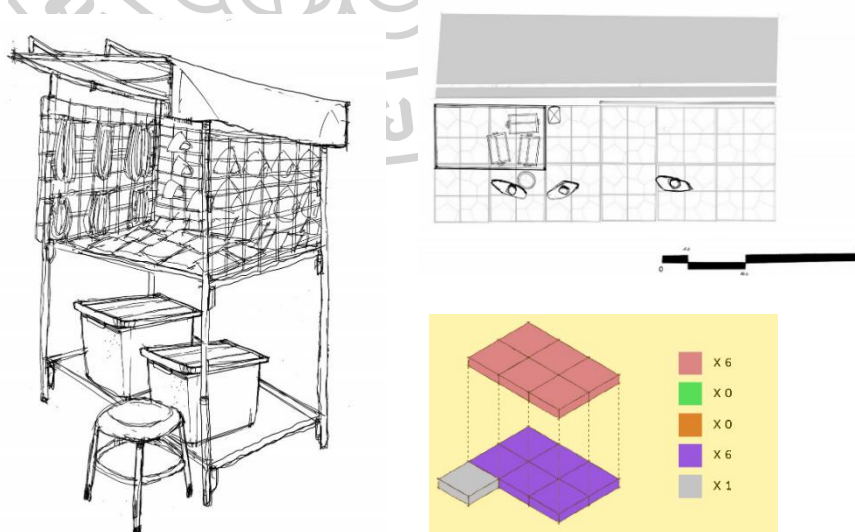

แผงลอยขายสินค้าเบ็ดเตล็ดประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 6 tiles และในแนวตั้ง 5 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 5 tiles พื้นที่นั่งคอย 1 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน มีแขวนสินค้าแนวในตั้ง

รูปภาพที่ 78 A19.4 ร้านขายเสื้อผ้า

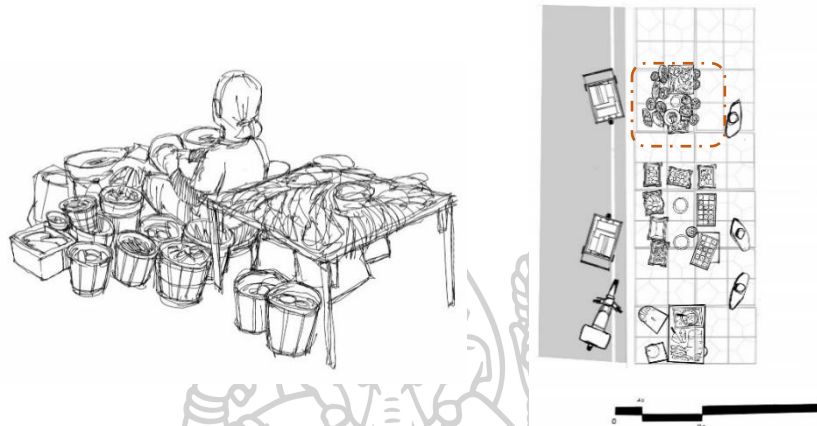
แผงลอยขายสินค้าเสื้อผ้าประเภทแผงลอยขนาด 4 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 8 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 3 tiles พื้นที่นั่งคอย 1 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน มีแขวนสินค้าแนวในตั้ง

รูปภาพที่ 79 A20.3 ร้านขายของเบ็ดเตล็ด 2

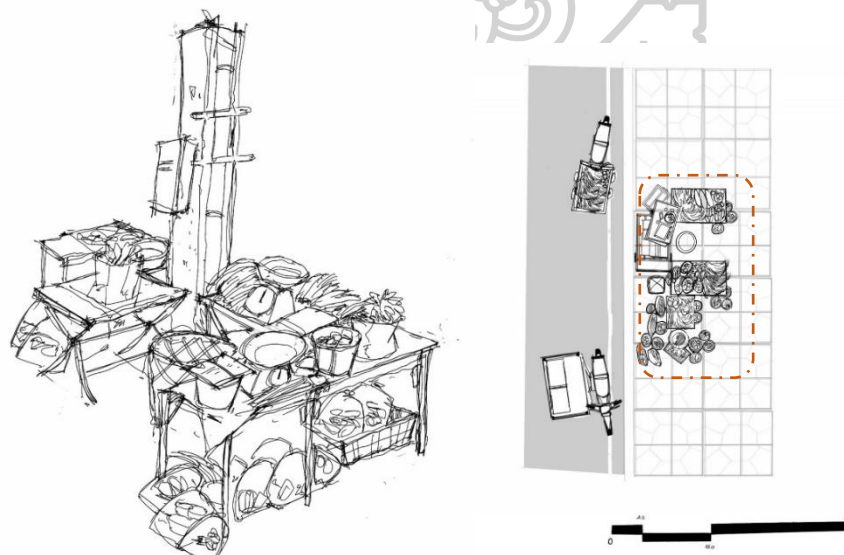
แผงลอยขายสินค้าเบ็ดเตล็ดประเภทแผงลอยขนาด 3 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 7 tiles และในแนวตั้ง 6 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่เก็บของ 6 tiles พื้นที่นั่งคอย 1 tiles ผู้ขาย 1 คน รถเข็น 1 คัน มีเขวนสินค้าแนวในตั้ง

กลุ่มตัวอย่างบริเวณถนนไกรสิทธิ์ (B)

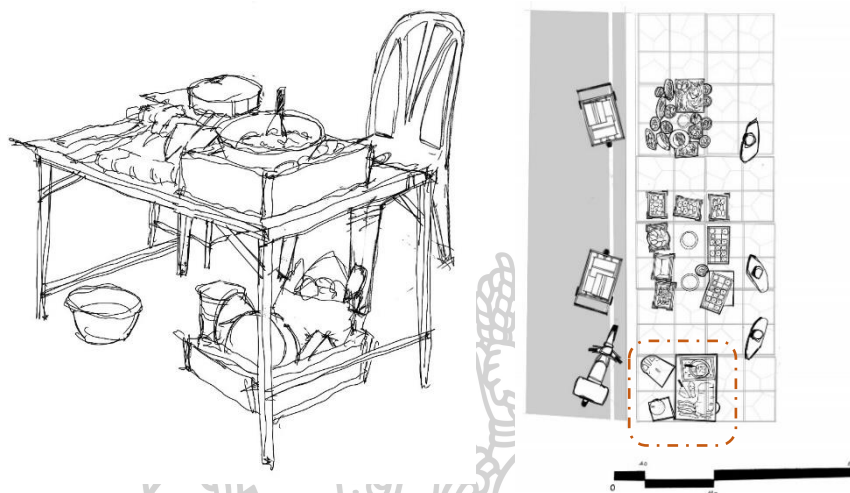
รูปภาพที่ 80 B1.5 ร้านขายผักสด

แผงลอยขายสินค้าวัตถุดิบอาหารสดมีลักษณะการจัดวางแบบแผ่เพราะเป็นการจัดวางแผงในช่วงเวลาเช้าระยะเวลาสั้นและไม่โดนแดดจึงสามารถวางแผ่ได้ในขนาดที่ขยับขยายได้ตลอดขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 4 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่วางสินค้าและนั่งคอย 6 tiles ผู้ขาย 1 คน

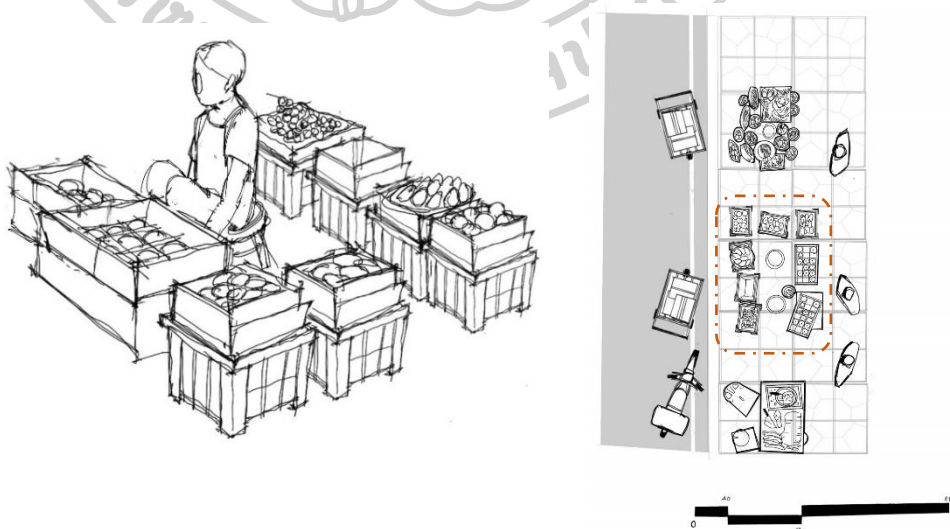
รูปภาพที่ 81 B2.5 ร้านขายผักสด 2

แผงลอยขายสินค้าวัตถุดิบอาหารสดมีลักษณะการจัดวางแบบแผ่เพราะเป็นการจัดวางแผงในช่วงเวลาเช้าระยะเวลาสั้นและไม่โดนแดดจึงสามารถวางแผ่ได้ในขนาดที่ขยับขยายได้ตลอดขนาด 6 tiles x 3 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 18 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่วางสินค้า 18 tiles และนั่งคอย 1 tile ผู้ขาย 1 คน

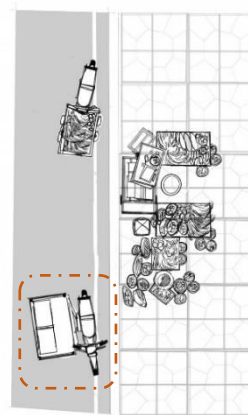
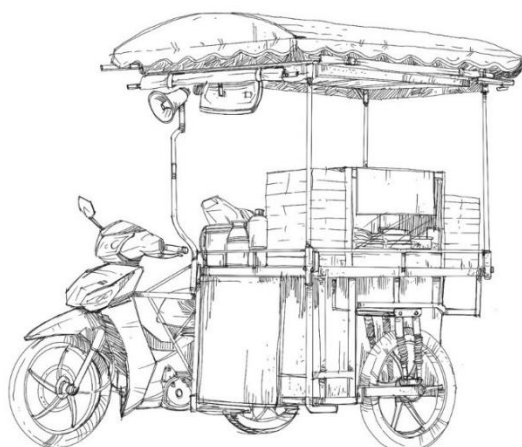
รูปภาพที่ 82 B3.5 ร้านขายหมูสด

แผงลอยขายสินค้าวัตถุดิบอาหารสดมีการจัดวางลักษณะวางบนโต๊ะขายสินค้าพื้นที่จำกัดตามขนาดและมีการวางกะละมังเพื่อรองรับน้ำที่เกิดจากการละลายของน้ำแข็งแช่อาหารสด ขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 4 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่วางสินค้าและนั่งคอย 1 tile พื้นที่วางสินค้า 3 tiles ผู้ขาย 1 คน

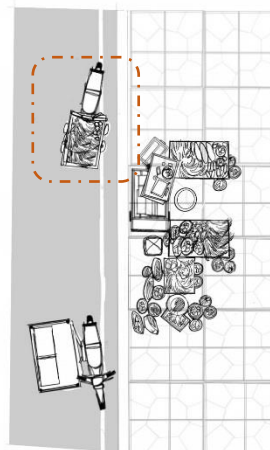
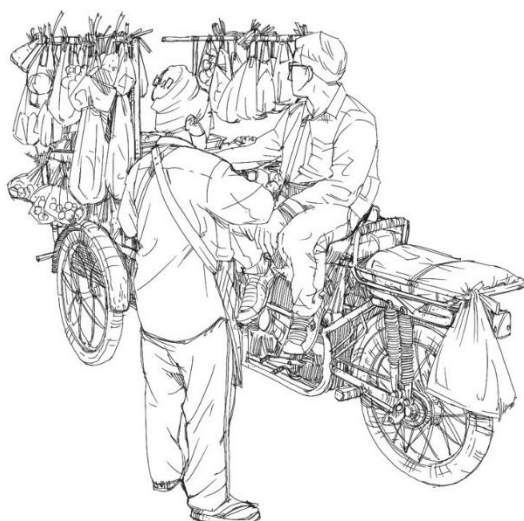
รูปภาพที่ 83 B4.5 ร้านขายผลไม้

แผงลอยขายสินค้าวัตถุดิบอาหารสดมีแผงขายผลไม้วางแผ่โดยการจัดวางในถังผลไม้เพื่อลดการช้ำของผลไม้และมีการจัดวางได้อย่างคุ้มค่าในพื้นที่จำกัดและปรับรูปแบบการจัดวางได้ตลอดตามสินค้าที่เหลือ (ถังที่ขายหมดสามารถวางซ้อนได้) ขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 4 tiles โดยแบ่งเป็นพื้นที่วางสินค้าและนั่งคอย 6 tiles ผู้ขาย 1 คน

รูปภาพที่ 84 B5.5 รถขายโปเป็ยะสด

หาบเร่ขายอาหารอุ่นร้อนมีการใช้พื้นที่ของรถฟ่วงข้างคือการใช้พื้นที่ซ้อนกันบนพื้นที่จำกัดรูปแบบพื้นที่ ขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 4 tiles (ไม่รวมรถมอเตอร์ไซค์ฟ่วง) โดยแบ่งเป็นพื้นที่วางสินค้า 2 tiles เก็บของ 2 tiles ปรงอาหาร 1 tile ผู้ขาย 1 คน

รูปภาพที่ 85 B6.1 รถขายผักฟุ่มพวง

หาบเร่ขายวัตถุดิบผักสดมีการใช้พื้นที่ของรถพ่วงข้างคือการใช้พื้นที่ซ้อนกันบนพื้นที่จำกัด รูปแบบพื้นที่ ขนาด 2 tiles x 2 tiles มีการใช้พื้นที่ในแนวระนาบ 4 tiles (ไม่รวมรถมอเตอร์ไซค์พ่วง) โดยแบ่งเป็นพื้นที่วางสินค้า 4 tiles ผู้ขาย 1 คน

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการใช้งานพื้นที่ของหาบเร่-แผงลอย

อัตลักษณ์ของหาบเร่-แผงลอย ประกอบด้วยกิจกรรมที่มองเห็นได้ง่าย และซ่อนอยู่ ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านลักษณะการครอบครองพื้นที่ด้วยร่มเงาบนพื้นที่ของเมือง มีการเคลื่อนที่ของกิจกรรมที่มีแรงดึงดูดสัมพันธ์กันระหว่างผู้บริโภครักกับพื้นที่กิจกรรม(พื้นที่ขาย)

โดยข้อจำกัดไม่ได้กำหนดถึงขอบเขตที่เกิดจากแผงลอย ซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพที่เกิดจากการปรับตัวตามพื้นที่ขายในเขตที่มีอากาศร้อน จำเป็นต้องอยู่อาศัยในร่มเงาในช่วงเวลาระหว่างวันจากลักษณะที่เกิดขึ้นของแผงลอยในตัวอย่างที่ศึกษาพบว่า แผงลอยในบริเวณถนนจักรพงษ์ เริ่มค้าขายในเวลา 9.00น.-19.00น. ซึ่งเป็นเวลาเริ่มมีแดดและเกิดความร้อนปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดขอบเขตการขายของแผงลอยก็คือร่มเงา ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ชัดเจนกับตัวอย่างแผงลอยในบริเวณถนนไกรสีห์ ที่เริ่มค้าขายในเวลา 5.00น.-9.00น. ซึ่งเป็นเวลาที่ไม่มีแดด และเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ กำหนดให้เกิดการค้าขายสินค้าที่สดใหม่และมีความจำเป็นสูง เช่นผักสด เนื้อสัตว์ ผลไม้ ซึ่งเป็นอาหารที่ไม่ต้องปรุง ลักษณะการวางของสดจึงไม่สามารถวางซ้อนกันได้เป็นจำนวนมาก ลักษณะของแผงลอยจึงมีลักษณะแผ่ไปตามพื้นกระเบื้อง (tiles)

สามารถสรุปลักษณะที่เป็นตัวแปรสำคัญในการเกิดรูปแบบของแผงลอยจากการศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างที่ศึกษาของผู้วิจัยได้ดังนี้

1. ระยะเวลาการค้าขาย เกิดจากทำเลที่ตั้งในการค้าขาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้

เกิดลักษณะทางกายภาพตอบสนองการปรับตัวตามสภาพภูมิอากาศและความไวในการติดตั้งแผงลอยระยะเวลาในการขายที่นานในกลุ่มตัวอย่าง A(ริมทางเท้าถนนจักรพงษ์) โดยเริ่มค้าขายในเวลา 9.00น.-19.00น. เป็นเวลา 10 ชั่วโมง ลักษณะของร้านค้าหาบเร่แผงลอยจะอยู่ในลักษณะกึ่งถาวร วัสดุที่ใช้ประกอบที่แข็งแรงคงทน ในส่วนของกลุ่มตัวอย่าง B(ถนนไกรสีห์) เริ่มค้าขายในเวลา 5.00น.-9.00น. เป็นเวลา 4 ชั่วโมง ใช้เวลาไม่นานการตั้งร้านค้าจึงเป็นลักษณะแผ่ที่เก็บได้ง่ายและรวดเร็ว วัสดุที่ใช้มักจะเป็นลังใส่สินค้าหรือรถเข็น

2. ร่มเงา เป็นปัจจัยในการยืดหยุ่นพื้นที่ของแผงลอยหากแต่เพียงมีร่มเงาแผงลอยก็จะมีพื้นที่ปฏิสัมพันธ์กับลูกค้ามากขึ้น ไปด้วย ในกลุ่มของตัวอย่าง A (ริมทางเท้าถนนจักรพงษ์) เป็นพื้นที่ที่มีแดดส่องถึงตลอดวันและมีอุณหภูมิสูงในช่วงบ่าย จึงเกิดการสร้างร่มเงาทั้งจากอาคาร โถงรอบและจากตัวแผงลอย เป็นลักษณะของการสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการค้าขาย และจัดเก็บคืนในเวลาเก็บแผงร้านค้า

3. กิจกรรมที่เกิดจากการค้าขาย เป็นการกำหนดถึงลักษณะการแบ่งพื้นที่กันระหว่างแผงลอย การทำอาหารให้อุ่นส่งผลกระทบต่ออุณหภูมิภายใต้ร่มเงา กิจกรรมอุ่นอาหารของแผงลอยจึงอยู่ในพื้นที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก หรืออยู่บริเวณหลังร้านเป็นส่วนใหญ่

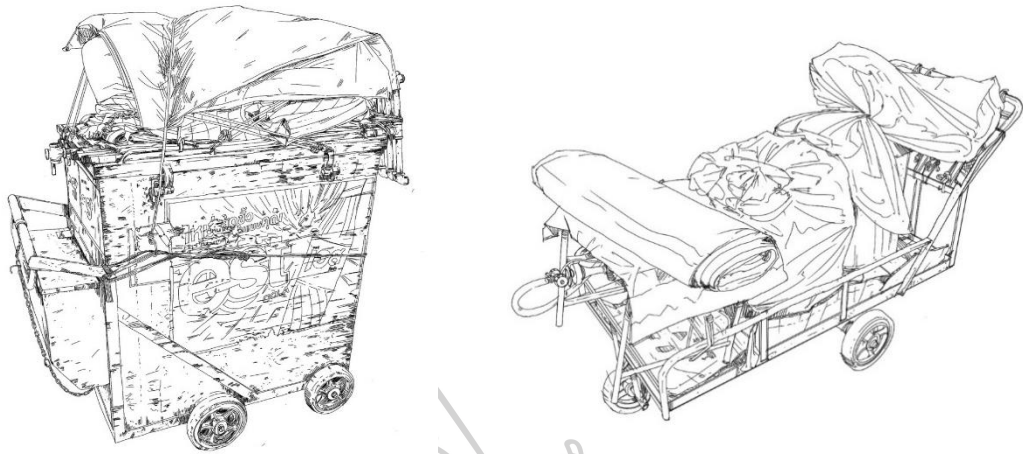
4. สิทธิในการเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดจากทางผู้รับผิดชอบดูแลแผงลอย เป็นตัวกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของแผงลอย ตลอดจนลักษณะการเคลื่อนที่ของรถหาบเร่ก็เป็นปัจจัยจากการมีสิทธิ์ครอบครองพื้นที่เช่นเดียวกัน

จากตัวแปรที่ผู้วิจัยสรุปทำให้พบว่าเกิดการเกิดแผงลอยเป็นการเอาตัวรอดเพื่อทำการค้าขาย บนพื้นฐานของกฎหมาย การปรับตัวตามความยืดหยุ่น ปรับตัวตามลักษณะภูมิอากาศ และการทำให้ลูกค้าเข้าถึงสินค้าของตนให้ได้มากที่สุด

5.4 ภูมิปัญญาการปรับตัวเอาตัวรอด การสร้างองค์ความรู้

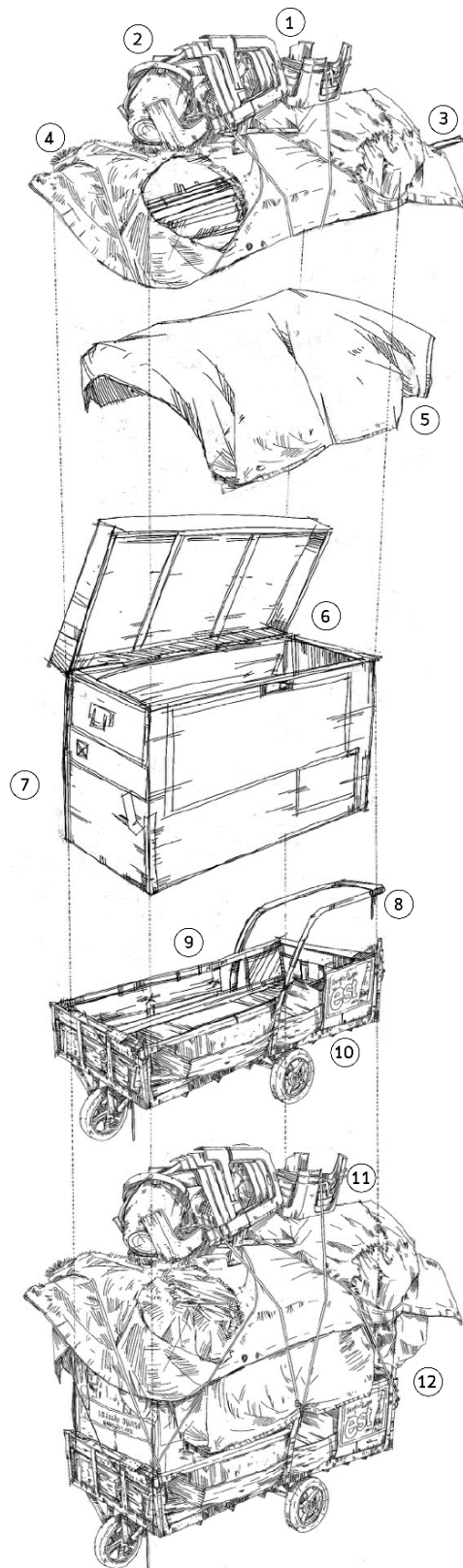
รูปแบบหาบเร่-แผงลอยด้าน โครงสร้าง องค์ประกอบและการใช้งาน

รถเข็นและปี่ป รถเข็นมีขนาดที่ไม่แน่นอน โดยเฉลี่ยแล้วรถเข็นมีขนาด 80ซ.ม. x160ซ.ม. (ขนาดขึ้นอยู่กับผู้ตั้งออกแบบ) เป็นขนาดที่สามารถบรรจุกล่องเหล็กขนาดใกล้เคียงกันหรือเรียกว่า “ปี่ป” เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใส่เก็บสิ่งของประเภทเสื้อผ้า และสินค้าเบ็ดเตล็ด นอกเหนือจากพื้นที่วางปี่ปแล้วรถเข็นสามารถเก็บส่วนประกอบของแผงลอยต่างๆเช่น ร่มพร้อมขาตั้ง แก้ว ฝาใบคลุมหลังคาร้าน หุ่นตั้งโชว์ และอื่นๆ รถเข็นเป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัวให้อยู่รอดในข้อจำกัดของเวลา การเคลื่อนที่ หรือทำให้แผงลอยอยู่ในรูปแบบพร้อมเคลื่อนย้ายตลอดเวลา กล่าวคือรถเข็นคือแผงลอยทั้งร้านในเวลาที่ยานไม่ได้ถูกคิดตั้ง

รูปภาพที่ 86 แสดงให้เห็นรูปแบบของรถเข็น(ชาย)รถเข็นร้านเสื้อผ้า (ขวา)รถเข็นร้านอาหาร

รูปภาพที่ 87 แสดงส่วนประกอบต่างๆ ของรถเข็น

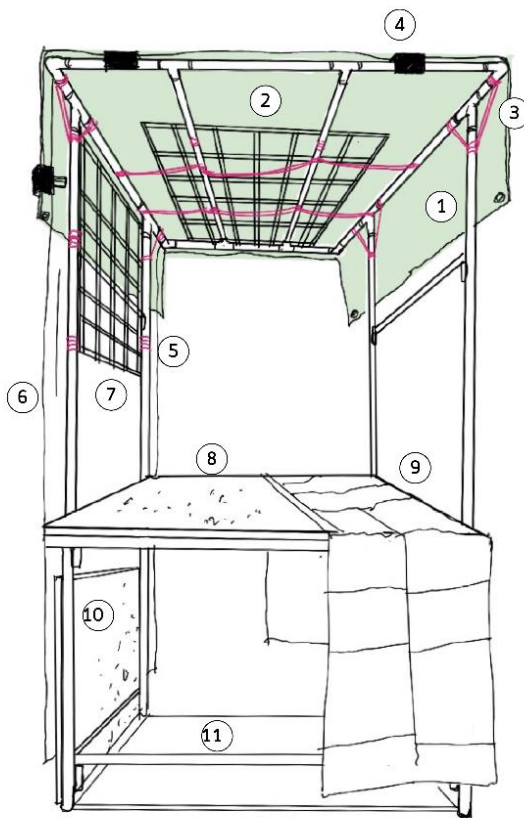

ส่วนประกอบของรถเข็นจะมีส่วนหลักคือ รถเข็น ปีก และผ้าคลุมปีก ส่วนองค์ประกอบอื่นคือส่วนประกอบของร้านค้าทั้งร้านที่ถูกพับเก็บไว้ที่รถเข็นมีรายละเอียดดังนี้

1. **เก้าอี้และอุปกรณ์** เป็นอุปกรณ์ที่มีความยืดหยุ่นสูงแตกหักได้ยากเมื่อทำการนำรถเข็นไปเก็บในบริเวณรับฝากรถเข็นและช่วยในการจัดสันส่วนเก็บของได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. **อุปกรณ์ทำความสะอาด** เป็นอุปกรณ์ที่เก็บท้ายสุดเพราะต้องทำความสะอาดพื้นที่ติดตั้ง
3. **ร่มและโครงร้านแผงลอย** ร่มและโครงร้านแผงลอยมีลักษณะที่มีเดือยสามารถไปเกี่ยวสินค้าหรือสิ่งของให้เกิดรอยหรือขาดได้ จึงจำเป็นต้องเก็บนอกปีกและมีผ้าคลุมในส่วนที่เป็นเดือยไว้
4. **ผ้าคลุมรถเข็น** ใช้คลุมเดือยของแผงลอยแล้วรวบสิ่งของต่างๆให้เป็นระเบียบ
5. **หลังคาร้านค้าแผงลอย** เพื่อไม่ให้เกิดการเกี่ยวกะลั้งกีดขวางจนขาดรั้วจึงเก็บไว้ใน
6. **สินค้า** เป็นส่วนสำคัญถูกจัดเก็บในปีปเพื่อกันความชื้นและความสกปรก
7. **ปีก** เปรียบเสมือนตู้ล็อกเกอร์ของอาชีพหาบเร่-แผงลอยที่ขายเสื้อผ้า
8. **เชือก**
9. **ส่วนพื้นของร้านค้าแผงลอย** สามารถเก็บใต้ปีกหรือข้างปีกเพื่อลดการใช้พื้นที่
10. **รถเข็น**
11. **เชือกมัดของชนิดยึดได้มีขอเกี่ยว**
12. **คลิปหนีบกระดาษตัวใหญ่หรือตะขอเกี่ยวของ** เป็นส่วนที่สำคัญในการใช้เพื่อยึดเกาะแผงลอยและใช้ในการเก็บสินค้าด้วยเช่นกัน

เมื่อทราบถึงส่วนประกอบและหน้าที่ของรถเข็นแล้วจึงจะเข้าใจระบบของแผงลอยต่อไป ซึ่งแผงลอยมีลักษณะเป็นแผงที่ถูกออกแบบด้วยวัสดุคงทนแต่ไม่ถาวร สามารถปรับเปลี่ยนขนาดได้ และสามารถนำไปใช้ขายอะไรก็ได้

แผงลอย จากการศึกษาตัวอย่างในการวิจัยค้นพบองค์ความรู้ด้านการจัดการพื้นที่ องค์ความรู้ที่ส่งผลต่อการกำเนิดรูปร่าง และการแบ่งประเภทของแผงลอย นอกจากประเด็นสำคัญในการศึกษาแล้วผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลด้านการประกอบ ส่วนประกอบ และเทคนิคต่างๆ ของแผงลอยซึ่งนับเป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในบริบทของเมือง หรือก็คือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในเมือง

รูปภาพที่ 88 แสดงส่วนประกอบของแผงลอย

ส่วนประกอบของแผงลอย

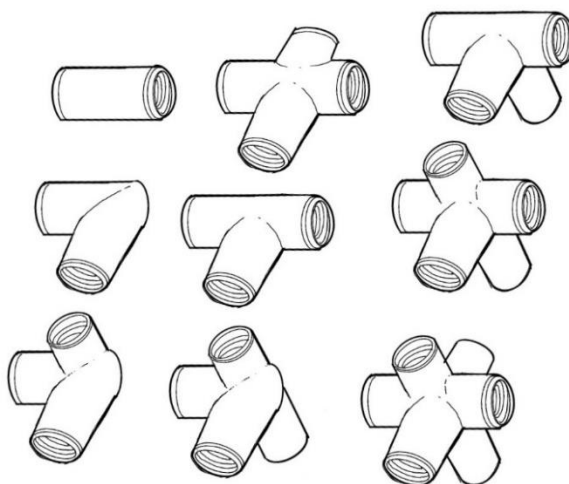
1. ผ้าใบคลุมหลังคา เป็นวัสดุผ้าใบหรือเปลี่ยนเป็นวัสดุโปร่งแสงในบางร้าน

2. ตะแกรงเหล็กเสริมหลังคา มีหน้าที่ป้องกันการซังของน้ำเวลาฝนตก
3. เชือกยึดโครง มีเชือกฟาง เชือกไพล่อน เชือกที่ทำจากผ้าจิก และสายรัดสิ่งของ ใช้ยึดโครงหลังคาเข้ากับโครงสร้างหลักเพื่อป้องกันลมพัด
4. ฟิล์มหนีบกระดาษตัวใหญ่ ใช้สำหรับยึดแผ่นหลังคาผ้าใบเข้ากับ โครงสร้างหลัก
5. เชือกยึดแผง ใช้สำหรับผูกแผงแสดงสินค้าเข้ากับ โครงสร้างหลัก
6. แผ่นพลาสติกใสกันน้ำ ใช้สำหรับป้องกันละอองฝนในวันที่มีฝนตกใช้ได้ผลดี เมื่อใช้พร้อมร่ม
7. แผงแสดงสินค้า เป็นตะแกรงเหล็ก พบได้ในสินค้าประเภทเบ็ดเตล็ดและเสื้อผ้า เป็นการเพิ่มพื้นที่แสดงสินค้าในแนวตั้งของสินค้าที่มีขนาดใหญ่กินพื้นที่เยอะ หรือมีขนาดเล็กแต่มีหลากหลายชนิด
8. แผ่นรองสินค้า มีหน้าที่ใช้จัดวางสินค้าและคั่นพื้นที่ใต้แผงกับบนแผง ช่วยให้พื้นที่ใช้งานเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าในการจัดการสินค้า ส่วนมากในร้านค้าที่ไม่ขายอาหารจะเป็นแผ่นไม้อัด และในร้านค้าที่ขายอาหารและมีสิ่งของมันหรือมีความร้อน จะใช้แผ่นอลูมิเนียมตีติดกับ ไม้อัดเพื่อเคลือบกันเป็นฉนวนความร้อนและความมันที่ส่งผลต่อความคงทน
9. ฝ้าคลุมโต๊ะ ใช้คลุมบริเวณแผงแสดงสินค้าเพื่อกันภาอูจาดตาและทำให้ดูสบายตามากขึ้นและยังเป็นการบังส่วนเก็บของใต้แผงไปด้วย
10. ฉนวนกันความร้อน ในกรณีที่ร้านค้ามีการอุ่นอาหารให้เกิดความร้อน ทั้งร้านที่เป็นต้นกำเนิดความร้อนและร้านข้างเคียงจะมีฉนวนกันความร้อนเพื่อไม่ให้ความร้อนแผ่ไปยังแผงข้างเคียง
11. กระดาษปูพื้น ส่วนมากเป็นกระดาษหนังสือพิมพ์ หรือลังกระดาษ เป็นลักษณะที่พึงปฏิบัติในการติดตั้งแผงลอยเพื่อสะดวกต่อการทำความสะอาด และยังเป็น การป้องกันคราบน้ำมันที่จะลงไปติดพื้นทางเดินเท้าด้วย

นอกจากองค์ความรู้ด้านส่วนประกอบของแผงลอยแล้ว ยังมีองค์ความรู้ด้านการประกอบ การถอด และองค์ประกอบของโครงสร้างลอยดังนี้

ลักษณะข้อต่อของแผงลอย

โครงของแผงลอยส่วนมากถูกสร้างจากท่อเหล็กที่มีขนาดมาตรฐานตามหลักอุตสาหกรรม เมื่อใช้โครงสร้างจากท่อ ในส่วนของข้อต่อจึงสามารถใช้ข้อต่อของท่อได้เช่นกัน

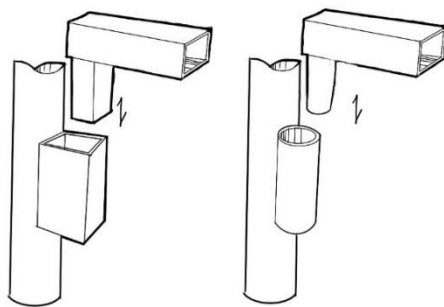

รูปภาพที่ 89 แสดงลักษณะของข้อต่อแผงลอยทุกชนิด

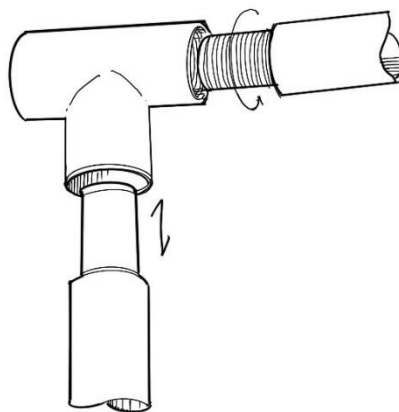
ลักษณะของการติดตั้งแผงลอย

จากข้อต่อของแผงลอยการประกอบของแผงลอยถูกแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

1. การหมุน ใช้กับการประกอบแผงลอยในส่วนที่ไม่อยู่ในแนวแกนหลักพบในโครงหลังคาที่มีความเฉียง
2. การเสียบ ใช้ในการต่อโครงสร้างที่ปลดได้ง่ายโดยอาศัยแรงโน้มถ่วงทำให้โครงสร้างมั่นคง

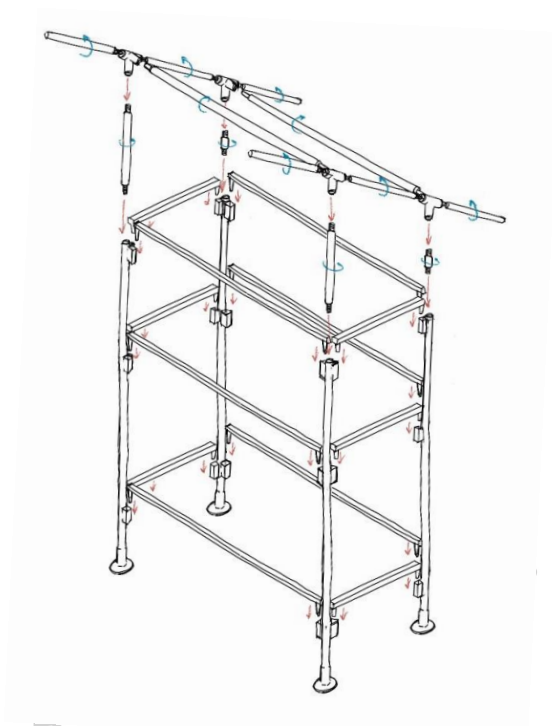

รูปภาพที่ 90 แสดงการต่อแบบเสียบเข้าเป้า

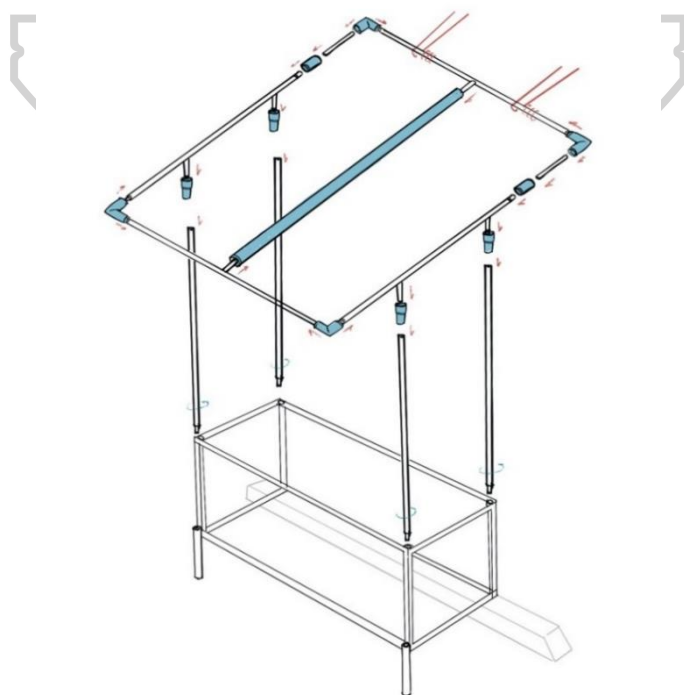

รูปภาพที่ 91 แสดงการต่อแบบเสียบและแบบหมุน

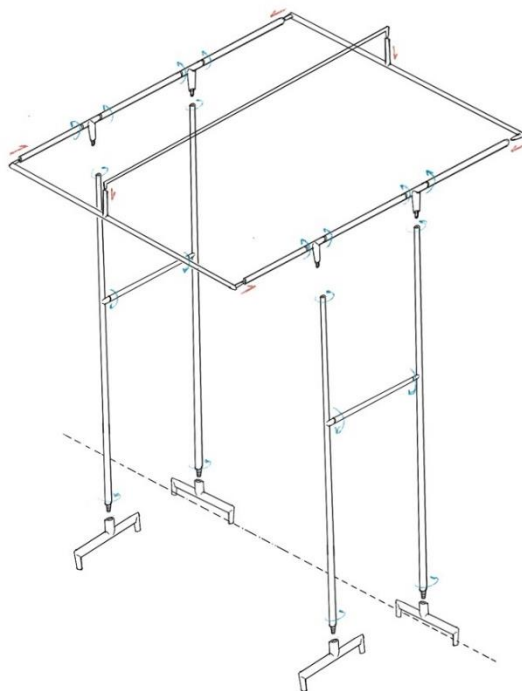
ตัวอย่างการถอดประกอบแผงลอยชนิดต่างและการใช้งานข้อต่อ

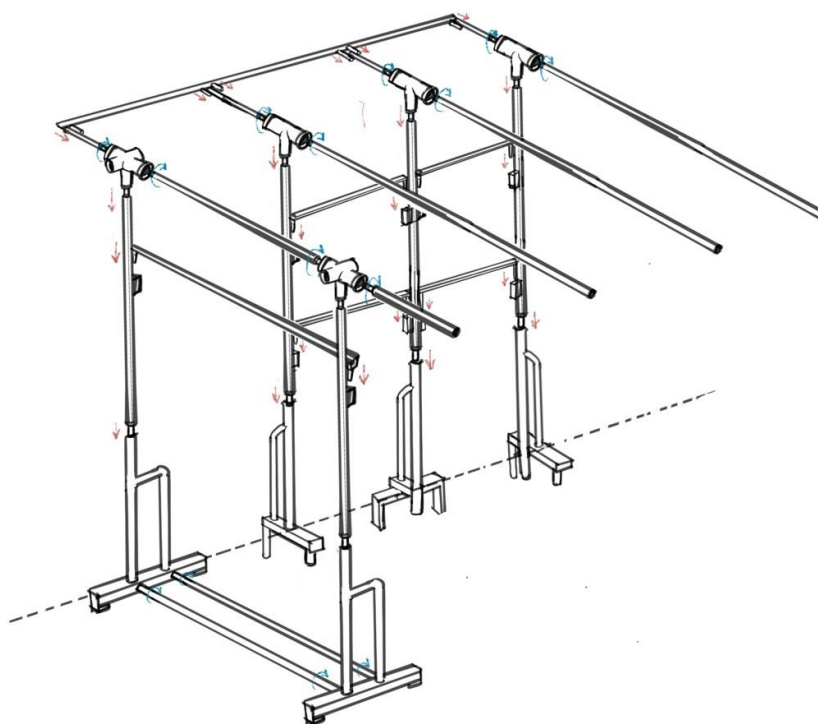
รูปภาพที่ 92 แสดงการถอดและประกอบ โครงสร้างพื้นฐานของแผงลอย 1

รูปภาพที่ 93 แสดงการถอดและประกอบ โครงสร้างพื้นฐานของแผงลอยแบบประยุกค์วัสดุ

รูปภาพที่ 94 แสดงการถอดและประกอบโครงสร้างพื้นฐานของแผงลอยที่ปรับรูปทรงตามพื้นที่

รูปภาพที่ 95 แสดงการถอดและประกอบโครงสร้างพื้นฐานของแผงลอยที่ปรับรูปทรงตามพื้นที่ 2

5.5 สรุปแนวทางการพัฒนาหาบเร่-แผงลอยบางลำพู

การศึกษาพื้นที่ชีวิตไม่เป็นทางการในย่านบางลำพูถูกออกแบบมาเพื่อศึกษารูปแบบของหาบเร่แผงลอยในย่านบางลำพู เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่อยู่ในความเป็นไม่ระเบียบ ผู้วิจัยค้นพบการปรับตัวเอาตัวรอดของกลุ่มผู้ค้าขายหาบเร่-แผงลอย การแบ่งพื้นที่ใช้งานภายใต้ขอบเขตที่จำกัด การอยู่ในกฎหมายควบคุมที่ถูกต้อง หาบเร่-แผงลอยเป็นส่วนที่สะท้อนลักษณะของพื้นที่ถิ่นในเมืองได้เป็นอย่างดี เมื่อมองภาพขนาดใหญ่เปรียบเทียบกับสถาปัตยกรรมพื้นที่ถิ่นในชนบท สถาปัตยกรรมพื้นที่ถิ่นเหล่านั้นถูกกำหนดรูปแบบผ่านขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดพัฒนามาจากจุดเริ่มต้นของรากวิชาพื้นที่ถิ่น คือการปรับตัวเอาตัวรอด เมื่อเป็นเช่นนั้นหาบเร่-แผงลอย จึงไม่ต่างจากการเริ่มต้นปรับตัวเอาตัวรอดเพื่อก่อร่างภูมิปัญญา หรือรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นที่ถิ่นในเมืองด้วยเช่นกัน แนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นที่ถิ่นในเมืองควรจะเป็นส่วนของการให้ความรู้ การปรับมุมมองของผู้คนให้เห็นถึงความสำคัญ และต่อยอดองค์ความรู้จากระบบหาบเร่-แผงลอยการให้ความรู้เรื่องการจัดการอย่างเป็นระบบทั้งความสะอาด การจัดตั้งกลุ่มผู้ดูแลที่เป็นมิตรและเปิดกว้างรับฟังปัญหา ทั้งจากพ่อค้า-แม่ค้า และผู้ใช้งาน เพื่อให้เกิดการร่วมมือของภาครัฐและเอกชนอย่างเข้าใจและพัฒนา อาทิเช่นการจัดพื้นที่ค้าขายที่มีร่มเงาเหมาะสมตลอดทั้งวัน เพื่อลดความไม่เป็นระเบียบของการติดตั้งร่มและผ้าใบบังแดด การจัดการระบบน้ำทั้งการกำหนดการคัดแยกขยะ และการกำจัดไขมันซึ่งเกิดจากการปรุงอาหารของร้านค้า โดยเริ่มจากในเขตพื้นที่ผ่อนผัน โดยผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยชุดนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้มีความสนใจและนำไปใช้ประโยชน์แก้ไขปัญหาคาดหวังว่างานวิจัยชุดนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้มีความสนใจและนำไปใช้ประโยชน์แก้ไขปัญหาคาดหวัง

รายการอ้างอิง

- Nirathron N. (2003). Gra-Buan Gaan Glaai Bpen Chaai Kop Lae Gaan Sa-Laai Kwaam Bpen Chaai Kop : Bot Seuk-Saa Jak Poo Kaa Aa-Haan Kang Tang Nai Grung Tayp Ma-Haa Na-Kon. (in Thai) (The Process of Marginalization and Decaying of Margins: A Study from Street Food Traders in Bangkok). . Bangkok National Research Council of Thailand.
- Nirathron N. (2006). Fighting poverty from the street: a survey of street food vendors in Bangkok. F. Bangkok: ILO.
- Pimonsathean Y. (2009). Arkan Tee Mee Kun Ka Kuan Gae Gan Anurak Borriwayn Tanon Jareen Grung Dton Bon. (in Thai) (Heritage Buildings on Northern Chareon Krung Road). Bangkok: Icomosthai.
- Thansettakij Connecting Opportunity. (2017). The Ministry of Tourism invites you to taste street food, "Yaowarat is happy, delicious, safe". Retrieved May 24, 2017, from <http://www.thansettakij.com/content/153957>.
- Wongcharean T. (2012). Roop Baep Gaan Jat Raan Guay-Dtieow Hap Ray Paeng Loi. (in Thai) (The Physical Pattern of Street Vendors 'Noodle Shop). Master of Architecture, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.
- กั้ววานภูมิ จ., ล. ป., ลัดดาภรณ์ ป., พุ่มพวง อ., ลัดดาภรณ์ จ., ปิตินานนท์ ต., . (2556). ย่านจีนถิ่นบางกอกฉบับที่ 4 เมษายน - มิถุนายน, . สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.), สถาบันอาศรมศิลป์.
- คัดค้านัฐ ชื่นวงศ์อรุณ. (2562). เรื่องราวของสัมพันธของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ. สืบค้น 18 มีนาคม 2563, จาก <https://ngthai.com/science/31096/organismrelationsscience>.
- จันทวานิช ส. (2549). กำแพงประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ. ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา.
- ตรีธาราทิพย์ ว. (2559). โครงการวิจัยกิจกรรมของแผงลอยอาหาร กรณีศึกษาย่านเขาวราช. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โตวิวิชญ์, ส. (2545). การศึกษาการใช้พื้นที่ วัสดุเหลือใช้ และวัสดุก่อสร้างของบ้านพักอาศัยสำหรับคนรายได้น้อยในเมือง. สถาบันพัฒนกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัย

ศิลปากร.

ทรัพย์สินคุณกรณั ฐ. (2560). ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย พื้นที่บริเวณ
อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ. . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิราทร น. (2548). หาบเร่แผงลอยอาหาร : ความสำเร็จและตัวบ่งชี้. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พลตำรวจเอก อัศวิน ขวัญเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2563). ราชกิจจานุเบกษา ประกาศ
กรุงเทพมหานคร เรื่อง

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขกำหนดพื้นที่ทำการค้าและการขายหรือจำหน่ายสินค้าในที่สาธารณะ.

เข้าถึงได้จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/047/T_0017.PDF.

พินิจสอน ท. (2553). ความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสำเร็จในการประกอบธุรกิจหาบเร่แผงลอย
ในบางแค

กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รัตนบุรี ว. (2559). รูปแบบการจัดการหาบเร่แผงลอยริมบาทวิถีในพื้นที่เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร.
มหาวิทยาลัยบูรพา.

โรจน์ฤดากร ป. (2555). ภูมิทัศน์ถนนกับวิถีชีวิตคนกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ศรีสำอาง ป. (2555). หาบเร่แผงลอย ในกรุงเทพมหานคร. สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร.

สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย. (2558). ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร สำหรับแผง
ลอยจำหน่ายอาหาร อ้างอิง

จาก : ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร สำหรับแผงลอยจำหน่ายอาหาร สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ
กรมอนามัย. เข้าถึงได้จาก [http://www.foodsafety.moph.go.th/th/news-national-
detail.php?id=343&pcid=235&pcpage=4](http://www.foodsafety.moph.go.th/th/news-national-detail.php?id=343&pcid=235&pcpage=4).

หรรยางกูร ว. (2558). การจัดทำรายละเอียดโครงการงานสถาปัตยกรรมเพื่อการสร้างสรรค์
สภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง หน้า 184-185. : บริษัท จี.บี.พี เซ็นเตอร์ จำกัด.

หรรยางกูร ว., เ. บ., กลิ่นมาลัย ศ. (2554). จิตวิทยาสภาพแวดล้อม : มุขฐานการสร้างสรรค์และจัดการ
สภาพแวดล้อม

นำอยู่อาศัย. : บริษัท จี.บี.พี เซ็นเตอร์ จำกัด.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	พชรพล ขจรฤทธิ
วัน เดือน ปี เกิด	15 สิงหาคม 1991
สถานที่เกิด	จังหวัดลพบุรี
วุฒิการศึกษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	759/46 ม.6 ต.จอหอ อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000

